

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
EDUKOLOGIJOS FAKULTETAS
KŪNO KULTŪROS IR SPORTO EDUKOLOGIJOS KATEDRA

EGIDIJUS DAKNYS

Kūno kultūros ir sporto edukologijos (*specializacija: sporto edukologija*)
programos studentas

JAUNŲJŲ KARATĖ SPORTININKŲ VERTYBINIŲ
ORIENTACIJŲ RAIŠKA

Magistro darbas

Darbo vadovė
doc. dr. Laimutė Bobrova

Šiauliai, 2009

Darbas originalus .....Egidijus Daknys

SANTRAUKA

JAUNŪJŲ KARATĖ SPORTININKŲ VERTYBINIŲ ORIENTACIJŲ RAIŠKA. Šiaulių universiteto, kūno kultūros ir sporto edukologijos magistrantūros studentas Egidijus Daknys.

Sportas užima vis reikšmingesnę vietą visuomenės gyvenime. Sportas ir sportiniai žaidimai ugdo ne vien individualų meistriškumą, bet ir psichines, bei dorovines savybes. Pokyčiai vykstantys visuomenėje palietė ir sportą, neatmetama prielaida, kad sporto profesionalėjimas paveikė ir jo vertybių kaitą. Dauguma sporto tyrinėtojų linkę pripažinti ugdomąją sporto funkciją kaip humanistinių vertybių perdavimo priemonę, o sportinę veiklą – kaip socialinį reiškinį, galintį veikti žmonių elgesį (Malinauskas, 2001; Stonkus, 2000; Miškinis, 2006).

Šiuolaikinis gyvenimas suteikia labai daug galimybių pasirinkimui, tuo pačiu reikalaujamas racionalių asmens apsisprendimų, o tai yra itin sudėtinga jaunai, besivystančiai asmenybei. Todėl vertybių tyrimas tampa aktuali šiuolaikinėje socialiniame gyvenime. Ypatinę **aktualumą** šiame kontekste įgyja sportuojančių asmenų vertybinių orientacijų raiškos išvalgos, analizuojant jas karatė sporto atveju.

Tyrimo objektas – vertybinių orientacijų raiška.

Tyrimo tikslas – teoriškai pagrįsti ir empiriškai ištirti jaunųjų karatė sportininkų vertybių raišką sportinio rengimo vyksme.

Tyrimo metodologija: darbe remtasi M. Rokeacho vertybinių nuostatų tyrimo metodika, egzistencinės filosofijos ir psichologijos idėjomis, humanistine psichologija ir pedagogika, konstruktyvizmu kaip tyrimo būdu ir pažinimo teorija.

Tyrimo metodai: teorinė analizė ir apibendrinimas, anketinė apklausa, statistinė duomenų analizė.

Tyrimo dalyvavo 161 respondentas.

Gauti analizės ir tyrimo duomenys rodo, kad jaunojo karatė sportininko vertybių raišką lemia šeima ir trenerio asmenybė. Labiausiai toleruotinos trenerio ir šeimos vertybės ryškiausiai atsispindi jaunojo sportininko vertybinėse orientacijose. Tam, matyt, įtakos turi tas faktas, kad trenerio ir tėvų vertybės yra identiškios, todėl ir sustiprina sportuojančiųjų vertybinių orientacijų raišką.

Pasitvirtino tyrimo hipotezė teigianti, kad jaunųjų karatė sportininkų vertybinių orientacijų raiškoje dominuoja trenerio ir tėvų toleruojamos vertybės bei tarpusavio santykiai su bendraamžiais ir komandos draugais.

SUMMARY

EXPRESSION OF VALUATIVE ORIENTATIONS OF YOUNG KARATE SPORTSMEN. Egidijus Daknys, the student of Physical Culture and Sportive Education Master Studies.

Sport takes increasingly important place in the life of society. Sports and sportive games develop not only individual mastery, but also psychical and moral features. Changes happening in the society have also affected the sports, thus we can not deny a presumption that becoming of sports more professional also affected a change of its valuables. Majority of sports researches are subject to acknowledge the educational function of sports as a means for transfer of humanistic valuables, and the sportive activity as a social phenomenon, which is able to affect human behaviour (Malinauskas, 2001; Stonkus, 2000; Miskinis, 2006).

Contemporary life offers very many possibilities to choose, herewith requiring rational self-determination of a person, and this is particularly difficult for a young, developing individual. Thus the research of valuables becomes very relevant in the modern-day social life. The insights of expression of the valuative orientations of the persons going in for sports acquire the especial **relevance** in this context, when analysing them in the case of karate sports.

The subject of the research: expression of valuative orientation.

The aim of the research: to ground theoretically and explore empirically the expression of young karate sportsmen valuables in the process of sportive training.

Methodology of the research: the research was performed on the grounds of M. Rokeach's research methodology of valuative attitudes, ideas of existential philosophy and psychology, humanistic psychology and pedagogy, and using constructivism as a means of the research and as the theory of knowledge.

The methods of the research: theoretical analysis and generalization, questionnaire, statistical analysis of the data.

161 respondents participated in the research.

The obtained data of the analysis and the research show that the expression of a young karate sportsman's valuables is determined by the personality of his coach and the family. The most tolerable valuables of the coach and the family reflect most sharply in the valuative orientations of the young sportsman. Apparently, this is influenced by the fact that the valuables of coaches and parents are identical, thus they enhance the expression of valuative orientations of the sportsmen.

The hypothesis that the valuables tolerated by the sports coaches and parents and the intercorrelation between contemporaries and friends of a team are predominant in the expression of valuative orientations of the young karate sportsmen **was proven**.

TURINYS

SANTRAUKA

SUMMARY

PAGRINDINIŲ SĄVOKŲ APIBŪDINIMAS

ĮVADAS.....	8
1. TEORINĖS TYRIMO PRIELAIDOS.....	13
1.1. Sporto reikšmingumas vertybių kaitos kontekste.....	13
1.1.1. Sporto edukacinė funkcija vertybių kaitos procese.....	14
1.1.2. Sporto veiklos teigiami ir neigiami aspektai.....	15
1.1.3. Asmenybės branda sportinėje veikloje.....	16
1.1.4. Karatė samprata.....	19
1.2. Sportuojančių asmenų vertybinių orientacijų ugdymo galimybės	21
1.2.1. Sportinės veiklos įtaka asmenybės ugdymui.....	21
1.2.2. Vertybių raiška jaunųjų sportininkų gyvenime.....	23
2. TYRIMO METODIKA IR ORGANIZAVIMAS.....	27
3. TYRIMO REZULTATŲ ANALIZĖ IR JŲ APTARIMAS.....	30
3.1. Trenerių požiūrio į ugdomų vertybinių orientacijų raišką karatė treniruotėse tyrimo analizė.....	30
3.2. Jaunųjų karatė sportininkų požiūrio į vertybių ugdymą treniruotėse ypatumai.....	40
3.3. Sportininkų tėvų požiūrio į vertybių ugdymo svarbą treniruočių procese raiška.....	50
IŠVADOS.....	61
REKOMENDACIJOS	62
LITERATŪRA.....	63
PRIEDAI	67

PAGRINDINIŲ SAŲVOKŲ APIBŪDINIMAS

Asmenybė – žmogaus, kaip somatinių, fiziologinių ir psichinių savybių integruota visuma; individo savitumas, reikšmingų, pastovių, įgimtų ir įgytų savybių sistema, nusakanti jo vietą kurioje nors bendrijoje; dinaminė organizacija psichofizinių žmogaus organizmo sistemų, kurios lemia jausmus, mintis, savitą elgesį ir rodo žmogaus santykį su tikrove. Asmenybė – tai žmogaus individualybė kaip vertybių turėtoja ir reiškėja (Allportas 2004, p.37).

Sportas – socialinis reiškinys, neatsiejama visuomenės kultūros dalis – rengimosi varžyboms ir dalyvavimo jose sistema siekiant geriausių sportinių rezultatų (Stonkus 1996, p.502).

Sportinis rengimas – daugialypis pedagoginis vyksmas, tikslingai naudojant ir taikant turimas sąlygas, žinias, metodus, priemones, sportininkui (komandai) rengti (Stonkus 1996, p.522).

Karatė – (jap. – „tuščia ranka“) – rytų dvikova – originali japonų saviginos be ginklo sistema, atsiradusi XVII a. Ėmimasis kontratakos smūgiais rankomis ir kojomis į pažeidžiamiausias žmogaus kūno vietas jų nepaliečiant arba nesmarkiai paliečiant (Stonkus 1996, p. 204).

Karatė diržas – karatė mokinių, meistrų žinios yra vertinamos, laikant egzaminus. Išlaikius egzaminą yra suteikiami Kiu (mokiniam) arba Dan (meistrams), kurie išreiškiami diržais. (Bartkevičius 1999, p.5).

Technika – judesių, veiksmų ir jų derinių visuma, atitinkanti sportininko individualias savybes ir padedanti įgyvendinti reikiamus sportinės veiklos uždavinius įdedant mažiausiai jėgų ir energijos (Stonkus 1996, p. 584).

Treneris – kvalifikuotas sporto pedagogas, kurios nors sporto šakos specialistas, turintis teisę rengti ir rengiantis sportininką ar komandą varžyboms. Treneris moko, auklėja ir treniruoja sportininkus, vadovauja jiems per pratybas ir varžybas (Stonkus 1996, p.604).

Treniruotė – valdomas pedagoginis vyksmas – ilgalaikis ir sistemingas, specializuotas ir kryptingas sportininko asmenybės bei jo fizinių, techninių, taktinių, intelektinių savybių ir gebėjimų tobulinimas fiziniais (Stonkus 1996, p.606).

Varžybos – neantagonistinis, dorovinių visuomenės taisyklių reglamentuojamas varžymasis, žmonių realių tarpusavio santykių visuomenėje – kovos, pergalės, pralaimėjimų, tarpusavio paramos, nuolatinio tobulėjimo, geriausių rezultatų pasirinktoje veikloje siekimo, kūrybinių ir prestižinių tikslų patenkinimo tam tikras modelis (Stonkus 1996, p. 626).

Vertybės – objektas, reikšmingai tenkinantis asmens arba visuomenės poreikius. Asmenybės veiklos ir elgesio motyvas, susijęs su objektais, labiausiai atitinkančiais materialinius, kultūrinius arba dvasinius asmenybės poreikius (Stonkus 1996, p. 636).

IVADAS

Aktualumas ir problema. Sportas – socialinis reiškinys, nuoseklus ir nuolatinis fizinių ir dvasinių žmogaus galių plėtojimas varžymosi, lenktyniavimo būdu ir taip išugdytų, gebėjimų rodymas individualiose ir komandinėse varžybose (Karoblis 2005, p.5).

Pastaraisiais metais sportas užima vis reikšmingesnę vietą visuomenės gyvenime. Sportu susidomima dar vaikystėje, tačiau aktyviai sportuoti, siekti sportinių rezultatų pradedama paauglystėje, kada vertybių sistema dar nėra susiformavusi. Kaip teigia J. Armonienė (1998), ne visada sportu siekiama tik rekordų – juo siekiama pašalinti protinio darbo įtampą, ugdyti žvalų, sveiką, dvasiškai turtingą, fiziškai tobulą žmogų. Pasak J. Armonienės (1998) sportinis lavinimas – tai jaunimo aktyvumo, saviauklos, pasitikėjimo, dvasingumo kultūros, pažangos ugdymo būdas. Sportas, sportiniai žaidimai ugdo individualų meistriškumą, psichines, dorovines savybes, mąstymą, estetinius išgyvenimus ir pan.

Kalbant apie sportą, kaip apie įvairių pasaulio tautų ir valstybių integracijos veiksnį, vertėtų prisiminti K. Dineikos (1939) teiginį, jog sportas yra tokia kalba, kurią supranta viso pasaulio žmonės. „Sportas yra taikos, tautų draugystės stiprinimo priemonė. Jis suartina tautas, vienija žmones bendriems tikslams. Sportininko kova visuomet garbinga. Kad ir kokia būtų varžybų baigtis, priešininkai visada ištisia ranką vienas kitam“ (Miškinis 2006, p.8). Juk ne veltui sakoma, kad sportas ir kultūra atspindi tas pačias etnines reikšmes, padeda klestėti klasei, rasei ir tautų brolybei.

Šiuolaikinis gyvenimas suteikia labai daug galimybių pasirinkti, bet kartu ir reikalauja racionaliai apmąstyti apsisprendimą, kas yra itin sudėtinga besivystančiai asmenybei. Manoma, kad kai kurių problemų vaikams mokykloje ar namuose sukelia tam tikros vertybės, arba tiksliau pasakius – vertybių nebuvimas. Todėl vertybių tyrimas tampa aktualiu šiandieniniame socialiniame gyvenime. Ypatingą **aktualumą** šiame kontekste įgyja sportuojančių asmenų vertybinių orientacijų raiškos įžvalgos, analizuojant jas sportuojant karatė .

Vertybes sportinėje veikloje vienas pirmųjų pradėjo tyrinėti R. L. Simonas (1991). Jaunų žmonių laisvalaikiui, jų neformaliai veiklai daugiau ar mažiau dėmesio skyrė daugelis Lietuvos tyrinėtojų: S. Šalkauskis (1991), G. Beržinskas (2004) Vydūnas (1928), P. Karoblis (2005), J. Laužikas (1993), L. Jovaiša (1985), M. Barkauskaitė (1997).

Savo leidiniuose K. Kardelis (2002) J. Armonienė (1998) išskyrė ir pagrindinius specialiuosius fizinio ugdymo veiksnius, lemiančius sėkmingus ugdymo rezultatus. Tarp jų

išskiriami ir šie: ugdyti judesių kultūrą, fizines galias bei jų kontrolės įgūdžius; ugdyti valią, išsvermę ir kitas savybes, būtinas asmenybės saviraiškai; skatinti nusiteikimą kaupti žinias, analizuoti, interpretuoti ir taikyti informaciją apie fizinį aktyvumą, fizines galias ir sveikatos sąveiką bei jomis disponuoti, gebėti kritiškai mąstyti, siekiant asmeninės kūno kultūros ir sveikos gyvensenos.

Tačiau pastebima ir negatyvi sporto bei sportinės patirties įtaka sportininkui. Nemažai autorių iškelia prielaidas, jog ilgalaikis dalyvavimas sportinėje veikloje gali skatinti žiaurumą ir agresyvumą aplinkinių žmonių atžvilgiu, savanaudiškos moralės formavimąsi (Платонов, Гусков, 1994; Skarbalius, 2003; ir kt.). Todėl vieningos nuomonės, kaip sportas veikia sportininko asmenybę nėra. Ugdomasis procesas sporte labai priklauso ir nuo to, kokiomis vertybėmis jis grindžiamas.

S.Šukio (2001) daktaro disertacijoje “Sportinė veikla kaip paauglių vertybinių orientacijų, asmenybės savybių ir socialinio elgesio formavimosi veiksnys” akcentuojamas poreikis ugdyti ir skatinti paauglių vertybinių orientacijų formavimąsi per sportinę veiklą, nepaliekant jai tik fizinio tobulėjimo galimybes. Laikomasi nuomonės, jog sportinė veikla gali daryti įtaką ne tik fiziniam asmenybės tobulėjimui, bet ir sveikatai, vertybinėms orientacijoms. Siūloma diegti su šia veikla susijusias žinias bei mokymus.

Pasak S.Šukio (2001) tobulėjimas sporte apima ugdymo procesą, grindžiamą vertybėmis, nes, bet kurioje ugdymo institucijoje, taigi ir sporte, vykstantys procesai yra glaudžiai susiję su vertybėmis. Jis taip pat teigė, kad individo elgesį, jo asmenines vertybes gali padėti formuoti jaunystėje ugdyta sportinė funkcija.

R.Vasiliausko (2005) nuomone, modernėjant visuomenei, svarbu, kad kiekvienas sluoksnis, socialinė grupė turėtų savimone, savivoką, kuri būtų įtraukta į bendrą kultūrinį ir istorinį kontekstą, kritiško galvojimo ir išsakymo erdvę. Visomis jėgomis buvo siekiama, kad sportas tarnautų žmogaus harmoningam vystymuisi, žadintų ir jungtų į darnią visumą kūno, valios ir dvasios savybes, o kūno kultūra ir sportas taptų populiarūs ir būtų neatskiriama mūsų tautos kultūros dalis, skatintų kurti teisingą ir sveiką visuomenę.

Pokyčiai vykstantys visuomenėje palietė sportą, bei paveikė jo vertybių kaitą. Dauguma sporto tyrinėtojų pripažįsta ugdomąją sporto funkciją ir pabrėžiama, kad kryptinga sportinė veikla ugdo sportininko charakterį, moko laikytis disciplinos bei padeda atsispirti žalingai aplinkos ir bendraamžių įtakai (Vaisetaitė, 2005; Miškinis, 2002).

Vertybių filosofiją, jų paskirtį, funkcionavimą, įvairius internalizacijos aspektus tyrė (Rogers, 1961; Maslow, 1979; Brezinka, 1992; Bitinas, 2000; Aramavičiūtė, 200; Kuzmickas, 2001),

o vertybes, kaip auklėjimo sritį ir jų esminius požymius L. Jovaiša (1985). Tyrėjų sąrašą būtų galima tęsti, nes vertybės domino ir domina daugelį praeities ir ateities mokslininkų, tačiau, nežiūrint tyrimų gausos ir įvairovės, remdamiesi atliktų tyrimų duomenimis, daugelis pateikia skirtingas išvadas.

Suvokiant tai, kad sportas visais laikais ir visur buvo suvokiamas kaip sudėtingas daugialypis reiškiny, užimantis reikšmingą vietą bendroje vertybių sistemoje, galima formuluoti tokius **probleminius tyrimo klausimus**: kokios vertybinės orientacijos dominuoja jaunujų karatė sportininkų bendroje vertybių sistemoje? Ar karatė sportas sudaro prielaidas vertybių raiškos plėtotei?

Tyrimo objektas – vertybinių orientacijų raiška.

Tyrimo hipotezė: karatė jaunujų sportininkų vertybinių orientacijų raiškoje dominuoja sporto trenerio ir tėvų toleruojamos vertybės bei tarpusavio santykiai su bendraamžiais ir komandos draugais.

Tyrimo tikslas - teoriškai pagrįsti ir empiriškai ištirti jaunujų karatė sportininkų vertybių raišką sportinio rengimo vyksme.

Uždaviniai:

1. Išanalizuoti ir apibendrinti mokslinę literatūrą apie vertybių sampratą, jų raišką, funkcionavimą ir kokybę.
2. Ištirti karatė sportininkų vertybių raišką, įvertinant jos ypatumus.
3. Numatyti realias karatė sportinės veiklos, kaip edukacinio skatinimo priemonės, galimybes jaunujų sportininkų vertybinių orientacijų raiškai;
4. Išanalizuoti tėvų ir trenerių požiūrį į karatė sportą, kaip jaunujų sportininkų vertybinių orientacijų raiškos galimybę.
5. Pateikti rekomendacijas ir pasiūlymus jaunujų karatė sportininkų rengimo tobulinimui vertybinių orientacijų raiškos kontekste.

Tyrimo metodologija:

Darbe remiamasi vertybinėmis šiuolaikinės pedagogikos bei filosofijos mokslo teorijomis, leidžiančiomis interpretuoti vertybines sistemas, reikšmingas jaunųjų karatė sportininkų gyvenimo praktikai:

1. Egzistencinės filosofijos ir psichologijos idėjomis apie dvasinę būtį, kaip asmens egzistencijos pagrindą, suvienijantį visas jo galias ir daugiausia išryškėjantį apsisprendimo metu, kai susiduriama su prasmės priėmimu ir ją išreiškiančių vertybių siekimu (Jaspers, 1989; Haidegger, 1992; Maceina, 2002; Šliogeris, 1996).

2. Humanistine psichologija ir pedagogika, pabrėžiančią žmogaus vientisumo idėją ir kartu nurodančią, kad visos dvasinės būties vertybės (tiesos, gėrio, grožio) sudaro vienį (Maslow, 1979; Bitinas, 2000), užtikrinantį žmogaus kaip asmens vieningą tapsmą.

3. M. Rokeacho vertybinių nuostatų tyrimo metodiką, leidusią nustatyti ir palyginti sportininkų, jų trenerių ir tėvų požiūrį į vertybes ir jų raišką.

Tyrimo metodai:

1. Teoriniai: mokslinės literatūros, internetinių šaltinių turinio analizės interpretavimas ir apibendrinimas. Įstatymų ir kitų teisės aktų, reglamentuojančių švietimo sistemos kaitą, analizė.

2. Empiriniai: anketinė apklausa, kurios pagalba analizuota jaunųjų karatė sportininkų vertybinių (antropocentrinių) orientacijų raiška.

3. Statistinė duomenų analizė: duomenų apdorojimui buvo taikyta SPSS for windows 10.0 duomenų analizės programa.

Tyrimo etapai:

Pirmasis etapas skirtas sporto edukacinės funkcijos teorinei analizei, vertybinių orientacijų problemai, remiantis filosofijos, edukologijos, sociologijos mokslų darbais. Aptarti sporto ypatumai, sportinės veiklos teigiami ir neigiami aspektai asmenybės ugdymo kontekste.

Antrajame tyrimo etape vykdyta anketinė apklausa, apdoroti tyrimo rezultatai, atlikta pirminė gautų rezultatų interpretacija.

Trečiajame etape interpretuoti kiekybinio tyrimo rezultatai, atskleistas vertybių funkcionavimas šiuolaikiniame jaunųjų karatė sportininkų gyvenime, ugdytinių ir jų trenerių požiūris į vertybių raišką.

Darbo naujumas, teorinis bei praktinis reikšmingumas:

1. Teoriniu ir praktiniu aspektu apibūdinta sportinė veikla ir jaunųjų karatė sportininkų vertybių raiškos ypatumai.
2. Ištirta sportuojančių socialinių antropocentrinių vertybių sąveika, apibūdintos jų raiškos tendencijos sportinio rengimo vyksme, kas teikia naujų žinių sporto mokslui, kūno kultūros teorijai.

Darbo struktūra. Darbą sudaro įvadas, 3 dalys, išvados ir rekomendacijos, literatūros sąrašas, bei 3 priedai. Darbe pateikta 1 lentelė ir 39 paveikslėliai.

1. TEORINĖS TYRIMO PRIELAIDOS

1.1. Sporto reikšmingumas vertybių kaitos kontekste

Daugelis mokslininkų, tarp jų pedagogai, filosofai, sociologai ir kiti pripažįsta, kad sportas yra ypatingas ir daugiareikšmis socialinis fenomenas (Miškinis, 2006; Столяров, 2001; Samusenkova, 1996 ir kt). Todėl egzistuoja įvairūs požiūriai į jį, jo aplinką bei vietą kitų socialinių reiškinių sistemoje. S. Stonkus (2000) sportą apibūdina kaip socialinį reiškinį, kuris yra neatsiejama visuomenės kultūros dalis – rengimosi varžyboms ir dalyvavimo jose sistema siekiant geriausių sportinių rezultatų. Literatūroje sutinkama ir kitokių sporto formuluočių. Remiantis V. Stoliarovo (Столяров, 2001). G. McPherson, (1989) pateiktu sporto sąvokos apibūdinimu, sportas – tai bet kuris formalizuotas žaidimas, žaismas, reikalaujantis fizinės jėgos demonstravimo.

Kiti tyrinėtojai sportą formuluoja kaip kovą, todėl pagrindinis sporto elementas yra ne žaidimas, o sportinė kova. Sportinė kova yra atsitraukimas iš realaus pasaulio į laikiną veiklos sferą. V. Stoliarovo (Столяров, 2001) ir V. Samusenkovos (1996) nuomone, neretai sportinė kova egzistuoja kaip atskiras pasaulis su savo specifine realybe. Sukuriamos tam tikros taisyklės, kurios nurodo, ką galima ir ko negalima daryti, jos suteikia žmogui saugumą, apsaugo jį ir kitus sportinės kovos kontakto metu, o tuo pačiu sukelia žmogui didesnę susidomėjimą. Visi kovojantys tarsi pasišalina iš tikros realybės tam tikram laikui. Tačiau, kad taip nėra patvirtina J. Lipiec (2000), kuris teigia, jog kiekviena sportinė kova yra realaus pasaulio komponentas. Nors pats autorius sutinka, kad sportinė kova tampa procesu, santykinai izoliuotu nuo realybės. Taigi sportuojantis asmuo turi priimti konkretaus žaidimo taisykles ir joms paklusti. Taisyklėse numatyti leistini sportininko veiksmai sportinės kovos metu, be to taisyklės leidžia nustatyti nugalėtoją.

Labai svarbu humaniškas sporto aspektas. Kaip pažymi V. Stoliarovas (Столяров, 2001) ir V. Samusenkova (1996) sportinė kova – tai humaniškas žaidybinis realaus gyvenimo varžytinių situacijų modelis. Pasak jų, realiame gyvenime egzistuoja kova kurios metu varžovai turi nevienodas sąlygas. O sportinės kovos metu abi besivaržančios pusės turi vienodas sąlygas ir tai leidžia apsaugoti kovojančius nuo neigiamų pasekmių kovos metu.

Kaip literatūroje mini Z. Krawczyk (1997), jog praradus žaidimo elementą, sportas taptu konfliktu, kuris išsprendžiamas jėga.

R. Mikalausko (2002) teigimu sporto veiklai ypač aktualus yra veiklos ugdymo aspektas, nes sportininkas turi būti mokomas sąveikauti su aplinka. Šios sąveikos intensyvumas rodo trenerio ir

treniruojamojo santyki, kai bendrai veikiant lavinami mokėjimai ir įgūdžiai, išugdomos vertybinės nuostatos. Treneris turėtų būti ne informacijos šaltinis, o jos perteikimo ir taikymo vyksmų organizatorius. Šiame etape sportininkas gali perimti pedagogines gėrybes ir išplėtoti pedagogines vertybes. Pedagoginės sąveikos metu sportininkas pasirengęs pereiti į sąmoningos saviugdos etapą. Pereinant į ugdymo, ugdymosi ir saviugdos etapus, ryškėja pedagogo, kaip konsultanto ir partnerio, vaidmuo. Šis vaidmuo tampa efektyvus, jei yra glaudžiai bendradarbiaujama. K. Kardelis (2002) sporto literatūroje šią sąveiką apibūdina kaip pedagoginis meistriškumas. Jei pedagoginis meistriškumas suvokiamas kaip gebėjimų sistema, tada asmeninės trenerio savybės derinamos su įvairiapusiais profesiniais veiksmais, o tai sudaro prielaidas efektyviai taikyti įvairių mokymo technologiją auklėjant sportininkus ir tobulinant jų įgūdžius.

Grupės narių tarpusavio ryšiai apibūdina jos identiškumą bei atsispindi šiomis formomis: sutelktumu, suderinamumu, mikroklimatu (Kardelis, 2002).

Taip pat neretai yra pamirštama refleksijos reikšmė. B. Janiūnaitės (2004) teigimu refleksija-svarbi kiekvieno renginio dalis. Todėl reikia mokėti pasidžiaugti kiekvieno dalyvio net ir mažiausiomis pastangomis. Kartu su vaikais aptarti sėkmes ir nesėkmes, skatinti nuoširdžiai keistis nuomonėmis, mokyti pasisakyti, argumentuoti, išklaudyti draugą, ugdyti pagarbą vienas kitam, toleranciją.

1.1.1. Sporto edukacinė funkcija vertybių kaitos procese

Tarp įvairių pedagoginės veiklos rūšių trenerio profesija yra viena sunkiausių ir garbingiausių. Sunki todėl, kad parengti atletišką, sveiką, visapusišką asmenybę reikia daug žinių, pastangų ir begalinio pasiaukojimo, o garbinga, todėl, kad sėkmės atveju treneris tampa visuomenėje labiau gerbiamu žmogumi. Treneriui yra labai svarbu išugdyti visapusišką asmenybę, tačiau jo pagrindinis tikslas – siekti sportinių rezultatų ir stiprinti sportininko sveikatą. Svarbu tai, kad treneris nesugadintų sportininkų sveikatos, o tai lemia trenerio pasiruošimas darbui. Treneris turi sportininkus pažinti ir žinoti jų amžiaus ypatybes. Svarbu teisingai dirbti su skirtingo amžiaus sportininkais ir žinoti kaip juos sudominti viena ar kita sporto šaka. Kiekvieno amžiaus tarpsnio sportininkai turi savitą psichologinį pasaulį, kurį reikia išnagrinėti. Šios išnagrinėtos savybės ir lemia sėkmingą darbą su sportininkais.

Kaip teigia B. Janiūnaitė (2004) kiekvienas žmogus yra skirtingas, turintis tik sau būdingų ypatumų, savitą charakterį, gebėjimus, patirtį ir kitus savitumus, kuriuos treneris turėtų padėti atskleisti. Treneris turi sportininkui padėti suprasti, kas jis yra, padėti pažinti save, padėti atskleisti

savo, kaip sportininko trūkumus ir privalumus. Tačiau visada reikia žiūrėti į sportininko privalumus, o ne į trūkumus. Treneris turi vystyti pasitikėjimą savimi, kuris labai padeda ne tik sporte, bet ir gyvenime.

K.Miškinio (2006) teigimu treneriui kyla daug sunkumų, kadangi jis turi atsižvelgti į daugelį žmogaus ypatumų: amžiaus, lyties, išsilavinimo, temperamento, charakterio, sportinio meistriškumo, šeimos ir kt. Kiekvienas žmogus reikalauja savito priėjimo ir dėmesio. Todėl, norint sėkmingai bendrauti, treneris turi į juos atsižvelgti dirbdamas.

Karatė trenerio darbo pobūdis, bei specifika panaši į kūno kultūros mokytojo, o ypač ryškiai tai pastebima, kai dirbama su vaikais ar paaugliais. Treneris dirba, kaip kūno kultūros mokytojas, tik suteikdamas papildomos informacijos apie tam tikrą sporto šaką.

Treneris, žinodamas palankius judamųjų gebėjimų vystymosi amžiaus tarpsnius, gali numatyti individualius sportininko judamuosius gebėjimus ir tikslingiausiai juos lavinti. Jaunųjų talentų atranka atliekama per mokyklų sportinės veiklos programas, moksleivių sporto šventes, varžybas. Funkcinio, fizinio pajėgumo matavimai ir analizė padeda išaiškinti tuos fizinius gebėjimus, kuriuos vaikai gali ir nori ugdyti, pasirinkti tinkamiausią sporto šaką ir siekti rezultatų (Karoblis, 2005).

Rengiant jaunuosius sportininkus, svarbu taikyti įvairias bendrojo fizinio rengimo priemones. Pirmojoje motorikos vystymosi fazėje bendrojo fizinio rengimo priemonės didina pagrindinių funkcinių sistemų galias ir judamuosius įgūdžius. Kitoje fazėje bendrasis fizinis rengimas pagal savo poveikį turi labiau atitikti pasirinktos sporto sakos specifiką ir garantuoti specialiųjų ypatybių tobulėjimą (Karoblis, 2005).

1.1.2. Sportinės veiklos teigiami ir neigiami aspektai

Jau Pjero de Kuberteno laikais buvo skelbiami olimpizmo principai, kurie rėmėsi idėja, kad sportinė veikla turi tarnauti harmoningam asmenybės ugdymui. Olimpizmas – tai gyvenimo filosofija, žadinanti ir jungianti į darnią visumą kūno, valios ir dvasios savybes, tai gyvenimo būdas, kuris remiasi džiaugsmu ugdant žmogaus tvirtybes, auklėjamosiomis gero pavyzdžio savybėmis, siekia, kad sportas padėtų žmogui harmoningai lavėti, saugoti jo orumą. Tai ir yra olimpizmo idėjų žavesys, patrauklumas, įkvepianti jėga, būtina ir priimtina ne tik elitinio sporto atletams, bet visiems įtikėjusiems, kad sporte būtinos dorovinės vertybės, kad tik garbinga pergalė yra vertintina (Stonkus, 1998).

Aiškiai pastebėta, kad kūno kultūra ir sportas lemia visuomenės socialinį stabilumą ir visapusišką ugdymą. Dėl Europos globalizacijos sportas savo ruožtu kuria valstybės įvaizdį.

Žmogus nori būti stiprus ir gražus, greitas ir drąsus, judrus ir išsvermingas. Sportuodamas jis gali tokiu tapti. Sporto misija – viena kilniausių žemėje, tačiau gaila, kad sportas Lietuvoje šiandien išgyvena ne pačius geriausius laikus.

Literatūroje randama nemažai darbų, kurių autoriai pripažįsta ugdomąją sporto funkciją kaip humanistinių vertybių perdavimo priemonę, bei kaip instituciją, galinčią veikti žmonių elgesį (Столяров, 2001; Samusenkova, 1996). Sporto, kaip asmenybės ugdymo priemonės, svarbą pabrėžė ne tik užsienio, bet ir daugelis Lietuvos filosofų, psichologų ir pedagogų. S. Šalkauskio (1991) darbuose atsispindi dvasios ir kūno priklausomybės problema. Jo nuomone, žmogus – kūno ir sielos harmonija. K. Dineika (1939) akcentuoja sportinės veiklos svarbą, ugdant įvairias dorovines vaiko asmenybės savybes: sąžiningumą, garbingumą, bendradarbiavimą ir kt. Anot S. Stonkaus (2000), teigiamas (ar neigiamas) sportinės veiklos pobūdis priklauso nuo tos visuomenės, kurioje ta veikla vyksta, istorinių, kultūrinių, ekonominių sąlygų.

1.1.3. Asmenybės branda sportinėje veikloje

Bene svarbiausi žmonės vaikų ir paauglių gyvenime, be abejo, yra tėvai, todėl tėvų požiūrio faktorius taipogi yra svarbus. Pirmiausia, labai svarbu yra tai, ar tėvai palaiko vaiko iniciatyvas lankyti sporto klubą, ar domisi klubo veikla, pasiekimais, vaiko savijauta užsiėmimų metu. Svarbu ir tai, kodėl vaikas pradėjo lankyti sporto treniruotes: ar tai buvo jo iniciatyva, ar liepė tėvai. Sporto edukacinėms galimybėms svarbu, ar vaiko apsisprendimas lankyti treniruotes buvo laisvas, savanoriškas, ar pasiūlytas jam tėvų ar kitų vyresniųjų. Tokiu atveju edukacinis faktorius gali būti ne tik kad neveiksmingas, bet ir iššaukti priešišką vaiko reakciją ir maištavimą.

S. Šukio (2001) teigimu vertindami sportinę veiklą, o ypač jos ugdomąjį poveikį, dažnai susiduriame su labai sudėtinga problema, o būtent: sporto ir kultūros sąsajos paieška. Pati sportinė veikla gali tarnauti kaip harmoningos asmenybės formavimo veiksnys. Be to, su ugdymu sportinė veikla gali būti siejama ir kitokiais būdais. Dažnai mokyklose pripažįstami ir garbinami ne tik moksle, bet ir sportinėje veikloje daug pasiekę moksleiviai.

„Sportinė veikla yra ypatinga bendravimo sritis. Šia prasme ypač reikšmingi yra sportiniai žaidimai, kuriuos žaidžiant visiškai išryškėja žmogaus kūrybinė funkcija, plečiasi ir tobulėja jo gebėjimai“ (Mikalauskas, 2002 p.12).

Kalbant apie teigiamas sportinės veiklos keliamas vertybes, reikia konstatuoti ir tą faktą, kurį pabrėžia S. Šukys (2001) teigdamas, jog teoriškai iškeliamos teigiamos sportinės veiklos savybės anaiptol nėra absoliučios, o sportinė veikla ne tik gali ugdyti jaunimo savikontrolę, atsakingumą, savarankiškumą, taisyklių laikymąsi, paklusimą moralinėms normoms, bet ir sukelti priešingą elgesį, pasireiškiantį agresija, pergalės siekimu bet kokiomis priemonėmis, taisyklių pažeidinėjimu ir pan. Sporte dažniausiai garbinami tik nugalėtojai, o pralaimėjusieji pamirštami. Treneriai taip pat žino, jog tik pasiekę pergalę jie bus apdovanoti ir gerbiami.

Laimėjimo, bet kokiomis priemonėmis, išaukštinimas riboja sportininkų charakterio ugdymo galimybes, be to sumažina sporto motyvaciją bei savigarbą. S. Šukio (2001) nuomone, motyvacija sumažėja dėl jaunųjų sportininkų įsitikinimo, jog laimėjimas atitinka gerą meistriškumą, o pralaimėjimas atskleidžia jų nesugebėjimus ir neigiamai veikia savigarbą. Be to, neretai sportinių rezultatų siekti atkakliai skatina ne tik treneriai, bet ir tėvai, tikėdamiesi, kad jų vaikai taps pranašesni už bendraamžius.

S. Šukys (2001) teigia, kad susirūpinimą kelia ir tas faktas, kad daugelis trenerių abejoja humanistinių sporto vertybių egzistavimu. Todėl, jo nuomone, nekeista, kad jaunimo sporte laimėjimo, pažeidžiant taisykles, nuostata tampa vis būdingesnė. Tačiau treneriai neturėtų pamiršti, kad pagrindinis motyvas, kuris paskatino vaiką sportuoti, nebūtinai troškimas pasiekti pergalę.

R Malinauskas (2001) tyręs kaip kinta, boksa lankančių, paauglių motyvai didėjant jų sportinės veiklos patirčiai, išskyrė šiuos motyvus: noras tapti fiziškai stipresniu, noras sustiprinti sveikatą, noras garsėti savo sportiniais rezultatais, gera proga pademonstruoti savo sugebėjimus, bei noras pakeliauti. Vėliau atsirado ir kitų motyvų, kaip noras būti stipresniu už kitus, išsiugdyti didesnę pasitikėjimą savo jėgomis, noras išsiugdyti valią, išmokti valdytis.

V. Stoliarovas (Столяров, 2001) nurodo šiuos pagrindinius barjerus, trukdančius dvasiniam sportininkų tobulėjimui:

1) sporto organizavimo ypatumai – varžymosi ir konkurencijos akcentavimas, per didelis nugalėtojų skatinimas (taip pat materialinis), neatsižvelgiant į moralinius, estetinius ir kitus elgesio aspektus;

2) per didelis pedagogų ir trenerių fizinio lavinimo tikslų akcentavimas, mažiau kreipiant dėmesį kūrybinių, estetinių, dvasinių gebėjimų tobulinimui, ugdytinio moralumui, bendravimo kultūrai;

3) mokymo proceso problemos – paprastai aktyvūs tik pedagogai, o sportininkai tėja pasyvūs objektai, mažai atsižvelgiama į individualias jų asmenines vertybes.

Kaip pažymi K. Miškinis (2006), kad sportininkai būtų tinkamai auklėjami, susidarytų tam tikrų etinių normų sistema, treneris turi dirbti ir specialų auklėjamąjį darbą. Auklėtiniai kartais nepakankamai tiksliai skiria tokias sąvokas kaip vyriškumas, drąsa, heroizmas, patriotizmas, teisingumas, sąžiningumas ir kt. Treneris privalo siekti, kad šios dorovinės sąvokos virstų įsitikinimais. Kiekviena etinė norma turi tapti sportininkų veiksmus lemiančiu motyvu, o kasdieninė gyvenimo praktika turi padėti įtvirtinti jų dorovingumą.

D. Spreitzer (1994), ir J. Landers (1978) pastebi, kad sportas gali padėti vaikams atsispirti žalingai bendraamžių įtakai bei sustabdyti išitraukimą į nusikalstamą veiklą. Be to, jie šiuos teiginius patvirtino ir tyrimais. Kaip teigia tyrinėtojai ši teigiama sporto įtaka pasireiškia tuo, kad sportininkai mokosi laikytis taisyklių ir normų, egzistuojančių sporte. Daug laiko praleisdami pratybose bei dalyvaudami varžybose, jie mažiau turi laisvo laiko išitraukti į nusikalstamas grupes. K. Miškinis (2006) pabrėžia sporto svarbą bendravimui su bendraamžiais. Žaisdami jie supranta, jog taisyklių privalo laikytis kiekvienas žaidimo dalyvis, nes jų nesilaikant žaidimas tampa negarbingu. Suprantant sportinės kovos garbingumą, tai yra labai svarbu. Dėl tokios padėties gimsta priklausymas kokiam nors grupei ar komandai, todėl sustiprėja draugystė tarp sportininkų, o ypač komandos narių. Tai savo ruožtu skatina pagarbą vienas kitam, bei rūpinimąsi vienas kitu. Tarp komandos narių atsiranda jausmas, kuris leidžia dalytis pergalių džiaugsmu ir pralaimėjimo nuoskaudomis. Sportas suveda skirtingų tautų, rasių, religijų žmones į vieną erdvę ir tai skatina toleranciją vienas kito nuomonei. Sportinė veikla padeda jaunuolius rengti visuomeniniam suaugusiųjų gyvenimui, kuris, kaip žinia, pasižymi ypatingai aukštais reikalavimais. P. Adller (1994) moksliniais tyrimais nustatė, kad asmenys kurie sportuoja prižiūrimi suaugusiųjų, išmoka įvairių pasaulio normų, tokių kaip paklusnumas, disciplina. Socialinio išmokymo teorija teigia, jog vaikas mokosi tinkamo elgesio, atitinkančio jo lytį, stebėdamas kitus žmones. Paaugliams ypač rūpi, kaip jie atrodo kitų akimis, įsivaizdavimas, kaip kitas vertina išvaizdą, lyginant su jų pačių savęs įsivaizdavimu bei su sugebėjimu suderinti anksčiau išmokus vaidmenis ir mokėjimus su šiuo metu madingais ir populiariais įvaizdžiais. Iš to kylantis tam tikras paauglio jausmas lemia tolesnį jo veiksmą: – spontanišką reakciją į kitų žmonių veiksmus, nes – įsivaizdavimas kaip aš atrodau kitų žmonių akyse gali pasirodyti per daug suvaržytas ir prisitaikantis.

Tačiau ne visi autoriai pritaria nuostatai, kad sportinė veikla padeda ugdyti tik teigiamus asmenybės bruožus. Nemažai jų remdamiesi empiriniais tyrimais bando įrodyti kitokią nuomonę (Arnold, 1989; Гусков, 1992; Bergman, 1999). Pavyzdžiui A. Raslanas (1997) teigia, kad ilgalaikis sportavimas gali skatinti elgesį, kuris prieštarautų socialiai priimtoms normoms. Savo nuomonę jis grindžia tuo, kad sportinėje veikloje ryškėja antisocialinio elgesio modeliai, pvz. agresija.

Jų nuomone sportas visada buvo susijęs su agresija ir smurtu. Jis siejasi ir su nugalėtojo bei pergalės kultu visuomenėje. Laimėjimo galima siekti bet kokiomis priemonėmis – sunaikinant priešininką ar netgi save patį. Pasak jų jaunuoliai dažnai mąsto apie sportą kaip apie būdą pasiekti sveiką ir tvirtą kūną. Tačiau sporto tyrinėjimai rodo, kad dauguma profesionalių sportininkų serga įvairiomis ligomis ir turi psichologinių problemų. Dalis jų tampa neigaliais, alkoholikais ar narkomanais. Mokslininkai, gilinęsi į amerikietišką futbolą teigia, kad profesionalūs šios sporto šakos sportininkai gyvena labai trumpai – jų vidutinis amžius yra apie 56 metus.

Reikia pažymėti, kad sportininkų agresyvumas yra daugelio mokslininkų tyrinėjimų objektas. Agresyvumą sporte tyrinėjo T. Crosset (1999), H. Nixon (1997), V. Williams (1989), S. Boeringer (1994). Pavyzdžiui, V. Williams (1989), S. Boeringer (1994) empiriniais tyrimais nustatė, kad sportinė kova skatina sportininkų agresyvumą kitų, ypač priešingos lyties atstovų, atžvilgiu. Šių mokslininkų nuomone, prievartą ir smurtą kitų atžvilgiu dažniausiai linkę naudoti ledo ritulininkai, futbolininkai ir krepšininkai. H. Nixon (1997) iškėlė hipotezę, kad dalyvavimas sportinėje veikloje, kurioje vyrauja padidinta prievarta ir agresyvumas, gali skatinti jų panaudojimą už sporto ribų. Sportinėje kovoje jaunuoliai mokomi panaudoti savo kūną kaip jėgos dominavimo prieš kitus instrumentą, todėl sportininkas turi būti „ryžtingas“, iškęsti skausmą, nekreipti dėmesio į įskaudinimus, bet kokia kaina atlaikyti sportinės kovos įtampą ir pasiekti pergalę. Tad jeigu sportininkas nebijo kitų agresijos, tai ir pats nėra linkęs būti agresyvus kitų atžvilgiu. Tačiau agresyvumas, kaip vyriškumo įrodymas gali pasireikšti ne tik sportinėse kovose. Kaip teigia (Simon, 1991; Davies, 1994), reikia atskirti tai, kad ne visada viskas priimtina gyvenime, kas priimtina sporte. Ypatingai šiuo požiūriu daug kritikos susilaukia dvikovos sporto šakos. Tačiau nėra surinkta jokių domenų įrodančių, kad boksininkai labiau linkę būti agresyvūs ir panaudoti smurtą prieš kitus, nei tarkim imtynininkai. Tačiau kova ringe skatina smurtą ir agresyvumą tarp žiūrovų. G. Tenenbaum (1997) nustatė, kad net ledo ritulys skatina agresyvumą tarp žiūrovų.

1.1.4. Karatė samprata

„Karatė – japoniškas žodis, kuris reiškia „tuščia ranka“. Šis kovos menas atsirado Okinavos saloje, o pirmoje dvidešimtojo amžiaus pusėje paplito visoje Japonijoje. Karatė – kovos sistema, pagrįsta labai energingais smūgiais kumščiu, kirčiais ir spyriais“ (Mitchell 2001, p.22). Kai kurie šaltiniai mini, kad karatė kovos menas į Okinavos salą atkeliavo iš Kinijos. Tarp Okinavos ir Kinijos salos vyko intensyvūs prekybiniai ryšiai. Prekeiviai pastoviai vykdamai vieni pas kitus keitėsi kovine

patirtimi. Kinai tuomet buvo žymiai mažesni už Okinavos gyventojus, todėl okinaviečiai išmoko kinų ušu stilių, jį išstobulino iki savo parametrų. Todėl pasikeitė ir karatė technika. Kai karatė kovos menas atėjo iki Japonijos, japonai taip pat pakeitė pagal save kai kuriuos punktus. Patys didžiausi pasikeitimai karatė sporte atsirado, kai karatė atkeliavo į Europą. Europiečiai gerokai didesni, stipresni jų ir galūnės ilgesnės. Todėl europietiškosiose varžybose daug dažniau naudojami smūgiai kojomis nei Japonijoje (Сироткин 2001, Сильные духом , No.3 p.12-14).

Žmonės nevienodai supranta, kas tai yra karatė. Vieni žiūri į karatė, kaip į savigynos būdą, kiti mano, kad čia galima patobulinti savo fizinę būklę ir koordinaciją, dar kiti – kaip į sporto šaką, kurią kultivuojant galima sumažinti kasdieninę įtampą ir agresiją. Kai kas karatė laiko priemone, padedančia ugdyti išsvermingumo ir pasiaukojimo savybes, o kiti žiūri kaip į filosofiją, gyvenimo kelią. Tačiau karatė – tai gyvenimo būdas, kurio esmė yra geriausių žmogaus charakterio bruožų ugdymas, o ugdant šiuos bruožus susiformuoja judesių koordinacija, kuri turi būti panaudota tik geriems tikslams.

„Informacija apie skirtingus karate stilius dažnai būna nežinoma pradedančiajam karatistui. Nėra nei vieno stiliaus kuris būtų vienas už kitą geresnis. Karatė sporte nėra jokių problemų pradėjus sportuoti vieną stilių, jį pakeisti kitu. Skirtumas tarp stilių yra tas, kad vienur reikalinga didesnė jėga, kitur reikia daugiau technikos“ (Выбери свой стиль 1992, p.3).

Studijuodami karatė meno technikas jaunuoliai įgyja daugiau pasitikėjimo savo jėgomis, išmoksta kontroliuoti emocijas, automatiškai sumažėja baimė ir iš jos kylanti agresija (nes agresija yra tiesioginė baimės pasekmė). Kitą nugalėti yra žymiai lengviau ir paprasčiau nei nugalėti save, savo ydas, silpnybes. Laikui bėgant išmokstama ne tik efektyviai apsiginti, bet ir išvengti stresinių ir konfliktinių situacijų. Tai ir yra tikrosios savigynos kelias. Stodamas į kovą, kovotojas kiekvieną kartą rizikuoja savo sveikata, kiekvieną kartą kova gali baigtis pralaimėjimu, todėl reikalinga puiki fizinė sveikata, gera kasdienė savijauta. Karatė technikos reikalauja itin gerai koordinuotos visų kūno raumenų veiklos, sustiprina giliuosius pilvo bei nugaros raumenis, kurių negali sužadinti mūsų visuomenėje taip populiariai treniruokliai, išlaisvina sąnarius, sustiprina sausgysles. Tai itin patikima prevencija stuburo traumoms, nes stuburas dažniausiai nukenčia dėl silpnų, latentinėje būsenoje “miegančių” vidinių raumenų ar sutrumpėjusių tam tikrų raumenų grupių, kurios įneša disharmoniją tarp priekinės ir nugarinės dalies raumenyno. Karatė pratybos formuoja taisyklingą laikyseną, gerina judesių koordinaciją, sustiprina širdies funkcinę veiklą. Stabili emocinė būseną, gebėjimas ne tik kovoje, bet ir gyvenime situacijas matyti iš “perspektyvos”. Stabili mentalinė būseną, emocijų kontrolė, gebėjimas jausti, „nuskaityti” priešininko mintis ir intencijas ypatingai svarbūs dalykai realioje kovoje (su tokiu nusiteikimu dirbama ir kasdinių pratybų metu). Jei kovoje

pavyksta sukontroliuoti ir suvaldyti emocijas, tuomet ir gyvenime žymiai lengviau sukontroliuoti savo mintis bei emocijas. Kas dėl karatė kovos meno, tai žmogaus jėga šiame mene svarbi, tačiau toli gražu yra ne pirmoje ir net ne penktoje vietoje, o agresijos karatė sporte beveik nepasitaiko. Treniruočių metu išmokstama susiliesti su priešininku, surasti jo gynyboje silpnas vietas ir vienu smūgiu baigti kovą. Karatė harmoningai suderinamos tiek fizinės, tiek mentalinės žmogaus savybės.

Gerai įvaldžius tradicinę karatė techniką priešininko ūgis, svoris, greitis, jėga tampa nelabai svarbiais faktoriais. Remiantis šiuo principu, karatė sportinių varžybų reglamentas neapriboja kovotojų ūgio ir svorio. Karatė moko, kaip prieš jėgą ir greitį pastatyti įgūdžius, kaip surasti spragą priešininko gynyboje ir ją efektyviai išnaudoti. Net gerokai fiziškai silpnesnis žmogus efektyviai, reikiamu laiku į reikiamą tašką, susmūgiavęs į “stipraus kūno savininką” lengvai jį eliminuos iš kovos. Žymiai svarbiau susiformuoti taisyklingus motorikos bei psichikos įgūdžius, sustiprinti dvasią. Tik šie parametrai leidžia efektyviai išnaudoti savo kūno potencialias galimybes. „Pripumpuoti” raumenys be komandos patys nieko negali atlikti, jiems reikalinga savalaikė komanda, suformuoti įgūdžiai, refleksija pagrįsta reakcija į priešininko veiksmus. Kad tai įvyktų reikalingos stabilios emocijos, gebėjimas situaciją matyti „iš perspektyvos” ir daug kitų svarbių faktorių. Karatė nėra vien tik sportas, tai yra kovos ir harmoningos asmenybės vystymosi menas, todėl agresijos atvejų, nei tarp dalyvių, nei tarp žiūrovų beveik nepasitaiko. Karatė kovose yra priimta gerbti nugalėtoją, juo didžiuotis, lygintis į jį.

1. 2. Sportuojančių asmenų vertybinių orientacijų ugdymo galimybės

1.2.1. Sportinės veiklos įtaka asmenybės ugdymui

Humanistinėje psichologijoje ir filosofijoje vientisa asmenybė apibūdinama kaip laisva, kūrybinga, sąmoninga, dvasinga esybė. Žmogus suprantamas, kaip nuolat einantis į asmenybės tapsmą, siekiantis harmonijos Rogers (1961), integracijos ir savirealizacijos Maslow (1979). Asmenybės esmė laikoma žmogaus dvasinė prigimtis, apimanti vidinę išmintį, meilę ir gerą valią.

Egzistencialisto V. Franklio (1997) manymu, asmenybė – tai savarankiškas, turintis pasirinkimo teisę, ieškantis prasmės ir prisiimantis atsakomybę už savo sprendimus žmogus. Viena būdingiausių žmogaus asmenybės savybių yra jos individualybė: individo psichikos savitumas, unikalumas – tai individo savybių skirtumą, palyginti su kitais individais, visuma, apibūdinanti ją kaip nepakartojamą, vienkartinę būtybę. Pasak L. Jovaišos (1985), asmenybės vertingumą rodo įgimti individualybės ypatumai, socializacijos kryptingumas, saviugda – savęs kūryba. G. Allport

(cit. pagal Butkienę, Kepalaitę, 1996), asmenybė apibrėžia kaip dinaminę psichofizinių žmogaus organizmo sistemų organizacijų, lemiančių mintis, jausmus, savitą elgesį ir rodančią žmogaus santykį su tikrove.

L. Astra (1993) teigia, kad žmogaus gyvenimas yra savitas, išskirtinis fenomenas, o vertybinė nuostata – ypatingas žmogaus psichikos fenomenas ir, remdamasi H. C. Triandžiu (1971) sako, kad ankstyvoje vaikystėje įtvirtintos vertybinės nuostatos išlieka beveik nepakitusios visą žmogaus gyvenimą.

G. Butkienė, A. Kepalaitė (1996) apibūdina, kad asmuo, tampantis asmenybe, yra aktyvus, autonomiškas, linkęs sąmoningai pasirinkti, galintis prisitaikyti ir kintantis, nuolat tampantis pačiu savimi. Asmenybės tapimas ir yra tapimas pačiu savimi. Asmuo, lygindamas savo mintis bei vaizdinius apie save su tikrosiomis savo gyvenimo aplinkybėmis, remdamasis savo patirtimi, keičia savo elgesį, gali užsiimti savimoka, saviuokla ir saviugda. Individas tampa asmenybe, kada jis aktyviai veikia ir reiškiasi kaip visuma, susiejanti aplinkos pažinimą su išgyvenimais.

Asmenybei būdingi ypatumai:

a) aktyvumas (pastangos išplėsti savo veiklos sritį, veikti plačiau, negu to reikalauja situacija ir veikiančiojo padėtis);

b) kryptingumas (pastovi vyraujančių motyvų, interesų, polinkių, įsitikinimų sistema);

c) giluminiai prasminiai dariniai, susidarantys bendroje grupių veikloje, sąmoningi santykiai su tikrove.

Šiuolaikinės žmogaus raidos teorijos teigia, kad žmogus vystosi visą gyvenimą. Vystymasis vyksta tiek fizinėje, tiek kognityvinėje, tiek psichosocialinėje plotmėje, neatmetant ir žmogaus psichikos kompensacinių galimybių. Visi šie dalykai yra glaudžiai tarpusavyje susiję ir tiesiogiai priklauso vienas nuo kito. Žmogaus vystymosi eigą lemia tokie išoriniai veiksniai kaip šeima, klasė, subkultūra ir socialinės institucijos. Anot Šukio (2001) šį vyksmą taip pat veikia tam tikri asmenybės veiksniai: vertybės, gebėjimai, pastangos, troškimai ir tikslai.

Sportinė veikla užima labai daug vietos visuomeniniame gyvenime ir bendrojoje kultūroje bei ugdo savo specifinę sporto kultūrą. Nagrinėjant socialinius santykius ir kultūros sampratą, galima suprasti, kad sportinė veikla yra socialinis kultūrinis produktas, todėl priklauso nuo tam tikros kultūros normų, vertybių, įsitikinimų ir kt. Šukys (2001). Pažymėtina, kad sportinė veikla randa sąlyčio taškų su tokiais socialinėmis institucijomis kaip ekonomika, ugdymas, politika ir šeima McPherson (1989).

K. Miškinis (2002) ir S. Šukys (2002), pažymi, kad nuomonė apie sportinę veiklą ir jos įtaką asmenybės ugdymui yra trejopa:

1. Teigiama. Pripažįstama, kad sportinė veikla turi teigiamą įtaką tiek sportininko asmenybei, tiek visuomenei ir jos niekuo negalima pakeisti.

2. Neutrali. Šios nuomonės šalininkai Cruz (1995) teigia, kad sportas viso labo tik pramoga, reginys, žaidimas, todėl nėra reikšmingas visuomenei.

3. Neigiama. Šios nuomonės šalininkai Arnold (1994) sako, kad sporte svarbiausia yra laimėjimas. Kartu yra daug apgaulės, negarbingų ir neleistinių veiksmų, šiurkštumo, žiaurumo, klastos, siekiama rezultato bet kokia kaina ir priemonėmis.

1.2.2. Vertybių raiška jaunųjų sportininkų gyvenime

Žmogaus tobulėjimas sporte apima ugdymo vyksmą, kuris yra grindžiamas vertybėmis, nes bet kurioje ugdymo institucijoje, o tokia sportą turėtume laikyti, vykstantys veiksmai yra glaudžiai susiję su vertybėmis (McLaughlin, 1997). Todėl vertybių klausimas yra itin aktualus vertinant sportinės veiklos poveikį sportininkų asmenybės formavimuisi, jų elgesiui bei ugdymo vyksmui. Ugdytinių vertybių teorijos bendruosius klausimus analizavo (A. Maceina (2002), S. Šalkauskis (1991). Vertybių filosofiją, jų paskirtį, funkcionavimą, įvairius internalizacijos aspektus tyrė C. Rogers (1961), A. Maslow (1979), W. Brezinka (1992), B. Bitinas (2000), V. Aramavičiūtė (2005), B. Kuzmickas (2001), L.Astra (1993). Vertybes kaip auklėjimo sritį, esminius jų požymius analizavo L. Jovaiša(1985), paauglių vertybių kaitos aspektus Europos tautų kontekste – M. Barkauskaitė (1997), paauglių dvasines vertybes – E. Martišauskienė (2004) ir kt.

Vertybių funkcionavimą ir jų perdavimą, ugdant žmogų, jį įvedant į vertybių pasaulį, nagrinėja pedagoginė aksiologija. G. Čižakova (Чижакова, 2003) teigia, kad aksiologijos terminą pirmasis 1902 m. pavartojo prancūzų filosofas P. Lapi, o vertybių terminas į filosofinę leksiką atėjo XIX a. šeštajame dešimtmetyje.

Kaip pažymi K. Miškinis (2006) sportas, būdamas tamptariai susijęs su kultūra ir ugdymu, kuria savitą gyvenimo stilių, kuris remiasi bendražmogiškėmis vertybėmis ir universalių dorovės principų gerbimu. Taigi sportas aktyviai prisideda prie visapusiško žmogaus ugdymo.

Analizuojant vertybes sporte tikslinga apibūdinti vertybės sąvoką. Literatūroje galima aptikti įvairių jos apibrėžimų. „Vertybė – tai abstraktus, bendras elgesio principas... standartas, pateisinant konkrečius veiksmus ir tikslus. Vertybes asmuo įsisavina socializacijos procese, sutapatina save su jomis emociškai – internalizuoja. Vertybės yra bendri elgesio standartai, kurie yra išreiškiami socialinėmis normomis. Individai, pripažįstantys tas pačias vertybes, dėl neapibrėžtos vertybių prigimties, gali nesutikti dėl konkrečių normų, įkūnijančių tas vertybes. Vertybės lemia objektų ir

elgesio pasirinkimą, todėl jų tyrinėjimas įtraukia ir nusistatymų, elgesio, tarpusavio sąveikos bei socialinės struktūros tyrimą. Vertybinė orientacija – yra vidinė asmens charakteristika, įtakoianti jo elgesį. Ta pati vertybė nebūtinai vienodai svarbi visiems grupės nariams“ (Theodorson 1969, p.455). Pavyzdžiui, M. Rokeach (vertybę apibūdina kaip ilgalaikį tikėjimą, kad tam tikras veiklos principas ar egzistencinis idealas yra asmeniškai ar visuomenine prasme pirminis kokių nors alternatyvų arba priešingų veiklos principų ar egzistencinių idealų atžvilgiu. Tuo tarpu L. Jovaišos (1994) nuomone, vertybė yra tai, kas subjektyviai ir objektyviai reikšminga.

Pagal V. Jadovą (Ядов, 1979), gyvenimo pozicija, interesų kryptingumas, vertybinė orientacija, socialinė nuostata, subjektyvus požiūris, dominuojanti motyvacija – visa tai yra sinonimai, apibūdinantys asmenybės dispozicijas. Jos susiformuoja žmogaus socializacijos procese, internalizuojant socialinės aplinkos, šeimos ir visuomenines vertybes. Todėl vidinės internalizuotos vertybės (vertybinės orientacijos) tam tikroje žmonių grupėje priklauso nuo vertybių, kurios yra paplitusios visuomenėje. Žmogus gyvenime remiasi patirtimi, auga ir mokosi. Patirtis susiklosto į tam tikrus psichikos darinius – požiūrius, dispozicijas įtakojančias asmens elgesio kryptį. Logiška būtų manyti, kad asmens vertybinės orientacijos nėra chaotiškos, o sudaro sistemą. Žmogaus vertybinės orientacijos parodo, ką jis linkęs daryti su savo ribotu laiku ir energija.

Kaip teigia D. Jonkus (2002) vertybės, kaip sudėtingas fenomenas, sukelia nemažai prieštaringų svarstymų ir diskusijų, kurių ašimi dažniausiai tampa vertybių prigimtis ir hierarchija, vertybių vaidmuo ir vieta žmogaus gyvenime. Tačiau tokio pobūdžio svarstymai itin išplinta, kai konstatuojama jų krizė.

Taigi, reikia pažymėti, kad nėra nei vieno visuotinai pripažinto vertybių apibrėžimo, nėra vienodos jų klasifikacijos, kuri patenkintu visus vertybių tyrinėtojus.

Šiuo metu sportas tampa efektyvia prasmingo laisvalaikio priemone. Sporto varžybos sudaro specifinę aplinką, kuri veikia ne tik sportininko, bet ir žiūrovų, sporto gerbėjų moralinį bei dvasinį pasaulį. Taip sportas virsta svarbiu asmenybės dvasinių vertybių ugdytoju. Jis praturtina žmogaus dvasinę kultūrą. K. Miškinio (2006) manymu sportas aktyviai prisideda prie visapusiško žmogaus ugdymo. Jis teigia, kad Pjeras de Kubertenas ir jo pasekėjai visame pasaulyje tikėjo, kad gerų sporto pedagogų rankose kūno kultūra ir sportas bus labai gera priemonė jaunų žmonių visapusiškam ugdymui, kad sportas gali prisidėti prie visuomenės dorovingumo ugdymo, gali pašalinti daugybę blogybių, tarpstančių visuomenėje. Pjeras de Kubertenas atsisakė sporto vien kaip renginio, nors ir labai įdomaus, pabrėžė jo dorovines vertybes, turinčias didžiulę įtaką jaunimo ugdymui. Lenkų mokslininkas R. Žukovskis (Żukowski, 1997) teigia: „ Sportas – tai aktyvumo ir motyvacijos būti geresniam skatintojas“ (Żukowski 1997, p.33)

Tarptautinio kilnaus elgesio (Fair Play) komiteto prezidentas E Kamuti akcentuoja didžiules sporto galimybes mokyti žmones sąžiningai ir garbingai rungtyniauti, skiepyti dorovines vertybes. Jis teigia, kad poreikis išlavinti savo fizines ir dvasines jėgas turi būti sąlygojamas dorovės normų: dvasingumo, sąžiningumo, kilnumo, teisingumo, orumo, kuklumo ir kt. Jo nuomone, sportas unikalus tuo, kad jis kaip socialinis reiškinys pats yra vertybė. Kaip teigia K. Miškinis „sportas gražus ir vertingas ne vien tik sportiniais rezultatais, sportinės kovos emocingumu, bet ir savo dorovinėmis vertybėmis bei galimybėmis jas puoselėti tarp sportuojančio jaunimo“(Miškinis 2006, p. 97).

Pasak B. Bitino (2000) kiekviena konkreti visuomenė, atsižvelgdama į savo ekonominę, politinę, socialinę, ideologinę ir kitas struktūras, ugdymo sistemai suteikia tam tikrą profilį, skatina puoselėti vienokias ar kitokias vertybes, pateikia tam tikrą socialinį užsakymą. Galima daryti išvadą, kad sportas visais laikais buvo suvokiamas kaip sudėtingas reiškinys, žmogiškųjų vertybių puoselėtojas, užimantis svarbią vietą bendroje vertybių sistemoje ir darantis didelį poveikį dvasinei žmogaus vidinių jėgų plėtrai.

S. Šukys (2005) pažymi, kad pastaraisiais metais darosi vis sunkiau atskirti vien sportui būdingas vertybes, nes daugelis jų pasireiškia įvairiuose visuomenės gyvenimo srityse. Sportiškumas tapo ne tik sportininkams būdingu bruožu, bet apskritai gyvenimo stiliumi.

Vertybės tai sudėtingos nuostatos, kurių turinį sudaro mintys, emocijos ir vaizdiniai apie daiktų ir reiškinių reikšmingumą, jų prasmę asmenybei. Kaip sako L. Jovaiša „Vertybė – tai asmenybės veiklos ir elgesio motyvas, susijęs su objektais, labiausiai atitinkančiais materialinius, kultūrinius ar dvasinius asmenybės poreikius“ (Jovaiša 2002, p. 257).

Kalbant apie sportą, tikslinga būtų apibrėžti sportui, kaip institucijai būdingas vertybes, bei sportininkams būdingas asmenines vertybes. Sportą jo vertybes reikėtų priskirti socialinei kultūrinei sistemai būdingoms vertybėms. Tačiau, nors sportas priklauso nuo socialinės kultūrinės sistemos ir jos elementų, tačiau šios sistemos vertybės nėra pritaikomos tik sportui. Sportas gali reikšmingai veikti kitus socialinius kultūrinius reiškinius, tokius kaip ekonomiką, politiką ir pan. Kaip teigia V. Stoliarovas (Столяров,1998) per sportą plėtojamos ne bet kokios vertybės, o tik tai tos, kurios atitinka jo galimybes ir potencialą. Be to, Stoliarovo nuomone, sportas ir pats pajėgus formuoti savo nepriklausomą subkultūrą, tokias vertybes, tokias vertybes, kurios skiriasi nuo bendrai priimtų vertybių.

Beržinskis R. (2004) pabrėžia, kad sportinio rengimo vyksme sudaromos puikios sąlygos skiepyti įvairias kitas vertybes. Todėl sportas visais laikais ir visur buvo suvokiamas kaip sudėtingas, daugialypis reiškinys, užimantis reikšmingą vietą bendroje vertybių sistemoje.

Vertybės formuojamos asmeninės patirties būdu, suprantant savo poreikius ir lyginant juos su aplinkos objektais.

Sportinio rengimo vyksme sudaromos puikios sąlygos skiepyti įvairias kitas vertybes. Todėl sportas visais laikais ir visur buvo suvokiamas kaip sudėtingas daugialypis reiškinys, užimantis reikšmingą vietą bendroje vertybių sistemoje.

Pasak K. Miškinio (2006), vertybinės orientacijos padeda jaunam žmogui skirti tai, kas jam reikšminga, nuo to, kas nereikšminga, nesvarbu, nesiektina. Vertybinių orientacijų raišką ir raidą pirmiausia lemia asmenybės siekis spręsti motyvų ir valios sferos vidinius prieštaravimus, vidinius individo konfliktus.

Vertybėmis paprastai laikomi teigiamos reikšmės reiškiniai, kuriuose atsispindi daugumos žmonių ir visuomenės interesai. Todėl vertybės patenkina tiek pavienių žmonių, tiek įvairių žmonių grupių interesus.

Kūno kultūros ir sportinėje veikloje formuojamas jos dalyvių, taigi ir visuomenės, požiūris į sportą, laisvalaikį ir fizinį aktyvumą, tai suprantama, kodėl sporto teoretikai (Laker, 2000) iškelia mokyklinio sporto ir kūno kultūros reikšmę ne tik sportui, bet ir kultūrai apskritai. Tai reiškia, kad kūno kultūros ir sporto specialistai, ugdydami asmenybes – profesiniame ir asmeniniame gyvenime turėtų elgtis kaip integralios asmenybės. Šie specialistai turėtų vadovautis pedagoginės ir sportinės veiklos etinio pobūdžio samprata, kurios specifinis bruožas – dvejopas jos santykis su dorove. B. Bitinas (2004) pabrėžia, kad pedagogui – treneriui, kaip visuomenės nariui, dorovės normos yra privalomos, o antra, pedagogas – treneris perteikia visuomenės dorovės principus ir normas savo ugdytiniais kaip tam tikrą žmonijos patirtį. Tačiau svarbiausia tai, kad dorovė sudaro vieną iš pedagogo veiklos turinio sudėtinių dalių ir, anot minėto autoriaus, dėl dvilypio santykio su dorove „pedagogo asmeninio elgesio atotrūkis nuo veiklos turinio yra pavojingesnis visuomenei negu kitų ugdymo atstovų“ (Bitinas 2004, p.127)

2. TYRIMO METODIKA IR ORGANIZAVIMAS

Teoriniai – metodologiniai empirinio tyrimo pagrindai. Žinomi edukologai – B. Bitinas (1998), K. Kardelis (2002), G. Merkys (1995) ir kiti, tyrimo metodologiją apibrėžia kaip teoriją, kuri nagrinėja mokslinio pažinimo procesą, jo principus, mokslinio tyrimo metodus ir techniką.

L. Jovaiša terminą „metodologija“ aiškina taip: „[gr. methodos + logos – metodų mokslas] – 1) bendroji pažinimo metodų teorija; 2) specialioji kurios nors tikrovės srities pažinimo teorija ir metodika. Pedagogikos metodologija apima bendrąsias teleologines (tikslų, uždavinių), principų, dėsnių ir dėsningumų, mokslinio tyrimo metodų, mokymo ir auklėjimo metodų, mokymo ir auklėjimo turinio problemas“ (Jovaiša, 2007, p. 146).

Kaip teigia K. Kardelis, „dėl nuolatinio bandymo „įrėminti“ edukacinę realybę į matematinius – statistinius modelius bei konceptualizuoti vykstančius procesus sąvokų ir terminų pagalba, teorinis pažinimo lygis yra komplikuoatas“ (Kardelis 2002, p.58). Todėl galima teigti, kad edukologinis tyrimas ir tikrasis mokyklinis gyvenimas bei jo dalyviai yra glaudžiai susiję. Edukologinių tyrimų išskirtinumas – konstatuoti ne tik tai, kas vyksta, bet ir ieškoti būdų, kaip valdyti ir konstruoti situaciją.

G. Merkio teigimu „metodologija – tai mokslinio pažinimo procesą, principus, metodus bei mokslinio tiriamojo darbo procedūras nagrinėjanti teorija“ (Merkys 1995, p. 5).

Todėl tyrime remiamasi humanizmo, vertybinės pedagogikos, kai kurių filosofijos mokslo krypčių – egzistencializmo, konstruktyvizmo ir rekonstruktyvizmo idėjomis. Galima daryti išvadą, kad filosofinė pedagogika aiškina ugdymą vertybių požiūriu, tad lieka rasti būdus, kaip jas susieti su empirine pedagogika, kuri, pasak minėto autoriaus, „produktyviai veikia tik tuose ugdymo fenomeno pažinimo epizoduose, segmentuose etc., kur pavyksta pritaikyti matavimo principus“ (Merkys 1995, p. 8).

Todėl galima teigti, kad metodologiją sudaro žinių sistema apie mokslinio pedagoginio pažinimo procesą, metodus ir konkrečių pedagoginių tyrimų metodiką.

Vertybinių orientacijų ugdymo nustatymui pasirinktas kiekybinis tyrimas, nes yra nusistovėjęs požiūris, jog tyrimai, kurių metu nustatomi kiekybiniai rodikliai, yra objektyvesni.

Tyrimo metodika. Kiekybinė analizė, studijų modulio „Socialiniai tyrimai švietime“ knygoje (2006, p. 49 -50), grindžiama tokiais teiginiais:

1) tyrimas visada priklauso nuo matavimo; kadangi nėra priemonių tiesiogiai matuoti ugdymo konstruktus, tyrimo instrumentų ir metodų tikslumas yra esminė kiekybinio tyrimo kokybės sąlyga;

2) siekiama, kad pirminių duomenų masyvas, apibūdinantis edukologinio pažinimo objektą, įgytų kuo glaustesnį kiekybinį pavidalą;

3) taikomos tos kiekybinės analizės metodų sistemos, kurios padeda kuo tiksliau spręsti apie tiriamųjų objektų raišką ir funkcionavimą;

4) kiekybinės analizės metodais išryškinama pirminiuose duomenyse slypinti mokslinė informacija, todėl jų kokybiškumas – pagrindinė mokslinių išvadų patikimumo prielaida;

5) statistiniai metodai yra kol kas vienintelis patikimas būdas verifikuoti teiginius, kuriais atsakoma į klausimą, kodėl objektas yra toks, koks yra, tai yra siekiama realizuoti mokslinio pažinimo aiškinamąją funkciją.

Tyrimo buvo naudojamas M. Rokeach (1973), vertybinių orientacijų nustatymo instrumentas. Taip pat buvo remtasi Šiaulių universiteto studentės Ievos Lukoševičiūtės (2008) magistro darbo tyrimo instrumentu „Karjeros pasirinkimo motyvai skirtingose kultūrose“ Šiauliai, bei Vilniaus pedagoginio universiteto studentės Aušros Grabliauskaitės (2005) magistro darbo tyrimo instrumentu „Mokyklos sporto būrelis kaip papildomo ugdymo forma“ Vilnius.

Anketos pagrindą sudaro uždari klausimai, tačiau kad duomenys būtų tikslesni, yra keletas atvirų klausimų.

Tyrimo duomenų statistinė analizė remiasi daugiausia aprašomąją statistika. Duomenų apdorojimui buvo naudojama SPSS duomenų analizės programa.

Tyrimo organizavimas. Tyrimo procesą lėmė tyrimo objektas - sportininkų vertybinių orientacijų raiška.

Tyrimo metodai trumpai pristatyti darbo „Įvade“. Tyrimas atskleidė, kad jaunojo karatė sportininko vertybių raišką lemia sporto trenerio asmenybė ir šeima. Labiausiai toleruotinos trenerio ir šeimos vertybės ryškiausiai atsispindi jaunojo sportininko vertybinėse orientacijose. Tam, matyt, įtakos turi tas faktas, kad trenerių ir tėvų vertybės yra identiškios, todėl ir sustiprina sportuojančiųjų vertybinių orientacijų raišką.

Tyrimo imtis. Empirinis tyrimas vyko 2008 metų gruodžio ir 2009 metų sausio mėnesiais. Karatė klubo sportininkams buvo išdalinta 200 anketų (į 86 iš jų atsakyta nebuvo). Tyrimo dalyvavo Šiaulių karatė klubo „Baltasis tigras“ (31), Mažeikių karatė klubo „Žemaitis“ (27), Radviliškio karatė

klubo „Kentauras“ (11), Kauno karatė klubo „Samurajus“ (22), Telšių karatė klubo „Viesulas“ (9) ir Pakruojo karatė klubo „Cunami“ (14) klubų dalyviai. Viso 114 karatė klubo narių. Tiriamųjų amžius nuo 10 iki 18 metų. Iš jų 22 mergaitės ir 92 berniukai. Taip pat apklausta 15 trenerių vyrų ir 2 trenerės moterys iš skirtingų klubų. Tyrime dalyvavo ir 30 karatė klubo narių tėvų iš jų – 9 tėčiai ir 21 mama. 3 tėvų anketos buvo pripažintos negaliojančiomis, kaip nepilnos arba netaisyklingai užpildytos. 17 anketų iš tėvelių nesugrižo. Tyrime iš viso dalyvavo 161 respondentas.

Šie sporto klubai pasirinkti dėl to, kad jie priklauso tai pačiai Lietuvos Karatė Asociacijos organizacijai, kultivuoja šotokan karatė stilių, taiko panašias treniruočių metodikas, turi panašų dalyvių skaičių. Apklausos buvo atliekamos, gavus sporto klubų vadovų bei karatė klubo narių sutikimus, taip pat vaikų tėvų sutikimus, talkinant treneriams prieš ir po treniruočių.

Tyrimui buvo naudojamos trijų tipų anketos: jauniems sporto klubo nariams (1 priedas), treneriams (2 priedas) ir sporto klubą lankančių sportininkų tėvams (3 priedas). Anketų klausimai sudaryti nesudėtingi. Jaunųjų respondentų amžius vertinamas kaip problematiškiausias, tuo pačiu ir pats svarbiausias, kai formuojama vaiko – paauglio asmenybė, vertybės, tikslai ir jų siekimo būdai. Anketose nuo lengvesnių klausimų pereinama prie gilesnių. Anketos, sudarytos karatė sporto treneriams (2 priedas), pagalba siekta sužinoti, koks yra trenerių, vedančių karatė treniruotes, požiūris į sportinę veiklą, jos galimybes. Trenerių atsakymai svarbūs, nes tai sudaro galimybę analizuoti treniruočių turinį poreikio ugdyti ir skatinti sportininkų vertybinių orientacijų raišką kontekste.

Trečioji anketa (3 priedas), skirta sportuojančių jaunųjų karatistų tėveliams. Šie atsakymai yra ne mažiau svarbūs, nes tai leidžia lyginti karatė klubo ir jame sportuojančių vaikų, paauglių savijautą treniruotėse, o tai pat jaunojo sportininko, bei jo tėvų požiūrį į sportines vertybes.

Respondentų skaičius nusako 95% patikimumo intervalo ir 0,05 paklaidos reikalavimus, kurie kiekybiniame tyrime reprezentatyvumo požiūriu laikomi pakankamais.

Tyrimo duomenų statistinė analizė remiasi daugiausia aprašomąją statistika. Duomenų apdorojimui buvo naudojama SPSS for windows 10.0 duomenų analizės programa.

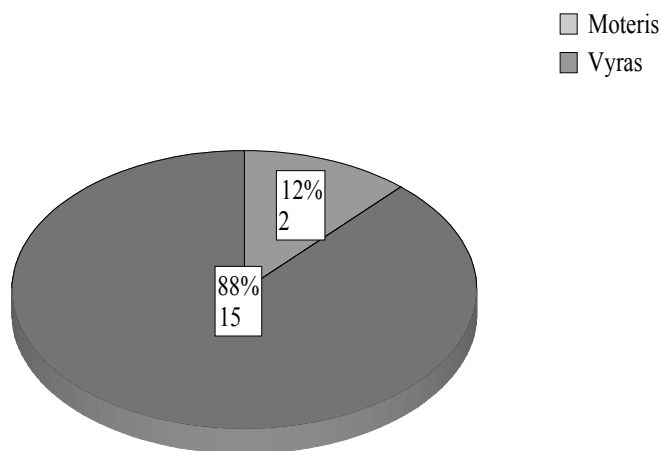
Tiriamųjų demografinė charakteristika. Tyrime dalyvavo jaunieji karatė sportininkai, kurių amžius nuo 10 iki 18 metų. (pasiskirstymas lyties aspektu pateiktas 13 pav.); 15 trenerių vyrų ir 2 trenerės moterys, bei tėvai – iš jų 19 tėčių ir 11 mamų. Treneriai bei jaunieji karatė sportininkai buvo supažindinti su apklausos tikslais, anketos pildymo metodika, tėvai anketas pildė namuose. Į anketos klausimus respondentai atsakė anonimiškai – jaunieji karatistai atsakinėjo stebint darbo autoriui, tėvai ir treneriai anketas pildė savarankiškai.

3. TYRIMO REZULTATŲ ANALIZĖ IR JŲ APTARIMAS

3.1. Trenerių požiūrio į ugdytinių vertybinių orientacijų raišką analizė

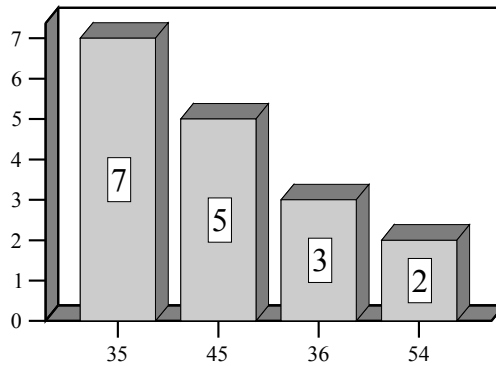
Šiame poskyryje pristatomi jaunųjų sportininkų trenerių apklausos rezultatai. Tarp veiksmų, žadinančių paauglių vertybių internalizaciją, svarbią vietą užima treneriai. Pritaikius M. Rokeach (1973) tyrimo metodiką, buvo siekiama išanalizuoti karatė sporto trenerių požiūrį į vertybes. Vadovautasi nuostata, kad treneris, pats pripažįstantis vertybes, gali ne tik pažadinti teigiamą ugdytinių požiūrį į sporte puoselėjamas vertybes, bet ir siekti sudaryti palankesnes sąlygas jų raiškai. Tuo pačiu kelta prielaida, kad jaunųjų karatė sportininkų vertybinių orientacijų raišką lemia karatė treniruočių turinys ir taikoma sportinio rengimo metodika, kurie yra glaudžiai susiję su vertybinėmis orientacijomis ir akcentu į asmenybės ugdymą.

Apklausoje dalyvavo 17 trenerių (iš jų 15 vyrų ir 2 moterys) iš Šiaulių, Mažeikių, Radviliškio, Kauno, Telšių ir Pakruojo karatė klubų. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal lytį pateiktas 1 paveikslėlyje.

1 pav. Sporto trenerių pasiskirstymas pagal lytį (n=17)

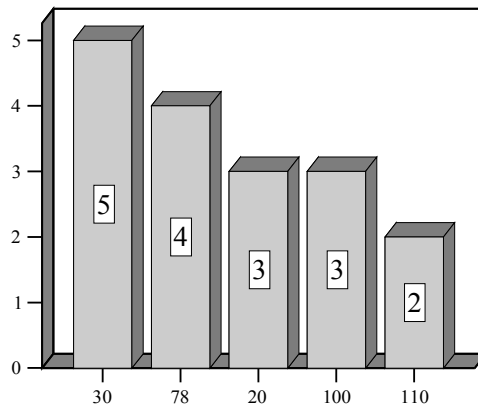
Didžioji trenerių dalis yra vyresni nei 35 metų, todėl galima teigti, kad jie priklauso vidutinio amžiaus žmonių grupei. Trenerių pasiskirstymas pagal amžių pateiktas 2 paveikslėlyje.

2 pav. **Sporto trenerių amžius** (n=17)

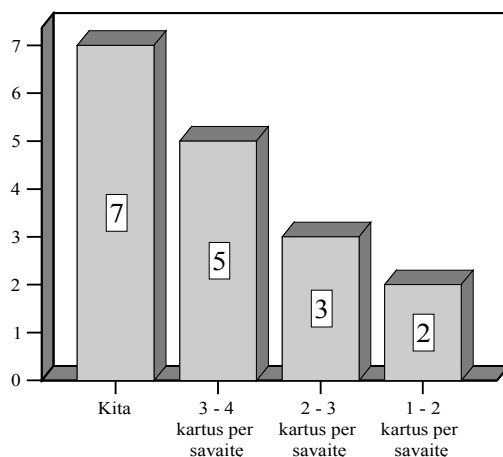
Visų trenerių išsilavinimas aukštasis, taip pat visi respondentai turi juodus diržus, todėl atskiruose grafikuose šie duomenys nepateikti.

Karatė treniruotes pas vieną trenerį lanko nuo 20 iki 110 jaunųjų sportininkų. Duomenys pateikti 3 paveikslėlyje.

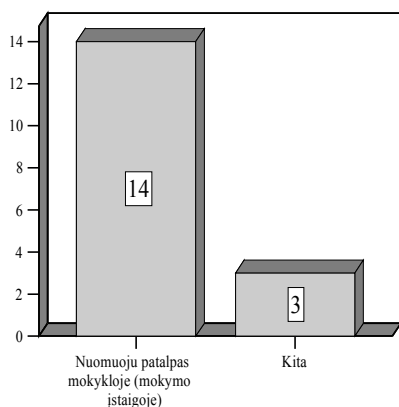
3 pav. **Karatė treniruotes lankančių jaunųjų sportininkų skaičius** (n=17)

Trenerių vedamų treniuočių dažnis atsispindi 4 pav. Apibendrinus pateiktus duomenis galima daryti prielaidą, kad priklausomai nuo sportininkų skaičiaus, klubo dydžio ir trenerio fizinio pasirengimo karatė treniruotės vyksta 1 – 4 kartus per savaitę.

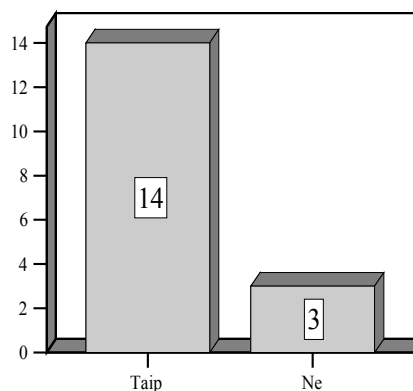

4 pav. **Sporto trenerių vedamų treniruočių dažnis (kartais) (n=17)**

Didžioji dalis trenerių patalpas treniruotėms nuomoja bei savo klubą reklamuoja mokyklose – šie duomenys atsispindi 5 ir 6 pav., todėl galima daryti prielaidą, kad tokiu būdu yra paprasčiau pasiekti tikslinę auditoriją, taip pat vaikams, kurie mokosi toje pačioje mokykloje, kurioje išikūręs karatė sporto klubas yra paprasčiau lankyti treniruotes, net jei jie gyvena toliau nuo mokyklos.

5 pav. **Sporto treniruočių vieta (n=17)**

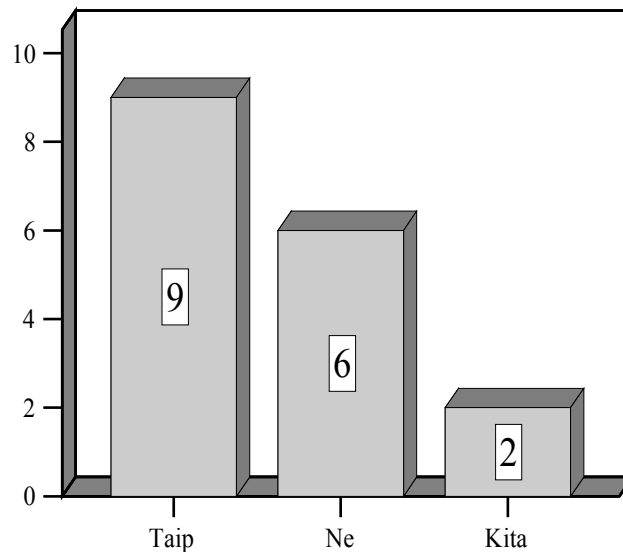

6 pav. **Sporto klubo reklamos mokykloje dažnis (n=17)**

Klausimas apie treniruočių stebėjimą buvo pateiktas visoms trimis respondentų grupėms. Šio klausimo tikslas buvo išsiaiškinti ar tėvai suinteresuoti vaikų sportine veikla bei pasiekimais, o taip pat ar tiesa, kad treneriai dėl tam tikrų priežasčių nerekomenduoja tėvams lankytis karatė treniruotėse. Kaip galima matyti iš apibendrintų trenerių apklausos rezultatų pav. 7, treneriai teigia, kad jie nedraudžia tėvams lankytis vaikų treniruotėse bei jas stebėti, tačiau kaip vėliau pastebėsime analizuojant tėvų ir jaunųjų karatė sportininkų apibendrintus atsakymus, dažnai pasitaiko teiginių,

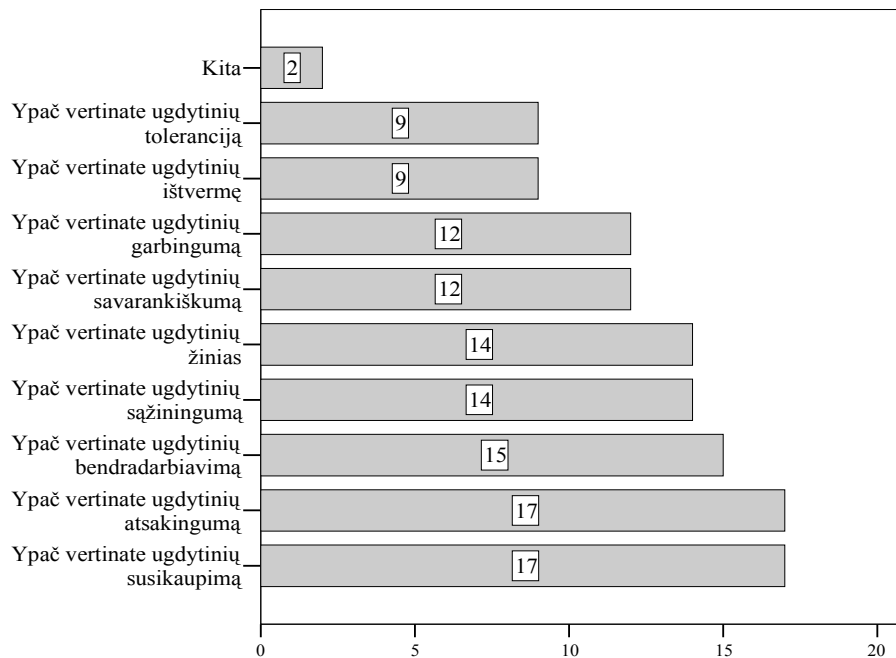

kad tėvams nerekomenduojama lankytis treniruotėse, nes jie blaško sportuojančių dėmesį, sunkiau susikaupti.

7 pav. Trenerių nuostatos į tėvų treniruočių stebėjimą (n=17)

Trenerių, taip pat kaip ir tėvų buvo klausama, kokias vaikų vertybines orientacijas jie labiausiai vertina. Apibendrinus apklausos rezultatus paaiškėjo, jog pasitvirtino keliami hipotezė, kad treneris, kaip tam tikros srities mokytojas, savo ugdytinius vertina pirmiausia atsižvelgdamas į faktorius, kurie lemia užsiėmimų kokybę, o tai yra: susikaupimą, atsakingumą, bendradarbiavimą. Akivaizdu, kad treneriai šiek tiek daugiau nei visi tirti sportininkai linkę pripažinti atsakingumą ir sąžiningumą, kaip kertines dorovines vertybes. Fenomenalus faktorius yra sąžiningumas, kurį vėliau aptarsime jaunujų sportininkų ir tėvų apklausos apibendrinime. Tėvams, kaip ir treneriui svarbu, yra sąžiningumas, kadangi šis faktorius kartojasi net keliose rezultatų suvestinėse, kaip reikšmingas – galima teigti, kad sąžiningumas yra viena iš svarbesnių vertybių, kuri skatinama ir ugdoma karatė treniruotėse. Treneriams svarbių jaunujų sportininkų vertybių skirstinys pateiktas 8 pav.

8 pav. Trenerių požiūrio į jų nuomone, svarbiausių ugdytinio vertybinių orientacijų raišką skirstinys (n=17)

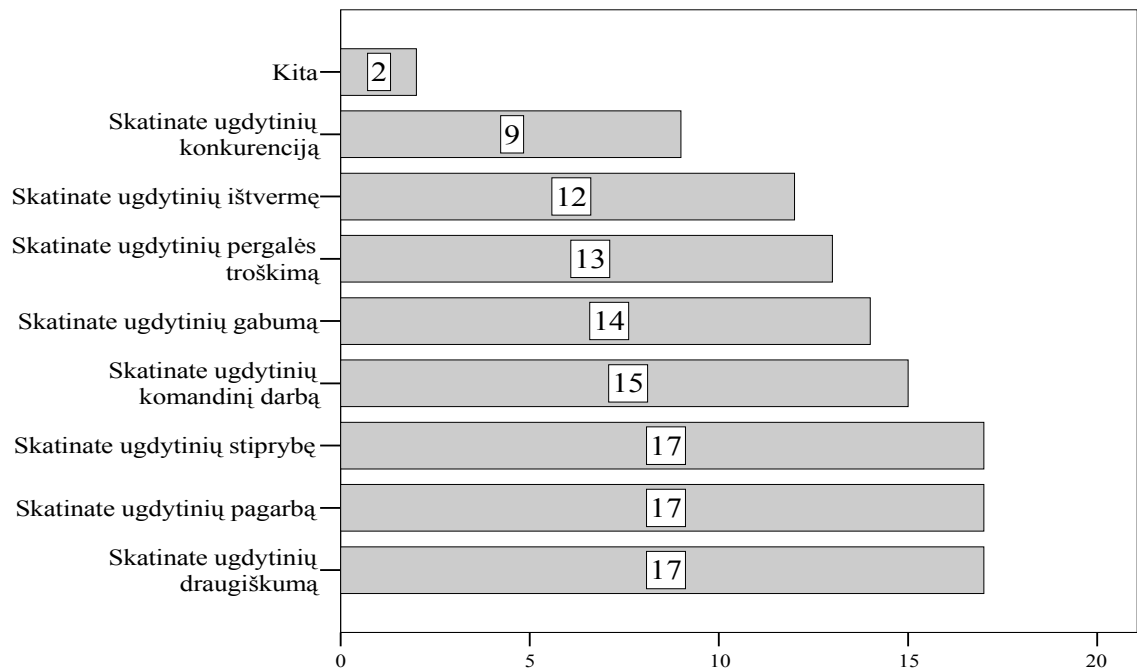
9 pav. pateiktos trenerių specialiai skatinamos ugdytinių asmenybės savybės, kurios specialiai skatinamos treniruočių metu turi poveikį jaunųjų sportininkų vertybinių orientacijų raiškai. Tokios trenerių skatinamos asmenybės savybės, kaip draugiškumas, pagarba, stiprybė, komandinis darbas, kaip vėliau matysime, atsispindi ir jaunųjų karatė sportininkų atsakymų suvestinėje, o taip pat išskiriamos kaip vertybės tėvų atsakymų suvestinėje.

Manytume, tikslinga pateikti vieną pavyzdį iš sporto klubo „Samurajus“ veiklos, kuris populiarina samurajaus garbės ir moralės kodeksą, ir tuo vadovaujama karatė treniruočių metu.

- **Teisingumas** – sugebėjimas nedvejojant priimti teisingą sprendimą gyvenime, kovoje, atlikti lemiamą smūgį arba garbingai numirti.
- **Vyriškumas** – sugebėjimas mirtino pavojaus atveju išlikti, išgyventi, neprarasti garbės, savitvardos.
- **Gerumas** – sugebėjimas atleisti, pasigailėti sužeisto, bejėgio, atlikti garbingus poelgius.
- **Mandagumas** – pagarba vyresniems, padorumas, dėmesys, geranoriškumas, taktiškumas, tolerancija kitų žmonių atžvilgiu.
- **Nuoširdumas** – sugebėjimas užjausti, paguosti, padėti nelaimės ištiktiems, tai atliekant be savanaudiškų paskatų, nuoširdžiai iš širdies gilumos.
- **Nesavanaudiškumas** – sugebėjimas pasiaukoti vardan aukščiausio tikslo, kurio siekiate.

- **Garbė** yra kiekvieno žmogaus gyvenimo šerdis. Garbingi poelgiai, duoto žodžio laikymasis, savo, šeimai, kovos meno mokyklos garbės išsaugojimas yra kertinis asmenybės akmuo. Žmogus praradęs garbę, gyvenimo idealus yra labai nelaimingas.
- **Ištikimybė** – sugebėjimas ištikimai atlikti savo prievolės (pareigas) šeimai, pasirinktai kovos meno mokyklai, tėvynei, neišduoti savo idealų, pasirinkto gyvenimo kelio, tikslo, kad ir kokie sunkumai, išbandymai Jūsų lauktų.
- **Kuklumas** – tai yra ne savęs sumenkinimas ar neįvertinimas, bet realus savęs pateikimas pagrįstas savikritika, teisingumu, nuoširdumu, dorove, pagarba kovos menams, mokytojams, tradicijoms.
- **Pagarba** – suprantama kaip pareiga gerbti savo protėvius, žymius kovos menų mokytojus, vyresnius amžiumi, kovos menų tradicijas. Be pagarbos nėra pasitikėjimo, be pasitikėjimo neįmanoma mokintis ir mokyti kovos meno.
- **Savikontrolė** – sugebėjimas kontroliuoti viduje ir išorėje vykstančius procesus, išlaikyti dvasios ir kūno harmoniją, pusiausvyrą, adekvačiai reaguoti į pakitimus viduje, išorėje.
- **Draugiškumas** – pagrįstas pasitikėjimu, pagarba, ištikimybe, pasiaukojimu, nesavanaudiškumu, kuklumu, nuoširdumu, geranoriškumu, sudaro sąlygas kiekvienai asmenybei tobulėti, siekti užsibrėžto tikslo.

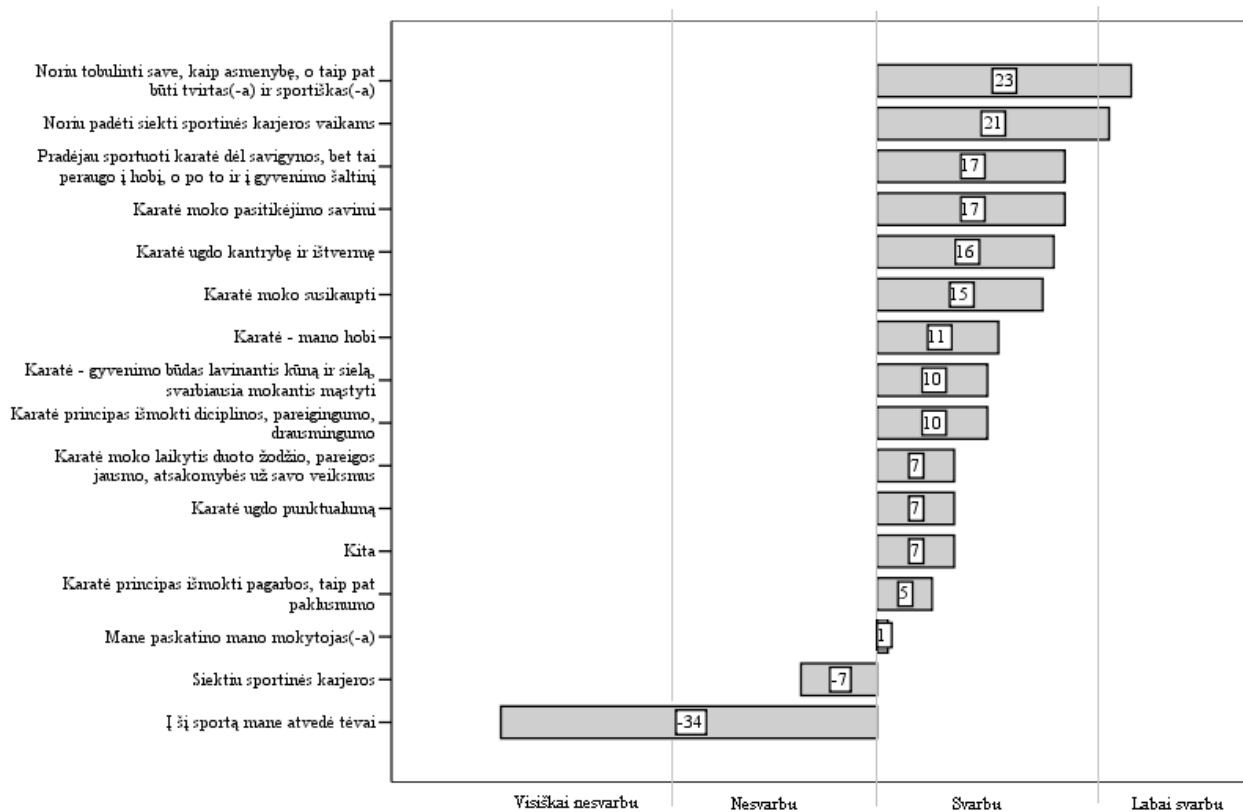
Atlikus respondentų atsakymų, bei pateikto „Samurajaus garbės ir moralės kodekso“ palyginimą, galima dar kartą patvirtinti prielaidą, kad sporto šakos diktuojamos taisyklės įtakoja trenerio darbo specifiką ir moralines vertybes, kurias jis perduoda jaunesiems sportininkams.

9 pav. Trenerių sportinio rengimo procese skatinamų jaunųjų sportininkų asmenybinių savybių raiška (n=17)

Klausimas „Kokie motyvai sąlygojo jūsų pasirinkimą tapti karatė treneriu?“ buvo suprantamas taip: „Kas lėmė karatė sporto šakos pasirinkimą?“. Šis klausimas buvo performuojamas ir užduotas visoms respondentų grupėms – tėvams, bei jauniems sportininkams siekiant suprasti šios sporto šakos ypatumą bei patrauklumą. Apibendrinant 10 pav. duomenis, galima teigti, kad treneriams karatė yra savotiškas gyvenimo būdas apimantis fizinį ir dvasinį asmenybės tobulėjimą, kuris ugdo ištvėrė, skatina pasitikėjimą savimi, moko susikaupti, ugdo punctualumą, pareigos bei atsakomybės jausmą. Didžioji dalis trenerių teigia, kad karatė pradėjo sportuoti dėl savigynos, o vėliau tai peraugo į hobį bei pragyvenimo šaltinį.

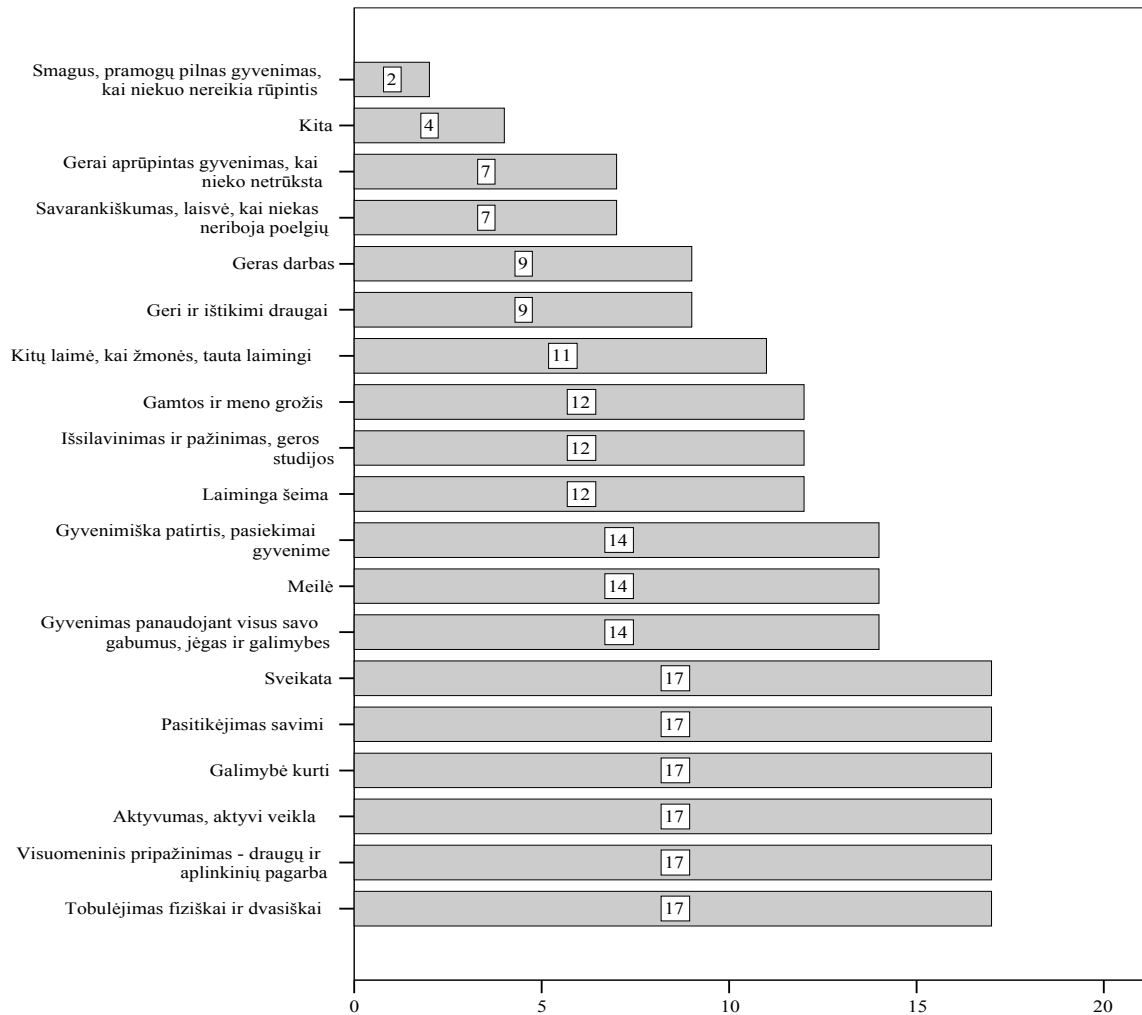
Apibendrinant tyrimo duomenis ir juos analizuojant, nepasitvirtino keliama prielaida, kad sportuojantys dažnai pasirenka vieną ar kitą sporto šaką paskatinti tėvų – kaip bus galima matyti apibendrintuose jaunųjų sportininkų apklausos rezultatuose, taip pat, kaip galima matyti ir apibendrintuose trenerių apklausos rezultatuose (pav. 10), jaunas žmogus turi pasirinkimo laisvę, taigi galima teigti, kad tiek treneriai, tiek jų auklėtiniai karatė sporto šaką pasirinko savo valia, nepriklausomai nuo tėvų.

10 pav. Motyvai, nulėmę pasirinkimą tapti karatė treneriu (-e) (n=17)

Klausimu apie esmines vertybes buvo siekiama išsiaiškinti, kokiais parametrais savo vertybes grindžia treneriai. Šis klausimas buvo pateiktas visoms trimis respondentų grupėms, siekiant suprasti ir patvirtinti prielaidą, kad treneriai ir tėvai vadovaujasi panašiomis vertybėmis, o tai sustiprina poveikį jaunųjų karatė sportininkų vertybinių orientacijų raiškai.

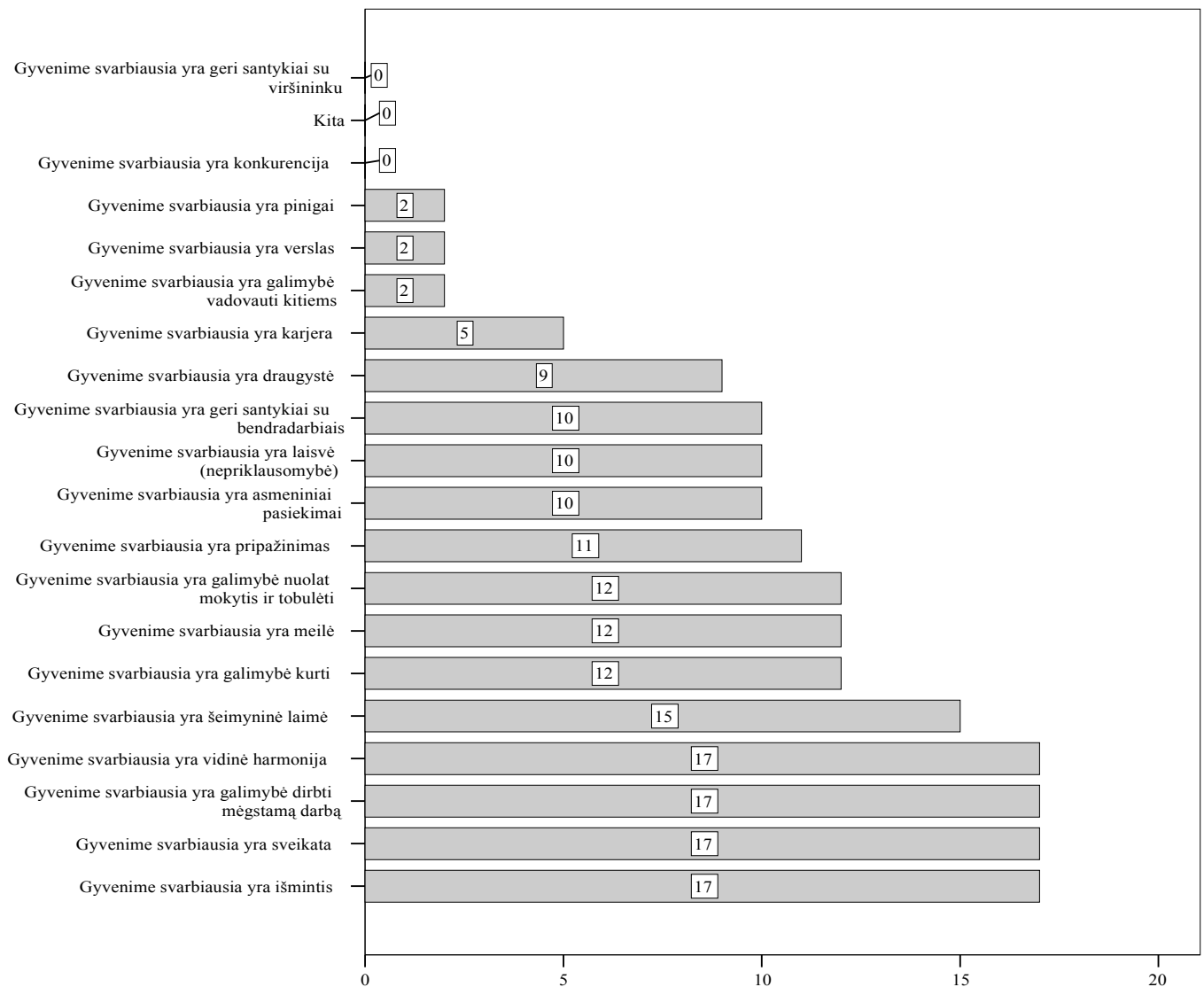
Apibendrinus ir išanalizavus tyrimo duomenis (11 pav.) galima teigti, kad prielaida – treneriai ir tėvai vadovaujasi panašiomis vertybėmis – patvirtinta, nes ir treneriai, ir tėvai (tėvų apklausos apibendrinti rezultatai pateikiami 3.3 skyriuje, 34 pav.), kaip esmines vertybes išskyrė fizinį ir dvasinį tobulėjimą, sveikatą, meilę bei pasitikėjimą savimi. Šie rezultatai taip pat rodo, kad tiriamiesiems labai svarbu yra fizinio ir dvasinio tobulumo pusiausvyra.

11 pav. Trenerių toleruotinių vertybių raiška (n=17)

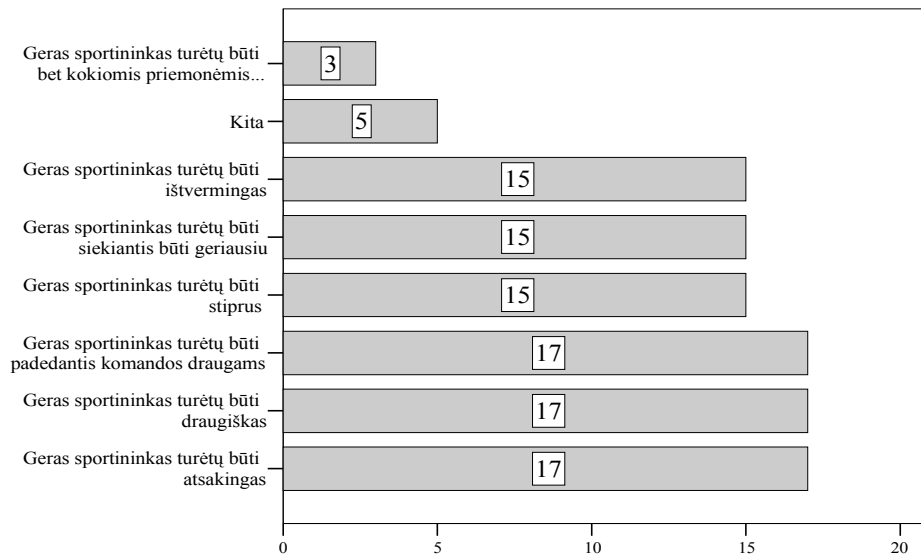
Vertybių skalės suvokimui užtikrinti buvo pateiktas klausimas apie tai, kas yra svarbiausia gyvenime. Šis, kaip ir daugelis kitų klausimų, buvo pateiktas visoms trims respondentų grupėms. Apibendrinus bei išanalizavus trenerių apklausos rezultatus paaiškėjo, kad didžiosios dalies trenerių požiūris į gyvenimą yra filosofinis, o tai neatitinka visuomenėje egzistuojančio požiūrio į sportininkus, kur sportininkas, sportuojantis žmogus yra suvokiamas labiau kaip praktiška, o ne kaip filosofinė asmenybė.

Trenerio, kaip filosofiškos asmenybės pagrindiniai bruožai išskiriami remiantis apklausos rezultatais, pateiktais 12 pav., kur svarbiausiais gyvenimo veiksniais pripažinti – išmintis bei vidinė harmonija.

12 pav. Trenerių išskirti svarbiausi gyvenimo veiksniai (n=17)

Siekiant išsiaiškinti, respondentų nuomonės validumą pagal viešai deklaruotas vertybes, klausimuose apie tai, kokias vertybes treneris vertina ir skatina savo ugdytiniuose, buvo pateiktas klausimas, koks turi būti geras sportininkas. Klausimas buvo pateiktas visoms trimis respondentų grupėms. Trenerių apklausos rezultatų apibendrinimas pateiktas paveikslėlyje 13, leidžia patvirtinti prielaidą, kad treneriai ugdydami savo auklėtinius labiausiai kreipia dėmesį į atsakomybę, draugiškumą ir komandinį darbą, tai ir patvirtina trenerių nuomonės validumą – kokias vertybes skatina ugdyti savo auklėtinius, tokias savybes nori matyti atsispindint gerame sportininke.

13 pav. Trenerių nuomonė apie esminius gero sportininko bruožus (n=17)

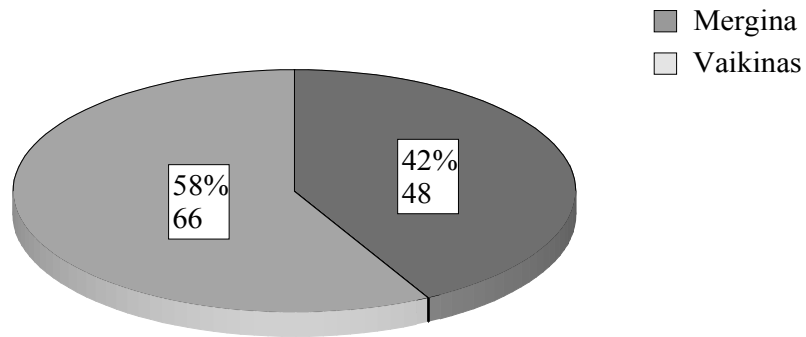
3.2. Jaunųjų karatė sportininkų požiūrio į vertybių ugdymą treniruotėse ypatumai

Ugdant jaunųjų karatė sportininkų vertybines nuostatas, svarbu padėti jiems ne tik racionaliai suvokti vertybių esmę bei prasmę, bet ir jas emociškai išgyventi. Tačiau emocijų įtaka daugiausia priklauso nuo to, kokie yra jų genezės šaltiniai ir kokius atitinka individo poreikius. Šiame tyrime pristatomi jaunųjų sportininkų apklausos rezultatai, patikrinantys prielaidą, kad ugdytinių vertybinių orientacijų raišką lemia karatė treniruotės ir jų turinys yra glaudžiai susijęs su trenerio deklaruojamomis vertybėmis, asmenybe bei jo prioritetais.

Raišką lemia trenerio deklaruojamos vertybės, jo asmenybė bei prioritetai, kuriuos perteikia treniruodamas sportininkus.

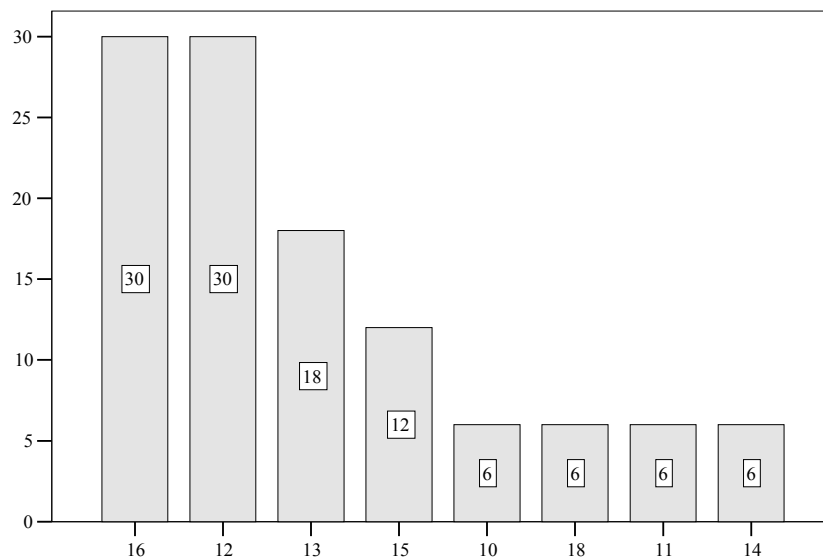
Apklausoje dalyvavo 58 procentai berniukų ir 42 procentai mergaičių – iš viso 114 karatė treniruotes lankančių vaikų ir paauglių. Procentinis pasiskirstymas pagal lytį pateiktas 14 paveikslėlyje.

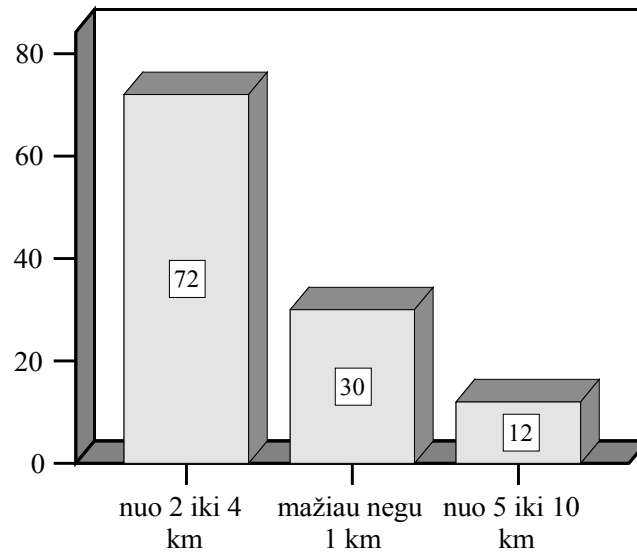
14 pav. Karatė treniruotes lankančių sportininkų pasiskirstymas pagal lytį (n=114)

Tikslinės respondentų imties amžius nuo 10 iki 18 metų (15 pav.). Išanalizavus apklausos rezultatų suvestinę galima teigti, kad daugiausia sportuojančių yra 12 – 16 metų amžiaus.

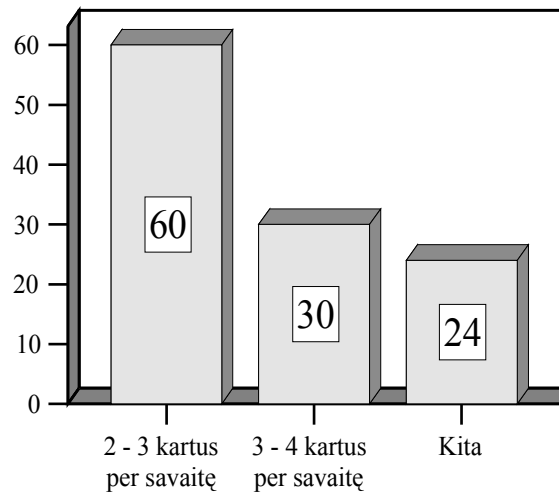
15 pav. Treniruotes lankančių jaunųjų karatė sportininkų pasiskirstymas pagal amžių (n=114)

Remiantis apklausos rezultatais galima teigti, kad vaikai ir paaugliai dažniausiai renkasi sporto klubus, kurie yra netoli nuo namų (16 pav.) – net 72 vaikai teigia, kad sporto klubas, kuriame vyksta karatė treniruotės yra 2-4 km. atstumu nuo namų, o 30 respondentų pažymėjo, jog sporto klubas yra mažiau nei 1 km. atstumu nuo namų.

16 pav. Atstumas nuo namų iki sporto klubo (n=114)

Net 79 procentai iš apklaustųjų treniruotes lanko 3-4 kartus per savaitę (pav. 17), o tai rodo, kad vaikai rimtai domisi karatė sporto šaka ir treniruotės nėra tik trumpalaikė užgaida.

17 pav. Sportininkų pasiskirstymas pagal treniruočių lankomumo dažnį (n=114)

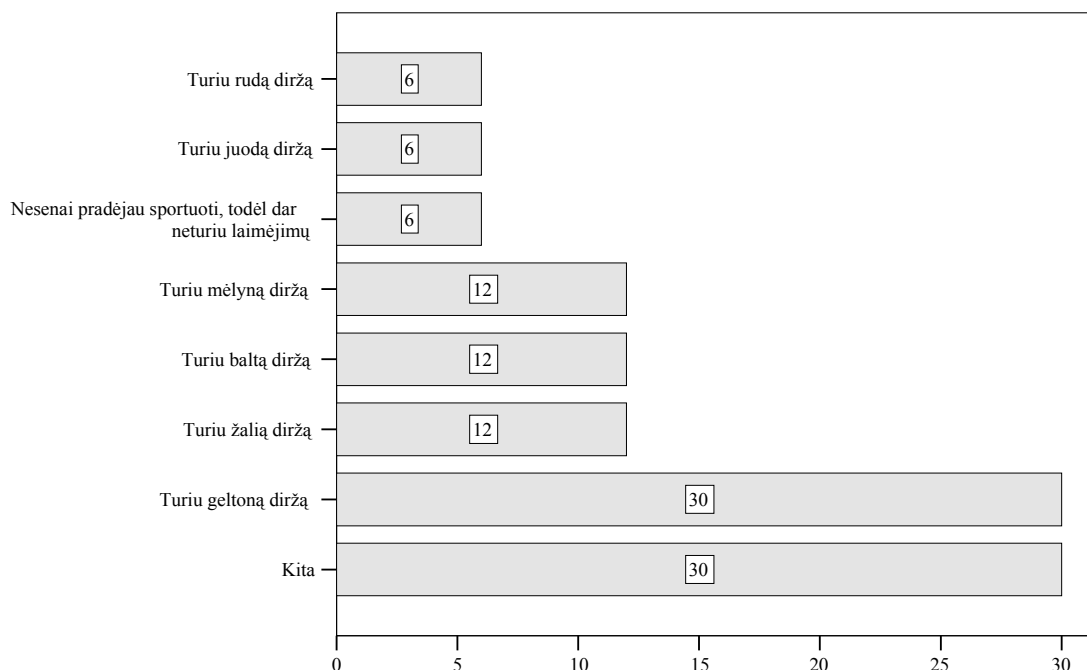
Apklausoje buvo siekiama išsiaiškinti jaunųjų sportininkų meistrišumo kvalifikacijos lygį, darant prielaidą, jog aukštas kvalifikacijos lygis rodo didesnę susidomėjimą karatė sporto šaka.

Kvalifikacija pagal diržo spalvą pateikta lentelėje Nr.1

Karatė diržai ir jų kvalifikacijos lygiai

Diržo spalva	Kvalifikacijos lygis (7 žymimas pradinis kvalifikacijos lygis, 1 žymimas aukščiausias kvalifikacijos lygis)
Baltas	7
Geltonas	6
Oranžinis	5
Žalias	4
Mėlynas	3
Rudas	2
Juodas	1

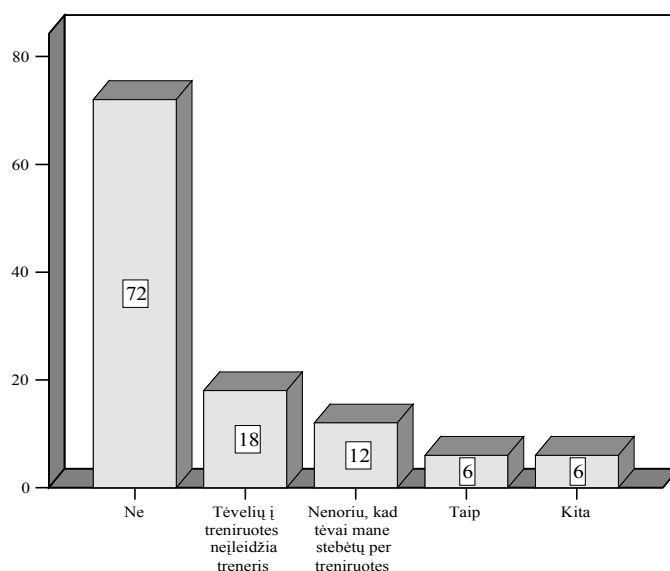
Prielaida, kad jaunieji sportininkai keldami kvalifikaciją rodo didesnę suinteresuotumą karatė sporto šaka iš dalies pasitvirtino, nes apibendrinus ir išanalizavus apklausos rezultatus paaiškėjo, kad net po 12 jaunųjų karatistų yra pasiekę aukščiausių rezultatų – juodo ir rudo diržo meistriškumo kvalifikacijas (pav. 18).

18 pav. Sportininkų pasiskirstymas pagal karatė kvalifikacijos laipsnį (n=114)

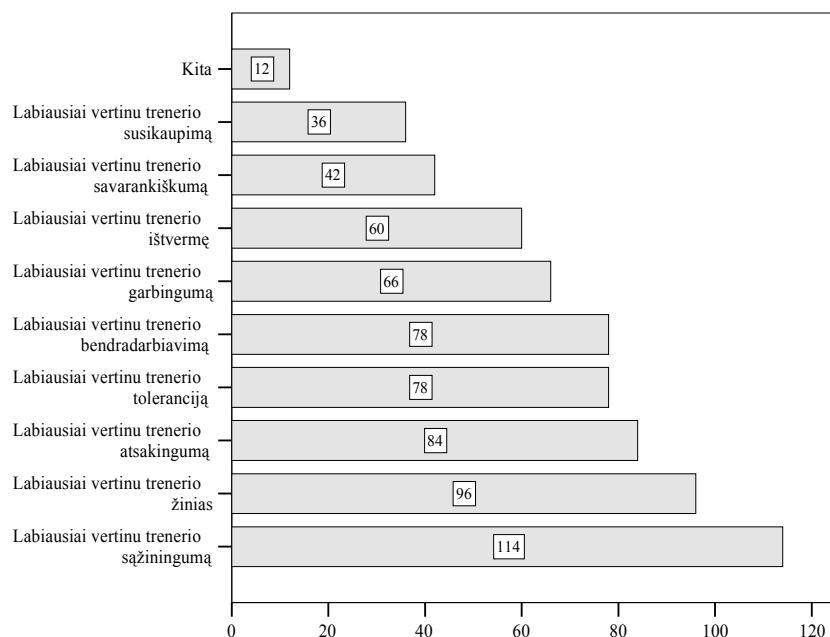
Klausimas apie treniruočių stebėjimą, kaip ir buvo minėta aptariant trenerių apklausos rezultatus, buvo pateiktas visoms trims respondentų grupėms. Šio klausimo tikslas buvo išsiaiškinti ar tėvai suinteresuoti vaikų sportine veikla bei pasiekimais, o taip pat ar tiesa, kad treneriai dėl tam

tikrų priežasčių nerekomenduoja tėvams lankytis karatė treniruotėse. Kaip galima buvo matyti iš apibendrintų trenerių apklausos rezultatų pav. 7 (nurodyti trenerių lentelės skaičių), treneriai teigia, kad jie nedraudžia tėvams lankytis vaikų treniruotėse bei jas stebėti, tačiau kaip galima pastebėti analizuojant jaunųjų sportininkų ir tėvų apibendrintus atsakymus (pav. 19), net 18 respondentų teigia, jog tėvams treneriai nerekomenduojama lankyti vaikų treniruotes. Iš apibendrintų tyrimo rezultatų galima matyti, kad dalis jaunųjų sportininkų patys nenori, jog jų tėvai stebėtų jų treniruotes, o 72 respondentai teigia, kad tėvai nesilanko jų treniruotėse.

19 pav. Tėvų, stebinčių karatė treniruotes, skaičius ir dažnis (n=114)

Jauniesiems sportininkams, kaip ir jų tėvams bei treneriams buvo pateiktas klausimas kokias trenerio savybes jie labiausiai vertina (pav. 20). Apibendrinus apklausos rezultatus paaiškėjo, jog jauniesiems sportininkams, svarbiausia trenerio, kaip dalyko mokytojo, yra žinios bei atsakingumas. Tačiau labiausiai nustebino tai, kad sąžiningumas išskirtas kaip geriausia ir svarbiausia trenerio savybė. Tikslinga paminėti, kad sąžiningumas, kaip vertybė yra svarbi ne tik treneriui, kuris iš jaunųjų sportininkų reikalauja sąžiningumo treniruočių bei varžybų metu, bet ir tėvams.

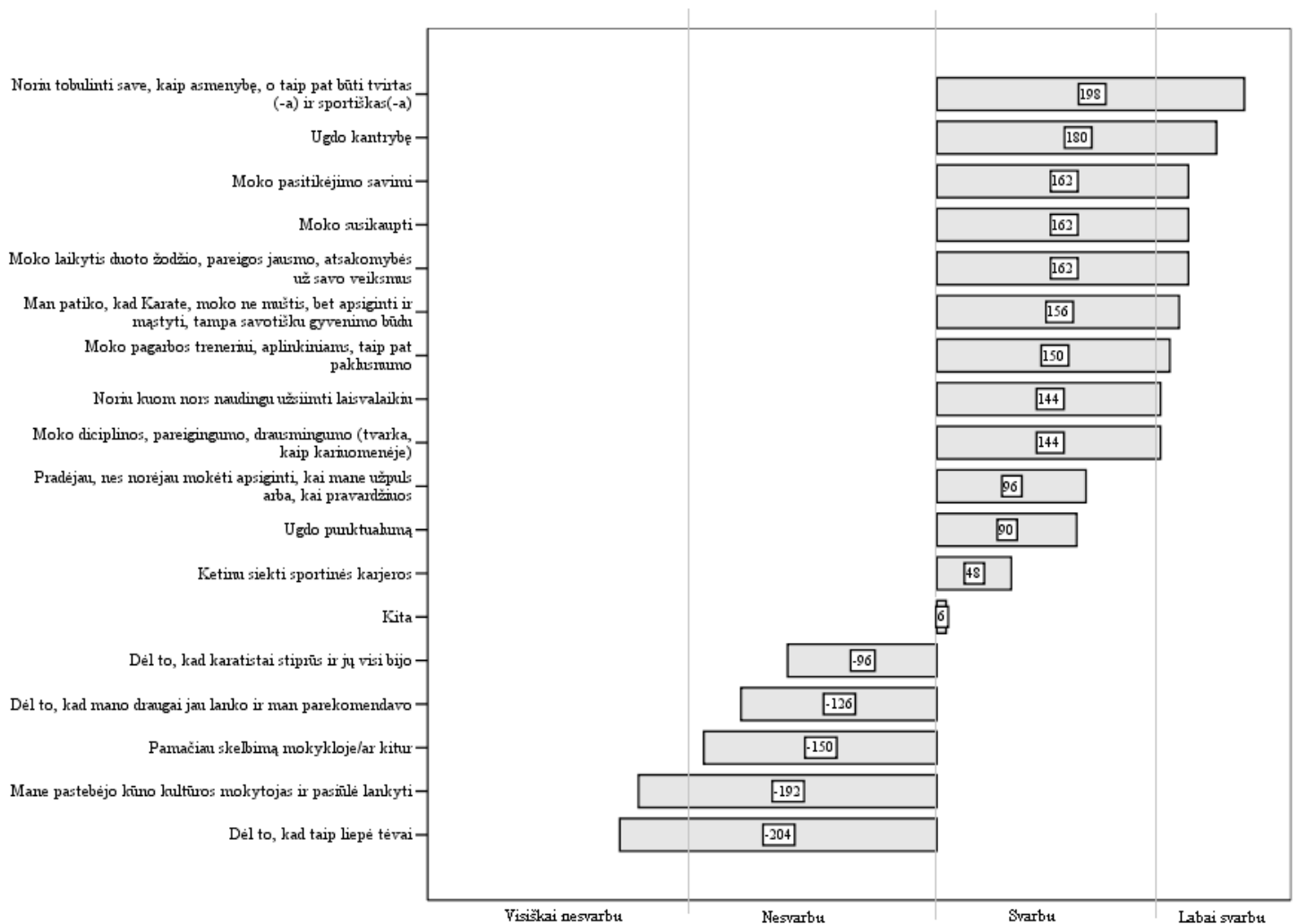

20 pav. Sportininkų labiausiai vertinamos trenerio savybės (n=114)

Klausimas „Kokie motyvai sąlygojo jūsų pasirinkimą lankyti karatė?“ buvo suprantamas taip: „Kas lėmė karatė sporto šakos pasirinkimą?“. Kaip jau buvo minėta, šis klausimas buvo performuojamas ir užduotas visoms respondentų grupėms – tėvams, treneriams bei jauniems karatė sportininkams. Jauniems sportininkams šis klausimas užduotas siekiant suprasti šios sporto šakos ypatumą bei patrauklumą. Apibendrinant trenerių apklausos rezultatus buvo patvirtinta prielaida, kad treneriams karatė yra savotiškas gyvenimo būdas apimantis fizinį ir dvasinį tobulėjimą, kuris ugdo ištvermę, skatina pasitikėjimą savimi, moko susikaupti, ugdo punctualumą, pareigos bei atsakomybės jausmą. Visiškai ne nuostabu, kad jaunųjų karatė sportininkų motyvai renkantis šią sporto šaką sutampa su trenerių.

Sportuojančiam vaikui ar paaugliui svarbu išlaikyti pusiausvyrą tarp asmenybės ugdymo bei fizinio tobulėjimo (pav. 21), sporto šakos pasirinkimą taip pat lemia užsiėmimo metu kuriamos „pridedamosios vertės“, kurios įvardijamos kaip kantrybės, susikaupimo, pasitikėjimo savimi ugdymas, kas svarbu ne tik vaikams, bet ir tėvams.

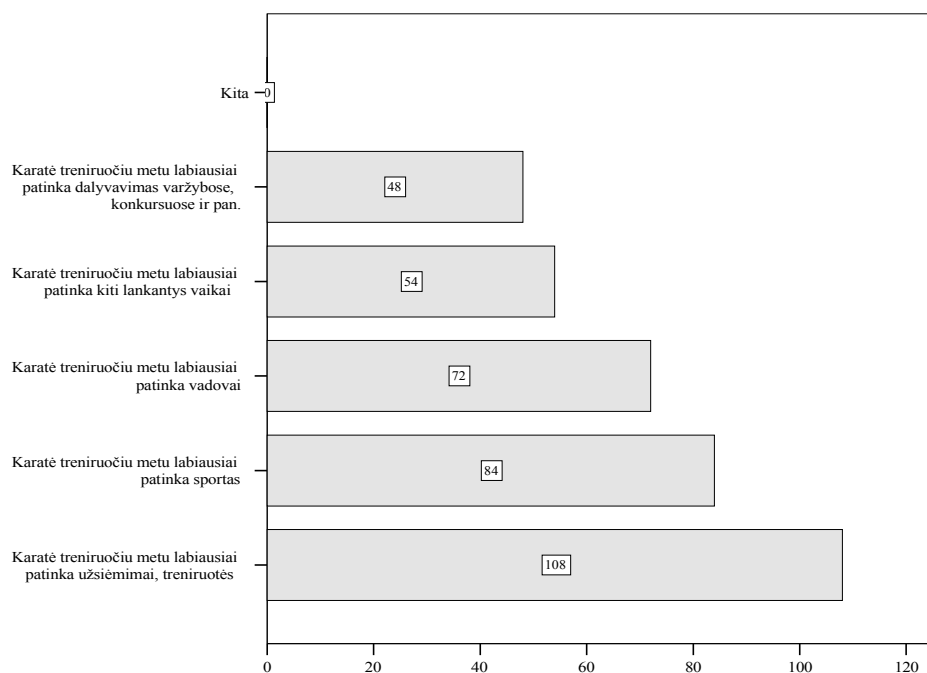
Kaip jau buvo minėta apibendrinant trenerių apklausos duomenis ir juos analizuojant nepasitvirtino keliama prielaida, kad vaikai ar paaugliai dažnai pasirenka vieną ar kitą sporto šaką paskatinti arba motyvuoti tėvų – apibendrintuose jaunųjų karatė sportininkų apklausos rezultatuose (pav. 21) išryškėjo galimybė ir apsisprendimo laisvė pasirinkti sporto šaką.

21 pav. Sportavimo motyvų raiška (n=114)

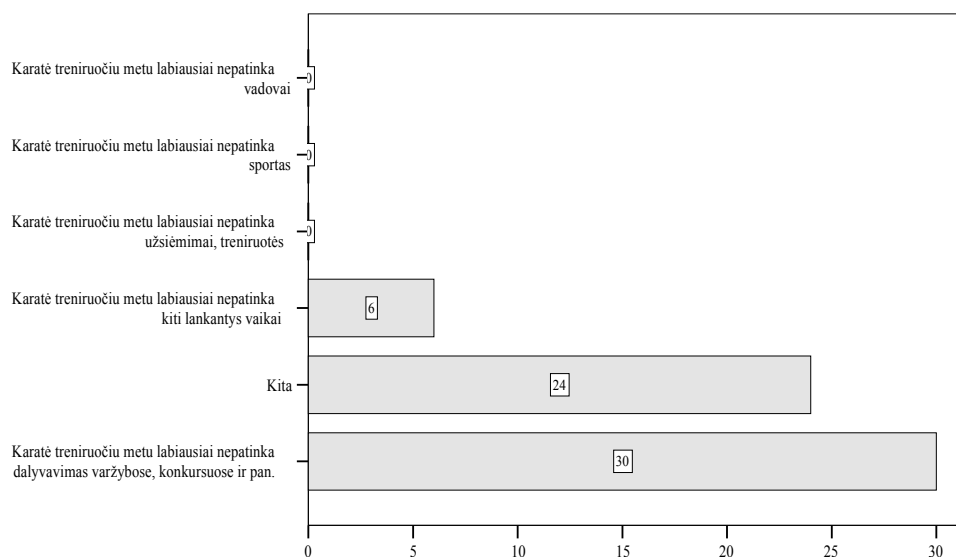
Apklausoje jaunesiems sportininkams buvo pateikti klausimai, kas treniruotėse jiems labiausiai patinka (pav. 22) ir kas labiausiai nepatinka (pav. 23).

Išanalizavus ir apibendrinus apklausos duomenis pastebėta, kad didžiausia paskata lankyti karatė treniruotes yra ta, kad pačios treniruotės yra įdomios, sportas, kaip skatinantis treniruotes lankyti veiksnys turi taip pat vieną iš didžiausių reikšmių. Treniruotes skatinantis lankyti veiksnys yra geras vadovas.

22 pav. Sportuojančiųjų treniruočių proceso vertinimo raiška (n=114)

Pateikus klausimą, kas jaunesiems sportininkams labiausia nepatinka karatė sporte, nenorinčių dalyvauti varžybose skaičius byloja, kad ne visiems sekasi sportuoti karatė, bei ne visi nori dalyvauti varžybose viešai pristatant savo sportinius pasiekimus (pav. 23).

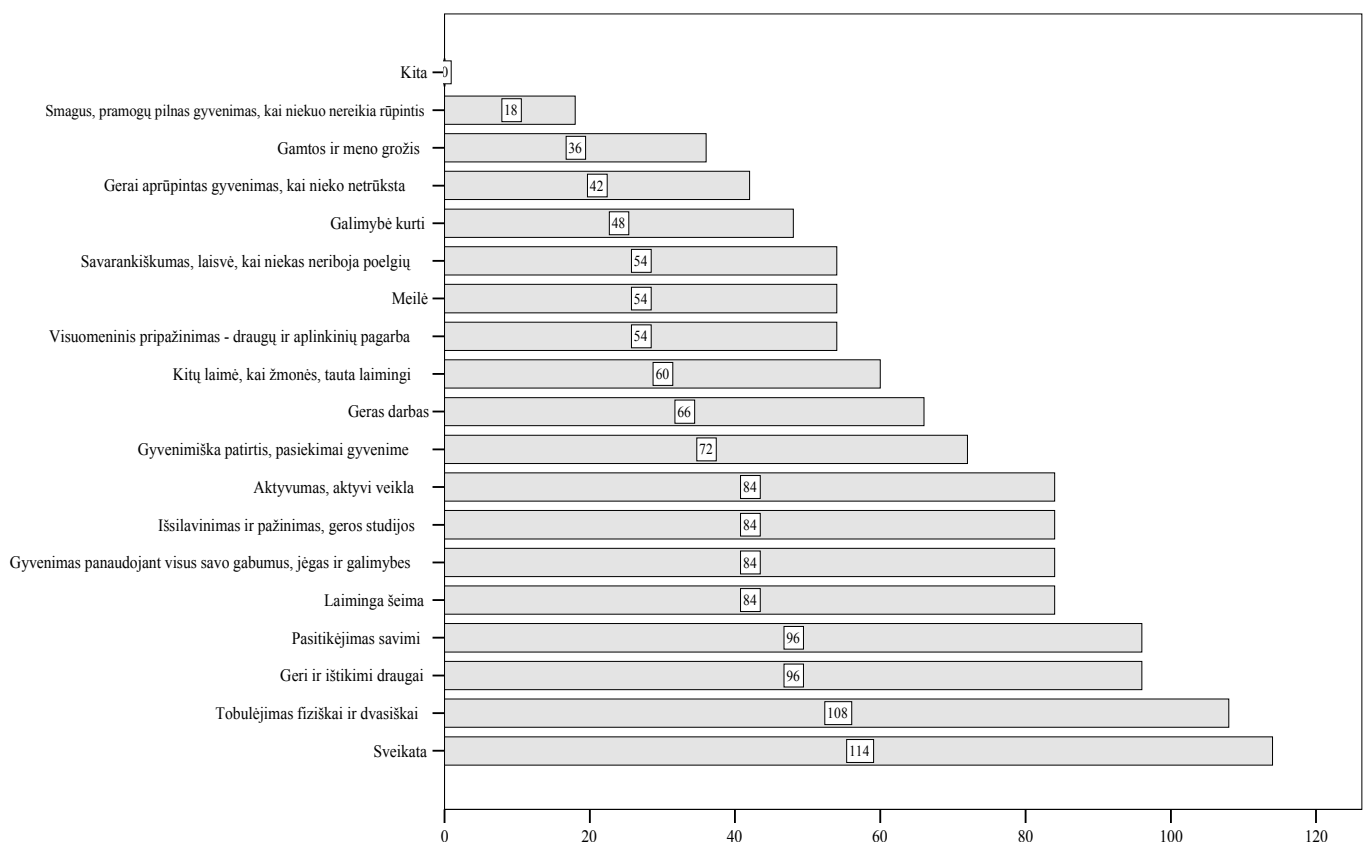
23 pav. Sportininkų neigiamo požiūrio į treniruotes raiška (n=114)

Klausimu apie esmines jaunųjų sportininkų vertybes buvo siekiama išsiaiškinti, kokiais parametrais ir prioritetais savo vertybes grindžia tiriamieji (pav. 24). Šis klausimas buvo pateiktas

visoms trims respondentų grupėms siekiant suprasti ir patvirtinti prielaidą, kad treneriai ir tėvai vadovaujasi panašiomis vertybėmis, o tai sustiprina poveikį jaunųjų karatė sportininkų vertybinių orientacijų raiškai.

Apibendrinus ir išanalizavus anketinės apklausos duomenis galima teigti, kad jaunojo karatė sportininko vertybių raišką lemia sporto trenerio asmenybė ir šeima. Kaip parodė apklausos rezultatų apibendrinimas ir analizė – trenerių ir tėvų esminės vertybės yra identiškos, todėl tai dar labiau sustiprina jaunųjų sportininkų vertybinių orientacijų raišką. Viena iš esminių ir besikartojančių visose respondentų grupėse vertybių yra fizinis ir dvasinis tobulėjimas, harmonijos išlaikymas, taip pat visoms respondentų grupėms svarbios vertybės yra sveikata, šeima bei pasitikėjimas savimi.

Viena iš vertybių, kuri svarbi tik jauniems sportininkams yra draugai – daroma prielaida, kad tai gali būti įtakota aplinkos, santykių mokykloje bei draugų rate bei iš dalies karatė treniruočių metu, kai jauniems sportininkams skiepijamas draugiškumas bei pagarba.

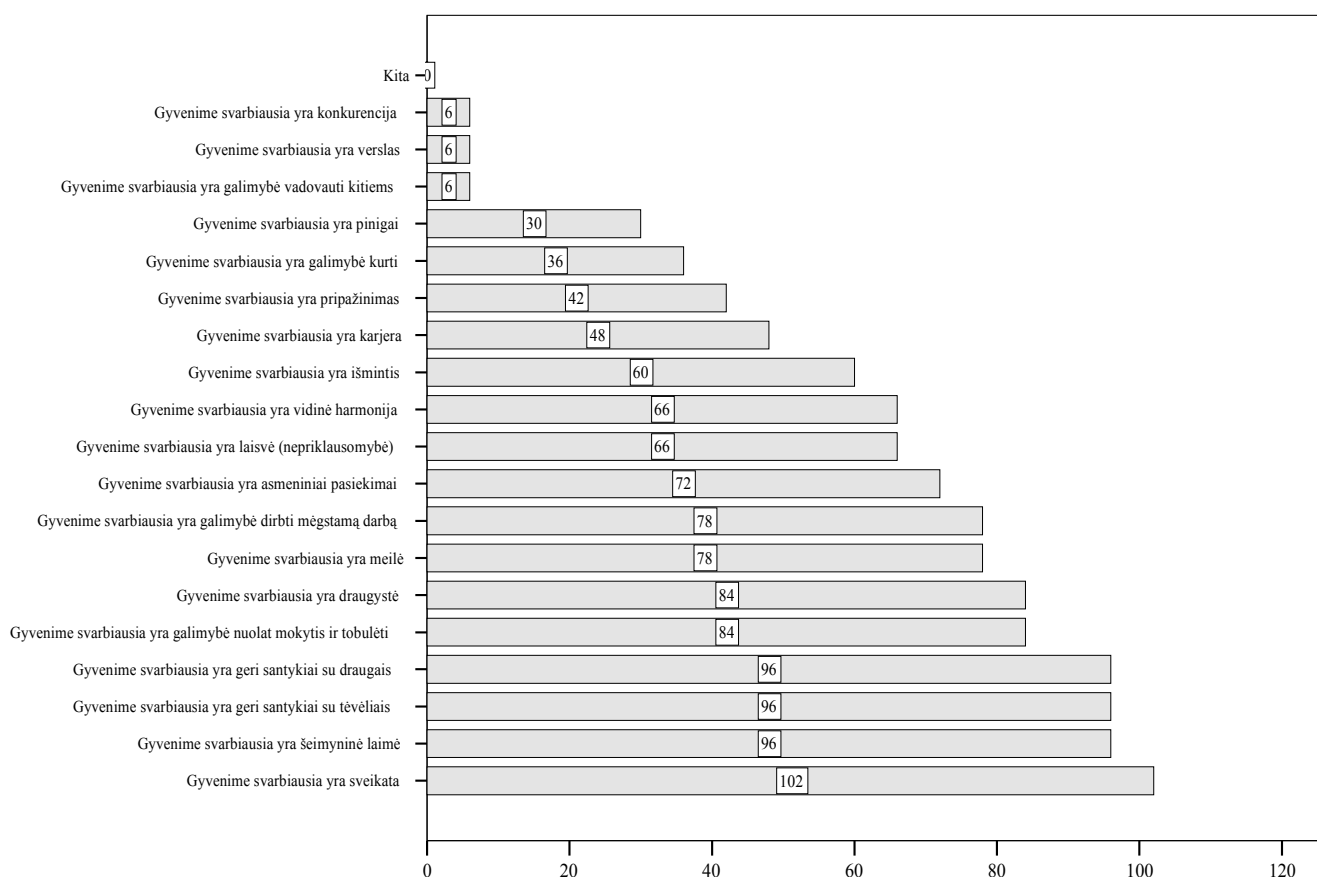
24 pav. Jaunųjų karatė sportininkų vertybinių orientacijų raiška (n=114)

Tyrimo instrumento validumui bei vertybių skalės suvokimui užtikrinti visoms respondentų grupėms buvo pateiktas klausimas apie svarbiausius gyvenimo veiksnius. Apibendrinus bei

išanalizavus trenerių apklausos rezultatus paaiškėjo, kad didžiosios dalies trenerių požiūris į gyvenimą yra filosofinis. Kaip parodė jaunųjų karatė sportininkų anketinės apklausos rezultatų analizė – jauniems sportininkams esminė vertybė – sveikata (pav. 25). Jie mokosi valdyti fizinį skausmą patiriamą treniruotėse, lavindami ištvėrmę. Todėl noras išvengti skausmingų smūgių, būti sveikam, yra suprantamas, nes nuo to priklauso sportiniai rezultatai. Manytume, kad šį faktą galima paaiškinti tik tuo, jog treniruotėse bei varžybose karatė jaunieji sportininkai neišvengia net ir mažų traumų – sumušimų, patempimų, todėl sveikas kūnas tampa tarsi raktu į sėkmę ir pasiekimus.

Jaunųjų sportininkų vertybių skalėje svarbios lieka ir kai kurios trenerių bei tėvų įvardintos vertybės – tokios kaip šeima, galimybė dirbti mėgiamą darbą. Geri santykiai su tėvais – vertybė, kuri akivaizdžiai atskleidžia vaiko priklausomybę nuo tėvų, kas ypač būdinga 10 – 14 metų vaikams.

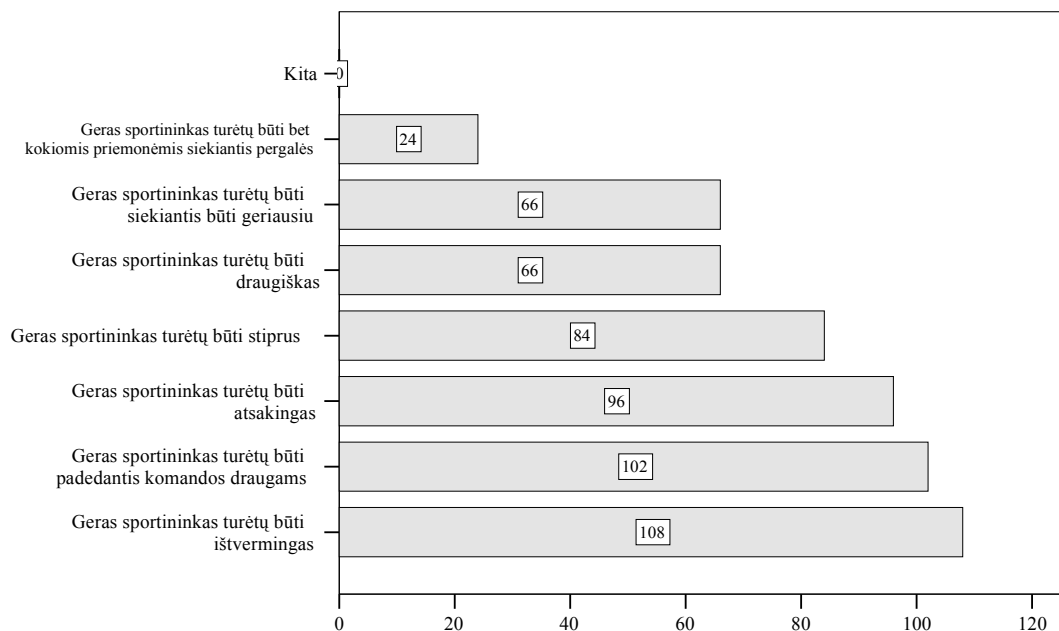

25 pav. Jaunųjų karatė sportininkų esminių vertybių raiška (n=114)

Siekiant išsiaiškinti kokį ryšį turi viešai deklaruojamos vertybės su gyvenimiška praktika buvo pateiktas klausimas, koks turi būti geras sportininkas. Klausimas buvo pateiktas visoms trims respondentų grupėms. Trenerių apklausos rezultatų apibendrinimas leidžia patvirtinti prielaidą, kad

treneriai ugdydami savo auklėtinius labiausiai kreipia dėmesį į atsakomybę, draugiškumą ir komandinį darbą.

Jaunųjų sportininkų atsakymų apibendrinimas taip pat patvirtina prielaidą, kad treneriai daro įtaką vaiko vertybinių orientacijų ugdimuisi, nes be draugiškumo jaunieji sportininkai išskyrė ir ištvermę, atsakingumą bei stiprybę (pav. 26).

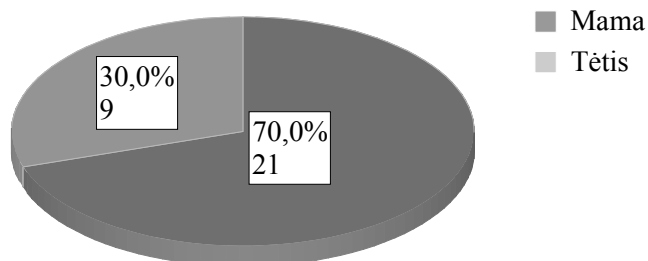

26 pav. Jaunųjų karatė sportininkų požiūrio į gerą sportininką raiška (n=114)

3.3. Sportininkų tėvų, požiūrio į vertybių ugdymo svarbą treniruočių procese, raiška

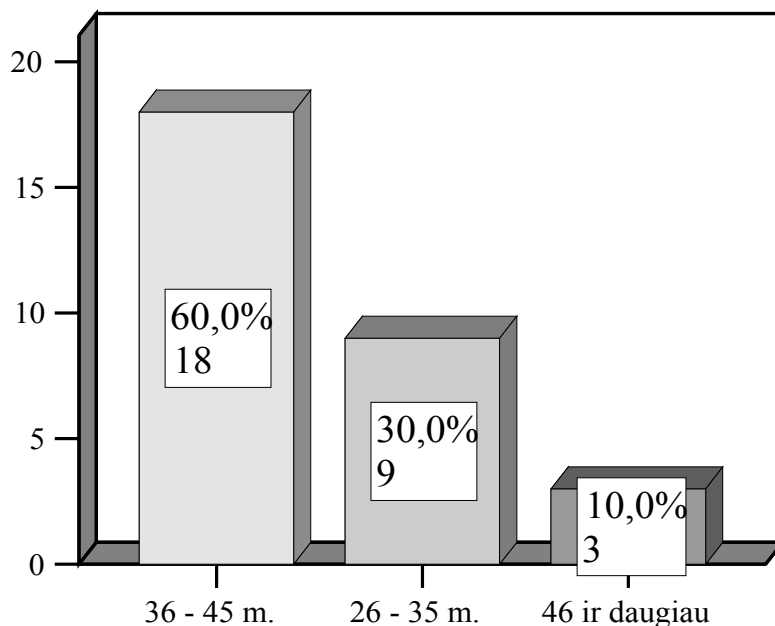
Šiame tyrime pateikti jaunųjų sportininkų tėvų apklausos rezultatai, leidžiantys atsakyti į keltą prielaidą, kad vertybių formavimas vyksta ne tik treniruočių metu - tęstinumas vyksta tėvams bendraujant su vaikais, perteikiant savo vertybes bei gyvenimo prioritetus.

Apklausoje dalyvavo 21 mama ir 9 tėčiai, procentinis pasiskirstymas pagal lytį pateiktas 27 paveikslėlyje.

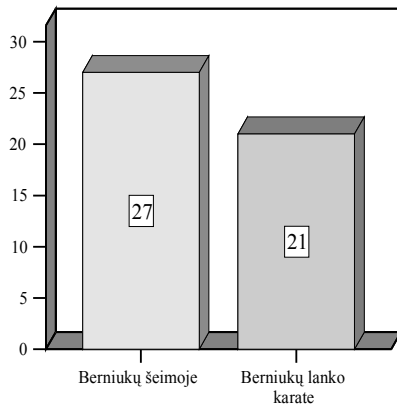
27 pav. Respondentų (tėvų) pasiskirstymas pagal lytį (n=30)

Didžioji apklausoje dalyvavusių tėvų dalis, net 60 procentų, priklauso vidutinio amžiaus žmonių grupei, 30 procentų respondentų yra jaunesni nei 36 metų, ir net 10 procentų respondentų buvo vyresni nei 46 metų (28 pav.). Galima daryti prielaidą, kad tėvams visuose amžiaus tarpsniuose yra aktuali sveika gyvensena, bei vaikų sportinis aktyvumas.

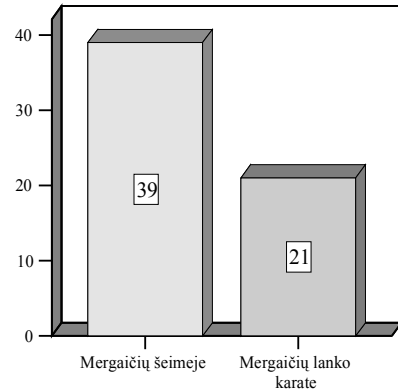

28 pav. Respondentų (tėvų) pasiskirstymas pagal amžių (n=30)

Palyginus žemiau pateiktų paveikslėlių duomenis (30 ir 31 pav.) galima daryti išvadą, kad tėvai savo sūnus yra labiau linkę leisti į tokius sportinius užsiėmimus kaip karatė, nei dukras, nes 21 iš 27 berniukų lanko karatė, o tai sudaro 78 procentus, kai tuo metu karatė užsiėmimus lanko vos 21 iš 39 dukterų, o tai sudaro tik 54 procentus dukterų lankančių karatė užsiėmimus.

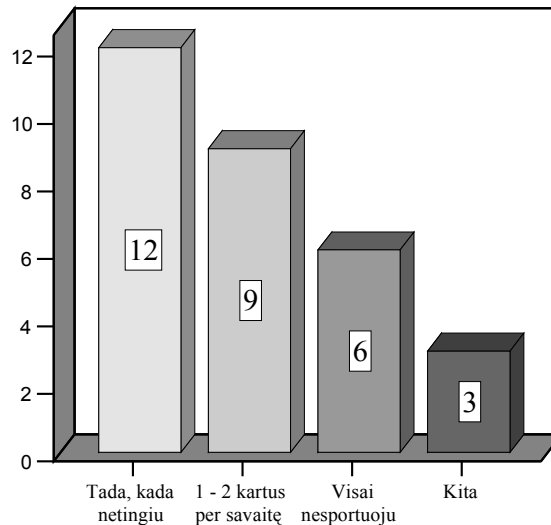

30 pav. **Berniukų, lankančių karatė**
treniruotes, skaičius (n=30)

31 pav. **Mergaičių, lankančių karatė**
treniruotes, dažnis (n=30)

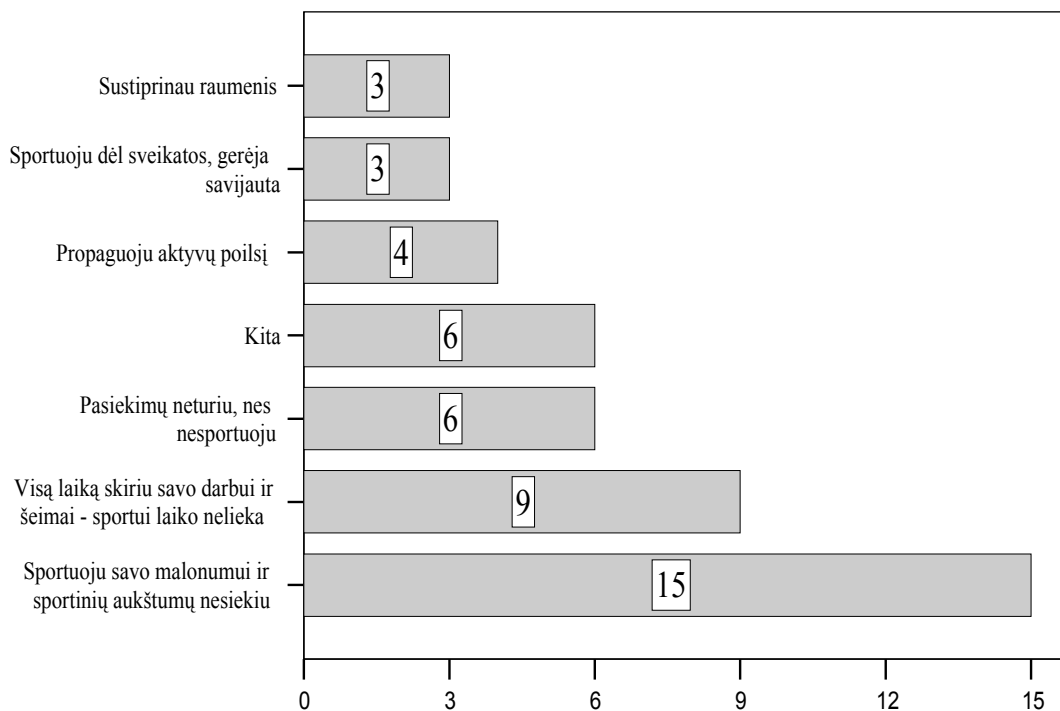
Klausimas, apie respondentų sportinį aktyvumą, buvo pateiktas su tikslu patvirtinti prielaidą, kad didžioji dalis tėvų, kurių vaikai sportuoja, patys nevengia sportinio krūvio. Prielaida pasitvirtino ir tai atsispindi 32 pav. nes 12 respondentų sportuoja kada netingi ir net 9 sportuoja reguliariai 1-2 kartus per savaitę. Tik 6 respondentai visiškai nesportuoja, dar 3 pateikė kitokius atsakymus.

32 pav. **Tėvų sportinio aktyvumo raiška** (n=30)

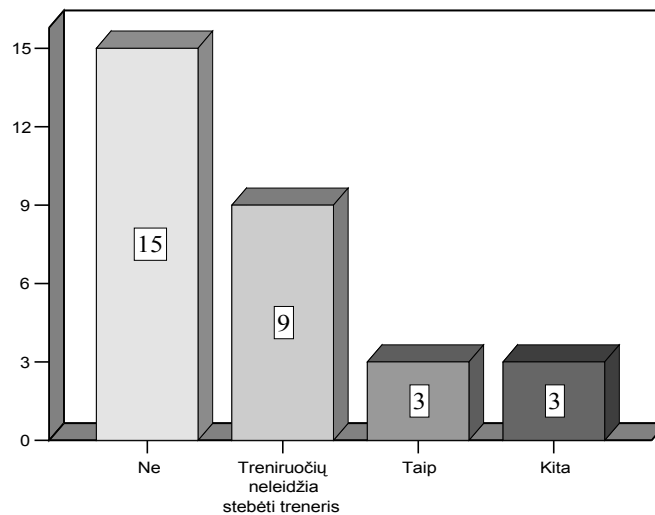
Taip pat buvo keliamą prielaidą, kad sportuojantys respondentai dažniausiai renkasi aktyvų poilsį ir sportuoja savo malonumui, tačiau jei sportuojant nesiekiami profesionalumo ar aukštų sportinių rezultatų, tai dažniausia sportuojama tada, kada „nesitingi“, kaip buvo galima matyti iš aukščiau pateikto paveikslėlio duomenų grafike bei žinant kaip išaugo gyvenimo tempas – sportui

laiko lieka vis mažiau, o ypač kai didžioji laiko dalis skiriama šeimai bei darbui. Ši prielaida taip pat pasitvirtino, nes didžioji dalis respondentų sportuoja savo malonumui, taip pat respondentai mini, kad didžioji dalis laiko skiriama šeimai bei darbui. Tik nedidelė respondentų dalis paminėjo, sporto teikiamą naudą – sustiprėjusius raumenis bei teigiamą poveikį sveikatai. Duomenys pateikti 33 pav.

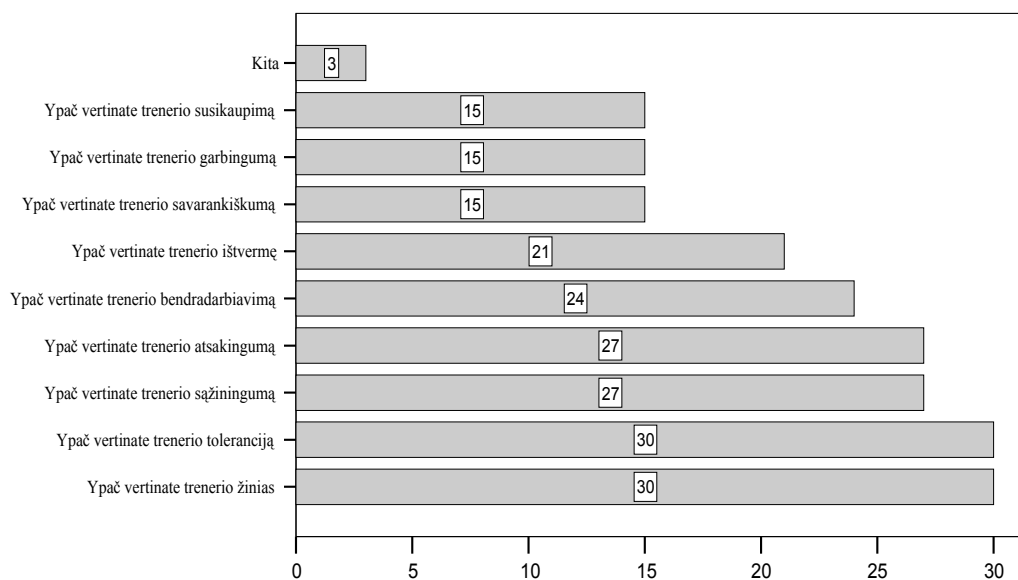
33 pav. Tėvų sportinio aktyvumo motyvų raiška (n=30)

Klausimas apie tėvų lankymąsi treniruotėse buvo pateiktas visoms trimis respondentų grupėms (tėvams, jaunesiems sportininkams ir treneriams), kad būtų gauta kuo tikslesnė informacija ir būtų patvirtinta arba paneigta prielaida, kad daliai tėvų lankytis treniruotėse draudžia treneriai, o dalis tėvų patys neina stebėti treniruočių. 34 paveikslėlyje pateikti rezultatai patvirtina prielaidą, kad dažnai tėvai nėra suinteresuoti stebėti vaikų treniruotes, tačiau pasitvirtino ir prielaida, kad taip pat ne mažas tėvų skaičius negali stebėti besitreniruojančio vaiko dėl trenerio draudimo.

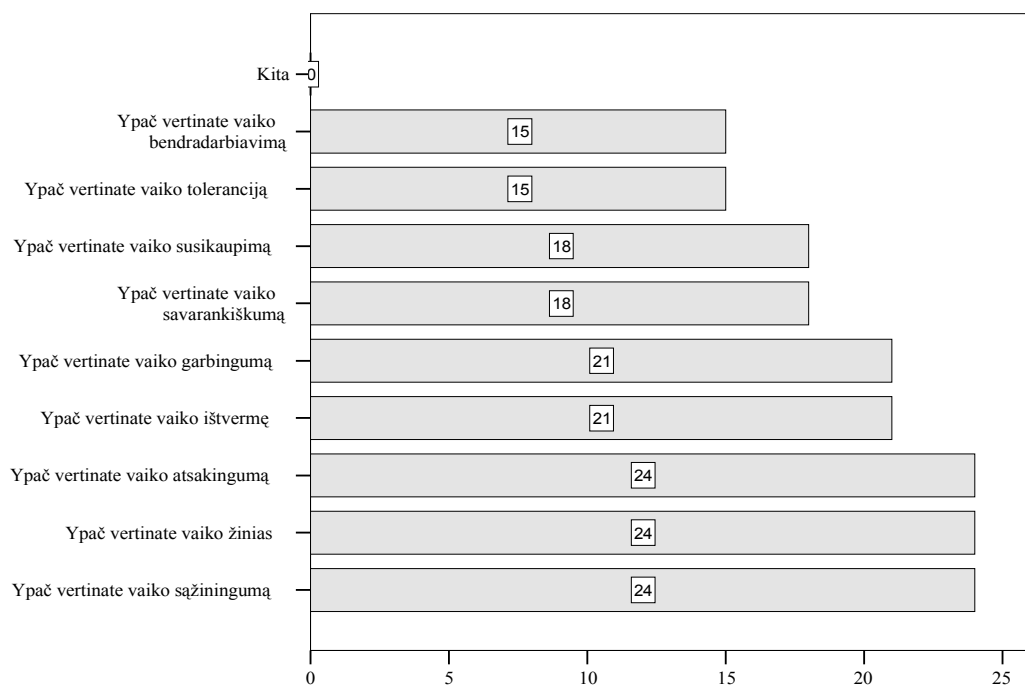
34 pav. Tėvų, stebinčių vaikų treniruotes, skaičius ir dažnis (n=30)

Anketoje tėvams buvo užduoti du iš principo skirtingi, bet tarpusavyje susiję klausimai „Kokias trenerio ypatybes labiausiai vertinate“ bei „Kokias vaiko savybes labiausiai vertinate“. Iš principo šio klausimo sudedamosios dalys yra visiškai identiškios. Šių klausimų tikslas buvo išsiaiškinti ar tos vertybės, kurias tėvai pastebi savo vaikų treneryje atsispindi ir jų vaikuose, bei taip pat siekiant išsiaiškinti ar trenerio vertybės, su kuriomis jis kasdien eina pas vaikus turi įtakos vaikų vertybių formavimuisi. Pagal 35 paveikslėlio duomenis galima daryti išvadą, kad tėvai labiausiai vertina trenerio, kaip mokytojo žinias bei toleranciją, viena iš pabrėžtinių ir prie svarbių įvardinta vertybė – sąžiningumas, bei kita vertybė būdinga mokytojui – atsakingumas. Prielaida, kad tėvai į karatė trenerį žiūri, kaip į mokytoją ir jame išvelgia bei išryškina mokytojui būdingas vertybes, tokias kaip atsakingumas, tolerancija bei žinios pasitvirtino. Šiuo atveju fenomenalu tai, kad sąžiningumas yra viena iš esminių treneriui suteikiamų vertybių kuri būdinga mokant karatė – sąžiningai kovoti, sąžiningai gyventi.

35 pav. Respondentų (tėvų) labiausiai vertinamos trenerio ypatybės (n=30)

Prielaidą, kad vertybės, kurias tėvai mato karatė treneryje atsispindi ir vaikuose patvirtina 36 pav. duomenys: kaip esmines vaiko savybes tėvai išskiria sąžiningumą, žinias ir atsakingumą.

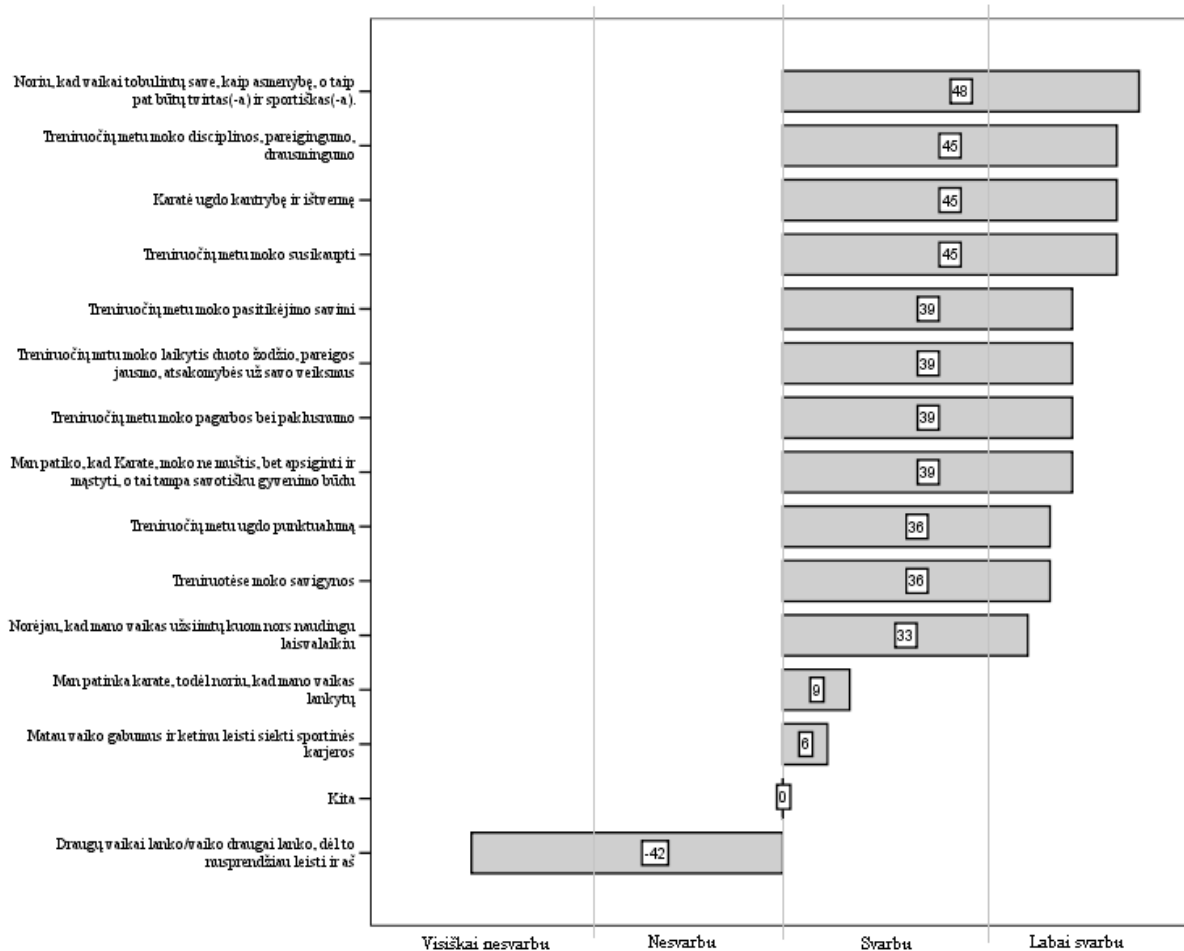
36 pav. Tėvų labiausiai vertinamos vaiko ypatybės (n=30)

Klausimas „Kokie motyvai sąlygojo jūsų pasirinkimą leisti savo vaiką į karatė užsiėmimus“ buvo taip pat pateiktas visoms trimis respondentų grupėms (treneriams, jauniems karatė

sportininkams ir tėvams), buvo siekiama palyginti respondentų motyvus, nes motyvai dažnai tampa vertybinės orientacijos dalimi. Apibendrinant 37 pav. pateiktus rezultatus, galima teigti, kad prielaida jog karatė treniruotes tėvai suvokia ne tik, kaip priemonę palaikyti sportinei formai, stiprinti besivystantiems vaikų raumenims, bet ir kaip ugdomąją, darančią poveikį vaikų charakterio formavimuisi bei vertybių skalės plėtimui naudingą veiklą. Apibendrinant gautus duomenis galima teigti, kad tėvai karatė treniruotes suvokia, kaip kūno ir asmenybės tobulinimo mokyklą, nes treniruočių metu mokoma disciplinos, susikaupimo, pareigingumo, taip pat ugdoma kantrybė, ištvermė, pagarba ir paklusnumas, vaikai įgyja pasitikėjimo savimi bei mokomi prisiimti atsakomybę už savo veiksmus. Tokios pačios priežastys į karatė sportą atvedė ir karatė trenerius, kaip buvo galima matyti trenerių apklausos apibendrinime.

Galima teigti, kad pastaruoju metu žiniasklaidoje vis dažniau eskaluojamos temos apie mokyklinio amžiaus vaikus ir paauglius, kur pabrėžiama, kad būtent mokyklinio amžiaus vaikai vis labiau stokoja pareigos jausmo ir atsakomybės už savo veiksmus, jiems sunku susikaupti, jie yra nekantrūs, o spartėjant gyvenimo tempui tėvai nebeturi laiko vaiko ugdymui bei negali būti pavyzdžiu savo vaikui nes darbas ir kasdieninė rutina atima ne tik daug jėgų bet ir laiko.

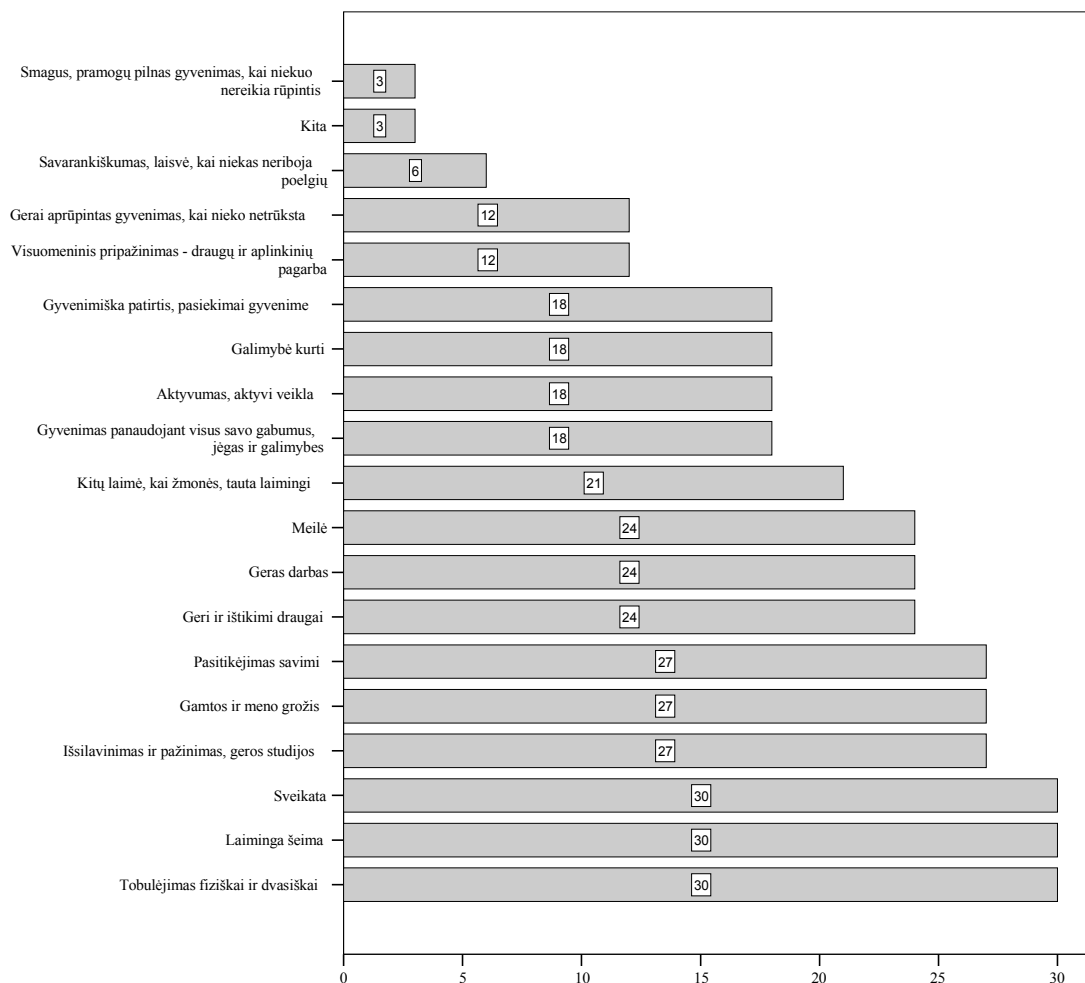

37 pav. Motyvai nulėmę sporto šakos parinkimą savo vaikui (n=30)

Klausimu apie esmines vertybes buvo siekiama išsiaiškinti, kuo remiantis, koku dvasiniu ar materialiniu pamatu savo vertybes grindžia tėvai, kurie leidžia savo vaikus į karatė treniruotes, bei buvo tikimasi, kad šio klausimo duomenys parodys ar vertybės susijusios su motyvais, ar tėvų deklaruojamos vertybės turi tiesioginę sąsają su vaikų vertybėmis, ar vis dėl to jos yra labiau įtakotos treniruočių metu, toks pat klausimas buvo užduotas ir treneriams siekiant palyginti kiek artimos ar kiek nutolusios yra tėvų ir trenerių vertybės. Taigi prielaida, kad identiškios tėvų ir trenerių vertybės sustiprina jaunųjų karatė sportininkų vertybių raišką, pasitvirtino.

Apibendrinus 38 paveikslėlio duomenis, galima teigti, kad tėvai vieną iš pagrindinių motyvų išskyrė treniruočių metu ugdomą pasitikėjimą savimi. Tai parodo, kad dvasinis ir fizinis tobulėjimas yra viena iš esminių vertybių, kurias vertina tėvai ir jaunieji sportininkai. Prielaida, kad motyvai ir vertybės yra tarpusavyje susiję pasitvirtino ir apibendrinus sekančius apklausos rezultatus – jaunieji karatė sportininkai ir jų tėvai tarp pagrindinių vertybių paminėjo šeimą bei sveikatą.

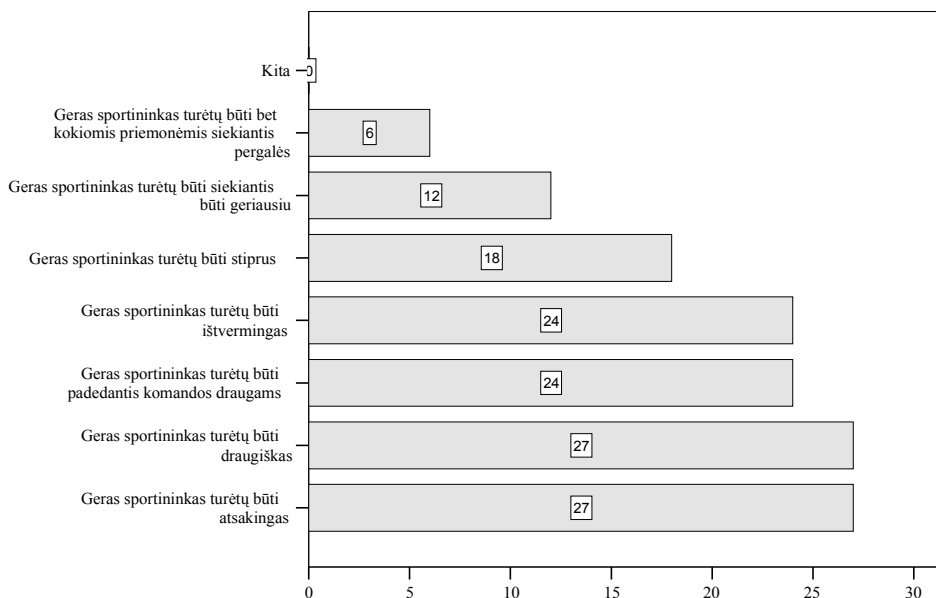
38 pav. Tėvų požiūrio į esmines vertybes raiška (n=30)

Siekiant išsiaiškinti kokių ryšių turi viešai deklaruojamos vertybės su gyvenimiška praktika buvo pateiktas klausimas, koks turi būti geras sportininkas. Klausimas buvo pateiktas visoms trims respondentų grupėms. Trenerių apklausos rezultatų apibendrinimas leidžia patvirtinti prielaidą, kad treneriai ugdydami savo auklėtinius labiausiai kreipia dėmesį į atsakomybę, draugiškumą ir komandinį darbą.

Jaunųjų sportininkų atsakymų apibendrinimas taip pat patvirtina prielaidą, kad treneriai daro įtaką vaiko vertybinių orientacijų ugdimuisi, nes be draugiškumo respondentai išskyrė ir ištvermę, atsakingumą bei stiprybę.

Apibendrinus tėvų apklausos rezultatus išryškėjo (pav. 39) jaunesiems sportininkams ir treneriams aktualios sportininko vertybės, tokios kaip atsakingumas, draugiškumas, pagalba komandos draugams, todėl galima dar kartą patvirtinti prielaidą, jog įtakos turi tas faktas, kad

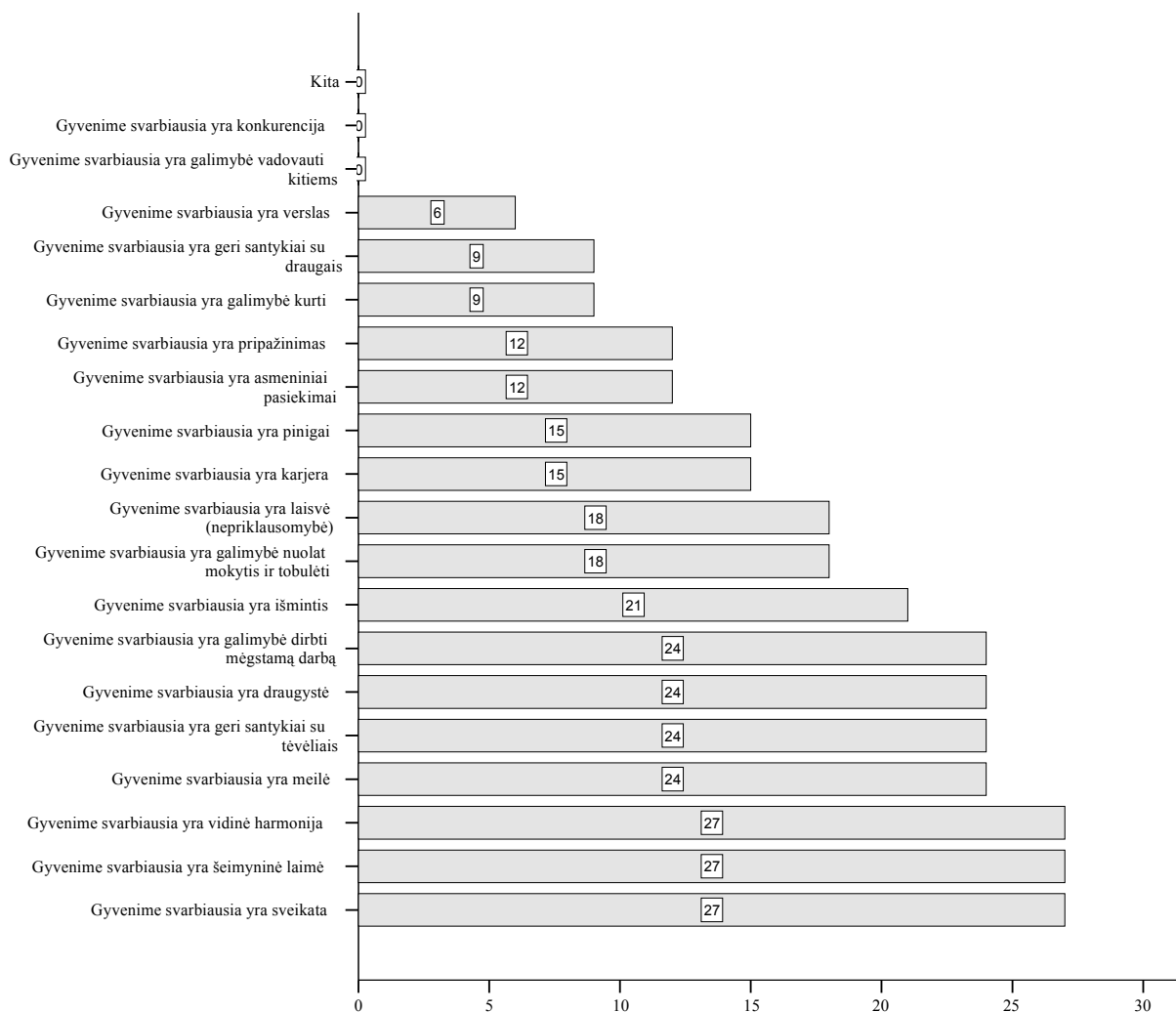
trenerių ir tėvų vertybės yra identiškios, todėl ir sustiprina sportuojančiųjų vertybinių orientacijų raišką.

39 pav. Tėvų nuomonė apie gerą sportininką raiška (n=30)

Užtikrinti vertybių skalės suvokimui sportininkų tėvams buvo pateiktas klausimas apie svarbiausius gyvenimo veiksnius.

Tyrimas parodė, kad tėvai labiausia vertina sveikatą, šeimyninę laimę, harmoniją (pav. 40). Sportininkų ir tėvų esminė gyvenimo vertybė – sveikata, todėl tai dar labiau sustiprina jaunųjų sportininkų vertybinių orientacijų raišką.

40 pav. Respondentų (tėvų) pasiskirstymas pagal esmines gyvenimo vertybes (n=30)

Tyrimas parodė, kad tėvai akcentuoja trenerio atsakomybę, jaunųjų sportininkų jam rodomą pagarbą ir pačių sportininkų pagarbą kitiems komandos nariams. O tai leidžia teigti, kad rasta dermė tarp esminių tėvų, jaunųjų karatė sportininkų ir trenerių vertybių. Galima teigti, kad jaunųjų sportininkų vertybinių orientacijų ugdymui įtakos turi ne tik treneris ar pasirinkta sporto šaka, bet ir šeima, kaip ugdymosi institutas.

IŠVADOS

1. Sporto mokslo tyrinėtojai (Платонов, Гусков, 1994; Stonkus, 2000; Malinauskas, 2001; Skarbalius, 2003; Miškinis, 2006) ugdomąją sporto funkciją vertina kaip vertybinių orientacijų ugdymo priemonę, o sportinę veiklą – kaip socialinį reiškinį, veikiantį sportuojančiųjų elgesį.
2. Karatė sportininko rengimas glaudžiai siejasi su vertybinių orientacijų raiška ir jų internalizavimu, nes esminė karatė sporto funkcija – harmoningos asmenybės ugdymas, jungiant į darnią visumą kūno, valios ir dvasios savybes (Miškinis, 2002; Malinauskas, 2003; Karoblis, 2005 ir kt.).
3. Tyrimo rezultatai leidžia teigti, kad jaunojo karatė sportininko vertybių raišką lemia sporto trenerio asmenybė ir šeima. Labiausiai toleruotinos trenerio ir šeimos vertybės ryškiausiai atsispindi jaunojo sportininko vertybinėse orientacijose. Tam, matyt, įtakos turi tas faktas, kad trenerio ir tėvų vertybės yra identiškos, todėl ir sustiprina sportuojančiųjų vertybinių orientacijų raišką.
4. Sportininkų ir jų tėvų esminė vertybė – pasitikėjimas savimi, bei dvasinis ir fizinis tobulėjimas. Bendravimas su bendraamžiais ir komandos draugais, tarpusavio supratimas ir pagarba vienas kitam toleruojamos vertybės tarp jaunųjų sportininkų.
5. Įvertinus tėvų nuostatas dorovinėms vertybėms sporto raiškoje nustatyta, kad labiausiai tėvai akcentuoja trenerio atsakomybę ruošiant jaunuosius sportininkus, sportuojančiųjų rodomą pagarbą treneriui ir kitiems komandos nariams.
6. Pasitvirtino tyrimo hipotezė teigianti, kad karatė jaunųjų sportininkų vertybinių orientacijų raiškoje dominuoja sporto trenerio ir tėvų toleruojamos vertybės bei tarpusavio santykiai su bendraamžiais ir komandos draugais.

REKOMENDACIJOS

1. Klubų vadovai, sporto treneriai turėtų atsakingai žiūrėti į tai, kokia atmosfera vyrauja tarp treniruotes lankančių vaikų. Privalu orientuotis į tai, kad būtų visokeriopai skatinama vaikų vertybinių orientacijų raiška, socialiniai įgūdžiai.
2. Trenerio ir ugdytinių santykiai, prasidedantys pačiais paprasčiausiais kontaktais, turėtų pereiti į pastovius, humanistiniais principais grindžiamus, tarpusavio ryšius.
3. Šių dienų treneriui nepakanka būti tik geru savo dalyko žinovu. Jis privalo įgyti gerą pedagoginį pasirengimą, vidinę kultūrą grindžiamą asmenybės socialiniu - kultūriniu integralumu.
4. Perteikdamas ugdytiniams tam tikrų žinių, mokėjimų ir įgūdžių sistemą, treneris turi siekti kartu formuoti jų pažiūras, dorovinius įsitikinimus ir elgsenos įpročius. Ypač svarbus ugdymo uždavinys yra tokių asmenybės bruožų, kaip humaniškumas, teisingumas, sąžiningumas, atsakingumas.
5. Treneriui svarbu glaudžiai bendradarbiauti su sportininkų tėvais, skiepyti jiems teigiamą požiūrį į karatė sportą, teikti informaciją apie ugdytinių pasiekimus.

LITERATŪRA

1. Adler P.A. (1994). Social reproduction and the corporate other. The institutionalization of afterschool activities. *The sociological quarterly*.
2. Allport G. W. (1998). *Tapsmas*. Vilnius: Vaga.
3. Aramavičiūtė V. (2005). *Auklėjimas ir dvasinė asmenybės branda*. Vilnius: Gimtasis žodis.
4. Armonienė J. (1998). *Jaunimo fizinio aktyvumo ugdymo veiksniai*. Vilnius: VPI.
5. Astra L. (1993). *Gyvenimo laikas*. Vilnius: Pradai.
6. Barkauskaitė M. (1996). *Paauglių santykių dinamika*. *Pedagogika*. T. 32, p. 35.
7. Bartkevičius K. (1999). *Karatė egzaminų programa nuo 9 Kiu iki 5 Dan*. Kaunas: Lietuvos Šotokan karatė federacija.
8. Bergman D. S. (1999). Moral reasoning in sport: implications for physical education. *Sport, education & society*.
9. Beržinskas G. (2004). *Moralinis ir etinis asmenybės ugdymas*. Vilnius: VPI.
10. Bitinas B. (2000). *Ugdymo filosofija*. Vilnius: Enciklopedija.
11. Bitinas B. (2004). *Hodegetika*. Vilnius: Kronta.
12. Boeringer S.B.(1994). Influences of fraternity membership, athletics, and male living arrangements on sexual aggression. *Unpublished manuscript, Appolachian state university*
13. Brezinka W. (1992). *Philosophy of Educational Knowledge*. Boston.
14. Butkienė G., Kepalaitė A. (1996). *Mokymasis ir asmenybės brendimas*. Vilnius: Margi raštai.
15. Cruz J., Baixados M., Valiente L. (1995). Prevalent values in young Spanish soccer players. *International Review of the Sociology of Sport*, 30.
16. Dineika K. (1939). *Jaunimo žaidynių prasmė. Fiziškas auklėjimas*. Kaunas: Spindulys.
17. Franklis V. (1997). *Žmogus ieško prasmės*. Vilnius: Katalikų pasaulis.
18. Gluck J. (2002). *Dzen kovos menai: kas yra karatė? karatė prieš dziudo, kodėl ne bušido, kendo, akido?* Vilnius: Asveja.
19. Heidegger M. (1992). *Rinktiniai raštai*. Vilnius: Mintis.
20. Janiūnaitė B. (2004). *Edukacinės novacijos ir jų diegimas*. Kaunas: VDU.
21. Jaspers K. (1989). *Filosofijos įvadas*. Vilnius: Mintis.
22. *Jaunių karatė* (1992). Mažeikiai: Vytis. Lietuvos karatė federacija.
23. Jovaiša L. (2002). *Edukologijos įvadas. 3-iasis leid.* Vilnius: VU I-kla.
24. Kardelis K. (2002). *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai*. Kaunas: Judex.

25. Karoblis P. (2005). *Sportinio rengimo teorija ir didaktika*. Vilnius: Inforastras.
26. Kuzmickas B. (2001). *Laimė, asmenybė, vertybės*. Vilnius: Lietuvos teisės univ. leidybos centras.
27. Krawczyk B., Sklad M., and Jackiewicz A. (1997). Heath-Carter somatotypes of athletes representing various sports. *Biology of Sport* 14, p.30.
28. Laker A. (2000). Beyond the Boundaries of Physical Education: Educating Young People for Citizenship and Social Responsibility. *London and New York: Routledge Falmer*.
29. Landers Daniel M. and Donna M. Landers. (1978). "Socialization via Interscholastic Athletics: Its Effects on Delinquency." *Sociology of Education* 51.
30. Laužikas J. (1993). *Švietimo integracijos pagrindai. Pedagoginiai raštai*. Kaunas: Šviesa.
31. Liaugminas A., Liaugminas S., Ivaškienė V. ir kt. (2003). *Karatė kovos rūšių istorijos ir metodikos apžvalga: mokymo priemonė*. Kaunas: LKKA, Lietuvos ž.ū.univ. leidybos centras.
32. Lipiec J. (2000). Review of the usefulness of relative bulk density values in studies of soil structure and compaction. *Soil and Tillage Research*. p. 72.
33. Skurvydas A. (2002). *Lietuvos Kūno Kultūros Akademijos raidos strategija*. Kaunas: LKKA
34. Lipec J. (2000). A review of the usefulness of relative bulk density values in studies of soil structure and compaction. *Soil and Tillage Research*. 52 (2), p. 14.
35. Maceina A. (2002). *Lavinimas ir auklėjimas*. Raštai. T.8, Vilnius: VPU.
36. Martišauskienė E. (2004). *Paauglių dvasingumas kaip pedagoginis reiškinys*. Vilnius: VPU.
37. Masutatsu Oyama (1991). *Boys' karate*. Klaipėda: Ryto sp.
38. Masutatsu Oyama (1966). *What Is Karate?* Harper Collins.
39. Malinauskas R. (2001). Sporto pedagogų dorovinių veiklos bruožų vertinimas socialinio rengimo kontekste. *Ugdymas. Kūno kultūra. Sportas*, 1, p.14–18.
40. Malinauskas R. (2003). Didelio meistriškumo dvikovos sporto šakų sportininkų ir jų rezervo motyvacijos ypatumai. *Sporto mokslas*. 1 (31). p.12–14.
41. Maslow A. (1979). The Farther Reaches of Human Nature. *New York: Penguin Books*.
42. Merkys G. (1995). *Pedagoginio tyrimo metodologijos pradmenys*. Šiaulių pedagoginio instituto Techninis centras.
43. Mickūnas A. ir Stewart D. (1994). *Fenomenologinė filosofija*. Vilnius: Baltos lankos.
44. McLaughlin T. H. (1997). *Šiuolaikinė ugdymo filosofija: demokratiškumas, vertybės, įvairovė*. Kaunas: Technologija.
45. McPherson B.D., Curtis J.E., Loy J.W. (1989). The social significance of sport: An introduction to the sociology of sport. *Human Kinetics*.

46. Mikalauskas R. (2002). *Sporto komandos valdymas*. Kaunas: LKKA.
47. Mitchell D. (2001). *Kovos menai*. Vilnius: Alma litera.
48. Miškinis K. (2002). *Sporto pedagogikos pagrindai*. Kaunas: LKKA.
49. Miškinis K. (2006). *Trenerio pagalbininkas*. Vilnius: Lietuvos sporto informacinis centras.
50. Nixon, Howard L. (1997). "Gender, Sport, and Aggressive Behavior Outside Sport." *Journal of Sport and Social Issues* 21: p. 391.
51. Raslanas A. (1997). *Lietuvos didelio meistriškumo sportininkų rengimo valdymas. Didelio meistriškumo sportininkų rengimo valdymas: tarptautinės sporto mokslo konferencijos medžiaga*. Vilnius: LSIC, p.5.
52. Rokeach M. (1973). *The Nature of Human Values*. New York.
53. Rodžersas K. (1989). *Harmoningai gyvenančio žmogaus samprata*. Kaunas: Judex.
54. Rogers C. (1961). *On Becoming of Person*. Boston: Houghton Aifflin Corr.
55. Simon R. L. (1991). *Fair ply: Sports, values, and society*. Boulder, CO: Westview.
56. Spreitzer E. (1994). Does participation in interscholastic athletics affect adult development? *Youth & society*, 25.
57. Stonkus S. (2000). *Sportas bendrosios kultūros dalis. Būk stipri ir dora Lietuva!* Respublikinės mokslinės – praktinės konferencijos pranešimų tezės. Kaunas: LKKA. p. 7–11
58. Stonkus S. (1996). *Sporto terminų žodynas*. Kaunas: LKKA.
59. Stonkus S. (1998). Olimpizmo vertybes – į XXI amžių. *Sporto mokslas*. 1.(11). p. 24 – 32.
60. Šalkauskis S. (1991). *Pedagoginiai raštai*. Sudarė M. Karčiauskienė, R. Paulauskas. Kaunas: Šviesa.
61. Šliogeris A. (1996). *Transcendencijos tyla. Pamatiniai klausimai*. Vilnius: Pradai.
62. Šukys S. (2001). *Mokslinė daktaro disertacija. Sportinė veikla kaip paauglių vertybinių orientacijų, asmenybės savybių ir socialinio elgesio formavimosi veiksnys*. Kaunas: LKKA.
63. Šukys S. (2005). *Socialiniai, etiniai sporto aspektai*. Kaunas: LKKA.
64. Tenenbaum G. (2007). *Handbook of sport psychology*. Johan Wiley and Sons. Florida State University.
65. Theodorson G.A. (1969). *Modern Dictionary of Sociology*. New York.
66. Vaisetaitė L. (2005). *Sporto psichologija – kodėl jos vengiame?* Kaunas: LKKA.
67. Vasiliauskas R. (2005). *Vertybių pedagogika*. Vilnius: VPU.
68. Žukowski R. (1997). *Jaunimas apie kilnaus elgesio vertybes sporte ir gyvenime. Kilnus elgesys – gyvenimo būdas*. Kaunas: Judex.
69. *Выбери свой стиль* (1992). Klaipėda: Rytas, p.3.

70. Ояма М. (1999). *Это каратэ*. Москва.
71. Платонов В. Н. (1997). *Общая теория подготовки спортсменов в олимпийском спорте*. Киев: Олимпийская литература.
72. Платонов В. Н., Гусков С. (1994). *Олимпийский спорт*. Москва: Прогресс.
73. Самусенкова В.И. (1996). *Интеграция физической культуры и спорта как социально-педагогическая проблема*: Автореф. канд. дис. Москва: Прогресс.
74. Сироткин И. (2001). История и традиции Шотокан Каратэ-до. *Сильные духом*, (3), р. 12-14.
75. Столяров В.И. (2001). *Концепция спартианского движения. Физическая культура: воспитание, образование, тренировка*. № 1, с. 4-11.
76. Чижаква Г.И. (2003). *Введение в педагогическую аксиологию: Учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений*. Москва: Академия.
77. Ядов В. (1987). *Социологическое исследование: программа, методология, методы*. Москва: Прогресс
78. Samurajaus garbės ir moralės kodeksas. [Žiūrėta 2009-04-11]. Prieiga per internetą: <http://www.shotokan.lt/samurajus/Default.asp?page=kodeksas&mnu=2-1>

PRIEDAI

JAUNŪJŲ KARATĖ SPORTININKŲ ANKETA

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS,
EDUKOLOGIJOS FAKULTETAS
KŪNO KULTŪROS IR SPORTO EDUKOLOGIJOS KATEDRA

Gerb. Sportininkai,

Aš, Šiaulių universiteto Kūno kultūros ir sporto edukologijos katedros magistrantas bei karatė sporto treneris *Egidijus Daknys*, šiuo metu rašau magistro darbą, kuriame analizuoju jaunųjų karatė sportininkų vertybines orientacijas. Labai svarbu sužinoti Jūsų nuomonę šiuo klausimu, todėl prašau sąžiningai ir atidžiai užpildyti pateiktą anketą. Jūsų atsakymai padėtų man atrasti atsakymus analizuojamoje problemoje. Tuo pačiu tai būtų Jūsų indėlis, tobulinant karatė sportą Lietuvoje.

Apklausa yra anoniminė

(vardo bei pavardės rašyti nereikia)

Kilus klausimams, skambinkite tel. - 8 611 38210

I. ATSAKYKITE Į KLAUSIMUS APIE SAVE

1. **Jūsų lytis:**
  - Mergina
  - Vaikinas
2. **Jūsų amžius.....?**
3. **Ar treniruotės vyksta toli nuo namų?**
  - mažiau negu 1 km;
  - nuo 2 iki 4 km;
  - nuo 5 iki 10 km;
  - daugiau kaip 10 km.
4. **Kiek kartų per savaitę lankote karatė treniruotes ?:**
  - 1 – 2 kartus per savaitę
  - 2 – 3 kartus per savaitę
  - 3 – 4 kartus per savaitę
  - Tada, kada netingiu
  - Kita.....
5. **Jūsų pasiekimai:**
  - Nesenai pradėjau sportuoti, todėl dar neturiu laimėjimų
  - Turiu baltą diržą
  - Turiu geltoną diržą
  - Turiu žalią diržą
  - Turiu rudą diržą
  - Turiu juodą diržą
  - Turiu mėlyną diržą
  - Kita.....
6. **Ar dažnai sulaukiate tėvelių, kurie ateina pažiūrėti, kaip jūs treniruojatės?**
  - Taip
  - Ne
  - Tėvelių į treniruotes neįleidžia treneris, nes .....
  - Nenoriu, kad tėvai mane stebėtų per treniruotes, nes.....
  - Kita.....
7. **Kokias trenerio savybes labiausiai vertinate? (pažymėkite visus variantus, kurie jums tinka):**
  - sąžiningumą
  - garbingumą
  - bendradarbiavimą
  - žinias
  - atsakingumą
  - savarankiškumą
  - susikaupimą
  - ištvėrę
  - toleranciją
  - kita

II. SPORTO ŠAKOS PASIRINKIMO MOTYVAI

8. Kokie motyvai sąlygojo jūsų pasirinkimą lankyti karate užsiėmimus?

(Ties kiekvienu teiginiu pasirinkite, Jūsų nuomone, Jums priimtinausią teiginio vertinimo variantą)

Eil. Nr.	Motyvai	Vertinimas				
		Labai svarbu	Svarbu	Nežinau	Nelabai svarbu	Visai nesvarbu
1.	Noriu tobulinti save, kaip asmenybę, o taip pat būti tvirtas (-a) ir sportiškas (-a).					
2.	Ketinu siekti sportinės karjeros					
3.	Dėl to, kad karatistai stiprūs ir jų visi bijo					
4.	Dėl to, kad mano draugai jau lanko ir man parekomendavo					
5.	Moko pagarbos treneriui, aplinkiniams, taip pat paklusnumo					
6.	Pradėjau, nes norėjau mokėti apsiginti, kai mane užpuls arba, kai pravardžiuos					
7.	Moko disciplinos, pareiškimo, drausmingumo (tvarka, kaip kariuomenėje)					
8.	Noriu naudingai ir įdomiai praleisti laisvalaikį					
9.	Ugdo punctualumą					
10.	Dėl to, kad taip liepė tėvai					
11.	Man patiko, kad karatė, moko ne muštis, bet apsiginti ir mąstyti, tampa savotišku gyvenimo būdu					
12.	Moko pasitikėjimo savimi					
13.	Ugdo kantrybę					
14.	Moko laikytis duoto žodžio, pareigos jausmo, atsakomybės už savo veiksmus					
15.	Moko susikaupti					
16.	Pamačiau skelbimą mokykloje/ ar kitur					
17.	Mane pastebėjo kūno kultūros mokytojas ir pasiūlė lankyti					
18.	Kita...					

III. POŽIŪRIS Į KARATĖ SPORTĄ

9. Sportuoti karatė:

(Pažymėkite rutuliuką prie kiekvieno Jums priimtino teiginio – jei labai tinka – **Taip**, jei nežinote- **Nežinau**, jei visai netinka – **Ne**)

Motyvai	Tikrai taip	Nežinau	Ne
Nepatinka	☐	☐	☐
Sunku	☐	☐	☐
Nuobodu	☐	☐	☐
Bjauru	☐	☐	☐
Žalinga	☐	☐	☐
Nesiseka	☐	☐	☐
Nesveika kenkia sveikatai	☐	☐	☐
Nieko gero	☐	☐	☐
Liūdna	☐	☐	☐
Patinka	☐	☐	☐
Lengva	☐	☐	☐
Įdomu	☐	☐	☐
Malonu	☐	☐	☐
Naudinga	☐	☐	☐
Sekasi	☐	☐	☐
Sveika	☐	☐	☐
Naudinga	☐	☐	☐
Linksma	☐	☐	☐

10. Kas labiausiai patinka karatė treniruotėse? (apibraukite visus Jums priimtinus variantus).

- treniruotės
- kiti lankantys vaikai
- treneriai
- sportas
- dalyvavimas varžybose, konkursuose ir pan.
- Kita..... (įrašykite savo variantą)

- 11. Kas jums labiausiai nepatinka karatė treniruotėse?** (apibraukite visus Jums priimtinius variantus).
- treniruotės
  - kiti lankantys vaikai
  - treneriai
  - sportas
  - dalyvavimas varžybose, konkursuose ir pan.
  - kita (įrašykite savo variantą) .....

IV. VERTYBĖS

- 12. Pažymėkite tik tas vertybes, kurios yra svarbios:**

Eil. Nr.	Vertybės	Pasirinkimas
1.	Aktyvumas, aktyvi veikla	☐
2.	Gyvenimiška patirtis, pasiekimai gyvenime	☐
3.	Sveikata	☐
4.	Geras darbas	☐
5.	Meilė	☐
6.	Gamtos ir meno grožis	☐
7.	Gerai aprūpintas gyvenimas, kai nieko netrūksta	☐
8.	Gerai ir ištikimi draugai	☐
9.	Visuomeninis pripažinimas – draugų ir aplinkinių pagarba	☐
10.	Išsilavinimas ir pažinimas, geros studijos	☐
11.	Gyvenimas panaudojant visus savo gabumus, jėgas ir galimybes	☐
12.	Tobulėjimas fiziškai ir dvasiškai	☐
13.	Smagus, pramogų pilnas gyvenimas, kai niekuo nereikia rūpintis	☐
14.	Savarankiškumas, laisvė, kai niekas neriboja poelgių	☐
15.	Laiminga šeima	☐
16.	Kitų laimė, kai žmonės, tauta laimingi	☐
17.	Galimybė kurti	☐
18.	Pasitikėjimas savimi	☐
19.	Kita.....	☐

V. ASMENINĖS SAVYBĖS

- 13. Kokios savybės jums būdingos?**
(pažymėkite tik tuos teiginius, kurie tinka ir yra svarbūs).

Eil. Nr.	Savybės	Pasirinkimas
1.	Atidumas – moku tvarkyti savo daiktus ir reikalus	☐
2.	Išsiauklėjimas – esu gerų manierų, laikaisi etiketo	☐
3.	Keliu sau aukštus reikalavimus	☐
4.	Moku juokauti ir man patinka džiaugtis gyvenimu	☐

5.	Pareigingumas – atlieku man pavestus darbus laiku	☐
6.	Nepriklausomybė – moku veikti savarankiškai	☐
7.	Sunku susitaikyti su savo ir kitų žmonių trūkumais	☐
8.	Išsilavinimas – daug žinau ir daug domiuosi naujais dalykais	☐
9.	Atsakomybė – laikausi duoto žodžio	☐
10.	Racionalumas – gebu logiškai mąstyti, priimti apgalvotus sprendimus	☐
11.	Savikontrolė – moku susitvardyti ir valdyti savo jausmus bei veiksmus	☐
12.	Drąsiai ginu savo nuomonę	☐
13.	Turiu tvirtą valią – nevengiu sunkumų, nemetu darbo, kol nebaigiu jo	☐
14.	Kantrybė	☐
15.	Gerbiu kitų skonį, pažiūras, papročius	☐
16.	Sąžiningumas	☐
17.	Darbštumas	☐
18.	Jautrumas/ rūpinimasis kitais žmonėmis	☐
19.	Kita.....	☐

VI. LAISVALAIKIO POMĖGIAI

14. Kokie užsiėmimai labiausiai suteikia malonumo laisvalaikiu? (pažymėkite tik tuos, kurie labiausiai tinka)

Eil. Nr.	Laisvalaikio rūšys	Vertinimas
1.	Knygų, žurnalų skaitymas	☐
2.	Laisvalaikis naudojant IT technologijas (kompiuterį, telefoną ir k.t.)	☐
3.	Poilsis gamtoje	☐
4.	Kelionės	☐
5.	TV žiūrėjimas	☐
6.	Bendravimas su draugais, šeimos nariais	☐
7.	Kūryba	☐
8.	Laikas skirtas hobi	☐
9.	Sportas	☐
10.	Kinas, teatras	☐
11.	Kita.....	☐

VII. EMOCIJOS

15. Apibūdinkite emocijas/ emocinį klimatą karatė treniruotėse?

- Puiku - labai patinka
- Vidutiniškai
- Kartais nepatinka
- Dažnai nepatinka
- Visai nepatinka

16. Kokias emocijas jums sukelia karatė treniruotės:

- teigiamas
- neigiamas
- nežinau

17. Ar norėtumėte ateityje būti geru/-a karatė sportininku?

- taip
- ne

VIII. GYVENIMO PRIORITETAI

18. Kas gyvenime yra svarbiausia? (pažymėkite tik tuos veiksnius, kurie jums svarbiausi).

Eil. Nr.	Veiksniai	Pažymėkite čia, kas jums svarbiausia
1.	Verslas	☐
2.	Galimybė dirbti mėgiamą darbą	☐
3.	Pinigai	☐
4.	Meilė	☐
5.	Šeimyninė laimė	☐
6.	Gerai santykiai su tėveliais	☐
7.	Gerai santykiai su draugais	☐
8.	Galimybė kurti	☐
9.	Galimybė nuolat mokytis ir tobulėti	☐
10.	Galimybė vadovauti kitiems	☐
11.	Sveikata	☐
12.	Asmeniniai pasiekimai	☐
13.	Karjera	☐
14.	Konkurencija	☐
15.	Pripažinimas	☐
16.	Laisvė (nepriklausomybė)	☐
17.	Draugystė	☐
18.	Vidinė harmonija	☐
19.	Išmintis	☐
20.	Kita.....	☐

IX. GERO SPORTININKO MODELIS

19. Koks turėtų būti geras sportininkas:

- stiprus
- draugiškas
- ištvermingas
- bet kokiomis priemonėmis siekiantis pergalės
- padedantis komandos draugams
- atsakingas
- siekiantis būti geriausiu
- įrašykite savo gero sportininko apibūdinimą:

.....

Prašome patikrinti, ar į visus klausimus atsakėte

AČIŪ, už jūsų atsakymus

KARATĖ TRENERIŲ ANKETA

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS, EDUKOLOGIJOS FAKULTETAS KŪNO KULTŪROS IR SPORTO EDUKOLOGIJOS KATEDRA

Gerb. Kolegos,

Aš, Šiaulių universiteto Kūno kultūros ir sporto edukologijos katedros magistrantas bei karatė sporto treneris *Egidijus Daknys*, šiuo metu rašau magistro darbą, kuriame analizuoju jaunųjų karatė sportininkų vertybines orientacijas. Labai svarbu sužinoti Jūsų nuomonę šiuo klausimu, todėl nuoširdžiai prašau bendradarbiauti ir atsakykite į visus (uždarus ir atvirus) anketoje pateiktus klausimus.

Apklausa yra anoniminė

(vardo bei pavardės rašyti nereikia)

Kilus klausimams, skambinkite tel. - 8 611 38210

I. KLAUSIMAI APIE JUS

1. **Jūsų lytis:**

- Moteris
- Vyras

3. **Jūsų amžius**.....

4. **Jūsų išsilavinimas:** .....

5. **Kiek vaikų lanko Jūsų treniruotes?**.....įrašykite.

6. **Kokio amžiaus vaikai lanko jūsų treniruotes?** (jei turite keletą grupių, taip pat pažymėkite)

.....

7. **Kaip dažnai tenka vesti treniruotes?** (net skirtingoms amžiaus grupėm) :

- 1 – 2 kartus per savaitę
- 2 – 3 kartus per savaitę
- 3 – 4 kartus per savaitę
- Kita.....

8. **Treniruotės vyksta:**

- Nuosavame klube
- Nuomoju patalpas mokykloje (mokymo įstaigoje)
- Nuomoju patalpas ne mokymo įstaigoje
- Karate užsiėmimai, kaip būrelis mokyklos sporto salėje
- Kita .....

9. **Ar reklamuojate savo Karatė klubą mokyklose?**

- taip
- ne

10. **Ką darote, kad pritrauktumėte į treniruotes kuo daugiau vaikų?**

Įrašykite.....
.....

11. **Ar dažnai sulaukiate vaikų tėvelių, kurie stebi treniruotes?**

- Taip
- Ne
- Neįleidžiu tėvų į treniruotes, nes .....
- Kita.....

12. **Kada paskutinį kartą kėlėte kvalifikaciją? Koku būdu?**

.....
.....

13. **Jūsų pasiekimai:**

- Nesenai pradėjau dirbti treneriu (-e), todėl neturiu jokių pasiekimų
- Turiu rudą diržą
- Turiu juodą diržą
- Turiu mėlyną diržą
- Kartą per metus dalyvauju profesionaliose varžybose
- Treniruoju perspektyvius Karate sportininkus
- Dėstau Karate studentams
- Mano mokiniai yra laimėję čempionatuose (įrašykite kokiuose).....
- Kita (įrašykite).....

II. **KLAUSIMAI APIE DARBO SĄLYGAS BEI DARBINĘ ATMOSFERĄ**

14. **Įvertinkite Jūsų vadovaujamų karatė užsiėmimų aplinką materialiniu-socialiniu aspektu:**

- puiki
- gera
- patenkinama
- nepatenkinama

15. Jūsų nuomonė, kokios turi būti geros sąlygos sportuoti ?

(apibraukite visus variantus, kurie jums tinka):

- tvarkinga, švari aplinka
- tvarkingi persirengimo kambariai
- dušai
- geras patalpos apšvietimas
- pakankamai gero ir kokybiško inventoriaus
- kokybiška apranga
- gera atmosfera
- drausmė treniruotės metu
- šildymas
- draugiškas ir savimi pasitikintis treneris
- kita (įrašyti)

.....
.....

16. Įvardinkite problemas, kurias patiriate treniruotės (užsiėmimų su vaikais) metu:

.....
.....

III. KLAUSIMAI APIE UGDYTINIUS

17. Kokias ugdytinių savybes ypač vertinate? (apibraukite visus variantus, kurie jums tinka):

- sąžiningumą
- garbingumą
- bendradarbiavimą
- žinias
- atsakingumą
- savarankiškumą
- susikaupimą
- ištvermę
- toleranciją
- kita

.....
.....

18. Kokias ugdytinių savybes skatinate? (apibraukite visus variantus, kurie jums tinka):

- gabumą
- stiprybę
- ištvermę
- pagarbą
- pergalės troškimą
- draugiškumą
- komandinį darbą
- konkurenciją
- kita.....

IV. MOTYVAI PASIRENKANT KARATĖ SPORTĄ

19. Kokie motyvai sąlygojo jūsų pasirinkimą tapti karate treneriu (-e)?

(Ties kiekvienu teiginiu pasirinkite ar tas teiginys jums svarbus ar nelabai svarbus)

Eil. Nr.	Motyvai	Vertinimas				
		Labai svarbu	Svarbu	Nežinau	Nelabai svarbu	Visai nesvarbu
1.	Noriu tobulinti save, kaip asmenybę, o taip pat būti tvirtas (-a) ir sportiškas (-a).					
2.	Siekiu sportinės karjeros					
3.	Noriu padėti siekti sportinės karjeros vaikams					
4.	Mane paskatino mano mokytojas (-a)					
5.	Karatė principas išmokti pagarbos, taip pat paklusnumo					
6.	Pradėjau sportuoti karatė dėl savigynos, bet tai peraugo į hobi, o po to ir į pragyvenimo šaltinį					
7.	Karatė principas išmokti disciplinos, pareiagingumo, drausmingumo					
8.	Karatė – mano hobi					
9.	Karatė ugdo punktualumą					
10.	Į šį sportą mane atvedė tėvai					
11.	Karatė – gyvenimo būdas lavinantis kūną ir sielą, svarbiausia mokantis mąstyti					
12.	Karatė moko pasitikėjimo savimi					
13.	Karatė ugdo kantrybę ir ištvėrmę					
14.	Karatė moko laikytis duoto žodžio, pareigos jausmo, atsakomybės už savo veiksmus					
15.	Karatė moko susikaupti					
16.	Kita...					

V. VERTYBĖS

20. Pažymėkite tik tas vertybes, kurios Jums yra svarbios:

Eil. Nr.	Vertybės	Pasirinkimas
1.	Aktyvumas, aktyvi veikla	☐
2.	Gyvenimiška patirtis, pasiekimai gyvenime	☐
3.	Sveikata	☐
4.	Geras darbas	☐
5.	Meilė	☐
6.	Gamtos ir meno grožis	☐
7.	Gerai aprūpintas gyvenimas, kai nieko netrūksta	☐
8.	Gerai ir ištikimi draugai	☐

9.	Visuomeninis pripažinimas – draugų ir aplinkinių pagarba	☐
10.	Išsilavinimas ir pažinimas, geros studijos	☐
11.	Gyvenimas panaudojant visus savo gabumus, jėgas ir galimybes	☐
12.	Tobulėjimas fiziškai ir dvasiškai	☐
13.	Smagus, pramogų pilnas gyvenimas, kai niekuo nereikia rūpintis	☐
14.	Savarankiškumas, laisvė, kai niekas neriboja poelgių	☐
15.	Laiminga šeima	☐
16.	Kitų laimė, kai žmonės, tauta laimingi	☐
17.	Galimybė kurti	☐
18.	Pasitikėjimas savimi	☐
19.	Kita.....	☐

21. Kokios savybės Jums būdingos?

(Pažymėkite tik tuos teiginius, kurie jums tinka ir yra svarbūs)

Eil. Nr.	Savybės	Pasirinkimas
1.	Atidumas – moku tvarkyti savo daiktus ir reikalus	☐
2.	Išsiauklėjimas – esu gerų manierų, moku etiketo	☐
3.	Keliu sau aukštus reikalavimus	☐
4.	Moku juokauti ir man patinka džiaugtis gyvenimu	☐
5.	Pareigingumas – atlieku man pavestus darbus laiku	☐
6.	Nepriklausomybė – moku veikti savarankiškai	☐
7.	Sunku susitaikyti su savo ir kitų žmonių trūkumais	☐
8.	Išsilavinimas – daug žinau ir daug domiuosi naujais dalykais	☐
9.	Atsakomybė – laikausi duoto žodžio	☐
10.	Racionalumas – gebu logiškai mąstyti, priimti apgalvotus sprendimus	☐
11.	Savikontrolė – moku susitvardyti ir valdyti savo jausmus bei veiksmus	☐
12.	Drąsiai ginu savo nuomonę	☐
13.	Turiu tvirtą valią – nevengiu sunkumų, nemetu darbo, kol nebaigiu jo	☐
14.	Kantrybė	☐
15.	Gerbiu kitų skonį, pažiūras, papročius	☐
16.	Sąžiningumas	☐
17.	Darbštumas	☐
18.	Jautrumas/ rūpinimasis kitais žmonėmis	☐
19.	Kita.....	☐

VI. LAISVALAIKIS

22. Kokie užsiėmimai Jums labiausiai suteikia malonumo laisvalaikiu?

Eil. Nr.	Laisvalaikio rūšys	Vertinimas
		☐
1.	Knygų, žurnalų skaitymas	☐
2.	Laisvalaikis naudojant IT technologijas (kompiuterį, telefoną ir k.t.)	☐
3.	Poilsis gamtoje	☐
4.	Kelionės	☐
5.	TV žiūrėjimas	☐
6.	Bendravimas su draugais, šeimos nariais	☐
7.	Kūryba	☐

8.	Laikas skirtas hobi	☐
9.	Sportas	☐
10.	Kinas, teatras	☐
11.	Kita.....	☐

VII. GYVENIMO PRIORITETAI

23. Kokie veiksniai Jūsų nuomone gyvenime yra svarbiausi?

(Pažymėkite tik tuos, kurie jums svarbiausi)

Eil. Nr.	Veiksniai	Pažymėkite čia, kas jums svarbiausia
1.	Verslas	☐
2.	Galimybė dirbti mėgiamą darbą	☐
3.	Pinigai	☐
4.	Meilė	☐
5.	Šeimyninė laimė	☐
6.	Gerai santykiai su bendradarbiais	☐
7.	Gerai santykiai su viršininku	☐
8.	Galimybė kurti	☐
9.	Galimybė nuolat mokytis ir tobulėti kaip specialistui	☐
10.	Galimybė vadovauti kitiems	☐
11.	Sveikata	☐
12.	Asmeniniai pasiekimai	☐
13.	Karjera	☐
14.	Konkurencija	☐
15.	Pripažinimas	☐
16.	Laisvė (nepriklausomybė)	☐
17.	Draugystė	☐
18.	Vidinė harmonija	☐
19.	Išmintis	☐
20.	Kita.....	☐

VIII. GERO SPORTININKO MODELIS

24. Koks turėtų būti geras sportininkas:

- stiprus
- draugiškas
- išsvermingas
- bet kokiomis priemonėmis siekiantis pergalės
- padedantis komandos draugams
- atsakingas
- siekiantis būti geriausiu
- įrašykite savo gero sportininko apibūdinimą:

.....
 .....

Prašome patikrinti, ar į visus klausimus atsakėte.

AČIŪ, už jūsų atsakymus.

KARATĖ UŽSIĖMIMUS LANKANČIŲ VAIKŲ
TĖVŲ ANKETA

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS,
EDUKOLOGIJOS FAKULTETAS
KŪNO KULTŪROS IR SPORTO EDUKOLOGIJOS KATEDRA

Gerb. tėveliai,

Aš, Šiaulių universiteto Kūno kultūros ir sporto edukologijos katedros magistrantas bei karatė sporto treneris *Egidijus Daknys*, šiuo metu rašau magistro darbą, kuriame analizuoju jaunųjų karatė sportininkų vertybines orientacijas. Labai svarbu sužinoti Jūsų nuomonę šiuo klausimu, todėl nuoširdžiai prašau bendradarbiauti ir atsakykite į visus (uždarus ir atvirus) anketoje pateiktus klausimus.

Apklausa yra anoniminė,

nei vardo nei pavardės rašyti nereikia.

Apklausą vykdo Šiaulių universiteto Edukologijos fakulteto Kūno kultūros ir sporto katedra

Kilus klausimams galite skambinti 8 611 38210

Anketą sudarė Egidijus Daknys

I. KLAUSIMAI APIE JUS

1. Jūs:

- a. Mama
- b. Tėtis

2. Jūsų amžius.....

3. Jūsų išsilavinimas:

- Vidurinis
- Profesinis
- Nebaigtas aukštasis
- Aukštasis
- Kita .....

4. Kiek vaikų turite?

BERNIUKŲ .....

MERGAIČIŲ .....

5. Karatė treniruotes lanko (parašykite šalia esantį skaičių, kiek jūsų vaikų lanko):

- Sūnus 1   2   3   4
- Dukra 1   2   3   4

6. Kiek dažnai sportuojate:

- Visai nesportuoju
- 1 – 2 kartus per savaitę
- 2 – 3 kartus per savaitę
- 3 – 4 kartus per savaitę
- Tada, kada netingiu
- Kita.....

7. Jūsų pasiekimai:

- Pasiekimų neturiu, nes nesportuoju
- Visą laiką skiriu savo darbui ir šeimai, sportui laiko nelieka
- Nesenai pradėjau sportuoti, todėl dar neturiu laimėjimų
- Sportuoju savo malonumui ir sportinių aukštumų nesiekiu
- Sustiprinau raumenis
- Sportuoju dėl sveikatos, gerėja savijauta
- Propaguoju aktyvų poilsį (pabraukite):slidinėjimą, čiuožimą, bėgiojimą, plaukiojimą, irklavimą, pasivažinėjimą dviračiais, kopimą į kalnus ir kt.
- Kita.....

8. Ar dažnai lankotės vaiko karatė treniruotėse, stebite jas?

- Taip
- Ne
- Treniruočių neleidžia stebėti treneris, nes .....
- Kita.....

II. KLAUSIMAI APIE JŪSŲ VAIKO LANKOMŲ UŽSIĖMIMŲ KOKYBĘ

9. Jūsų nuomonė, kokios turi būti geros sąlygos sportuoti?

(apibraukite visus variantus, kurie jums tinka):

- tvarkinga, švari aplinka
- tvarkingi persirengimo kambariai
- dušai
- geras patalpos apšvietimas
- pakankamai gero ir kokybiško inventoriaus
- kokybiška apranga

- gera atmosfera
- drausmė treniruotės metu
- šildymas
- draugiškas ir savimi pasitikintis treneris
- kita (įrašyti).....

10. Įvardinkite problemas, kurias patiriate leisdami vaiką į karatė treniruotes?

.....
 .....

11. Kokias trenerio savybes ypač vertinate (apibraukite visus variantus, kurie jums tinka):

- sąžiningumą
  - garbingumą
  - bendradarbiavimą
  - žinias
  - atsakingumą
  - savarankiškumą
  - susikaupimą
  - ištvėrę
  - toleranciją
  - kita .....
- .....

III. KLAUSIMAI APIE LANKOMŲ UŽSIĖMIMŲ PASIRINKIMĄ

12. Kokie motyvai sąlygoja Jūsų pasirinkimą leisti savo vaiką į karatė užsiėmimus?

(Ties kiekvienu teiginiu pasirinkite ar tas teiginys jums svarbus ar nelabai svarbus)

Eil. Nr.	Motyvai	Vertinimas				
		Labai svarbu	Svarbu	Nežinau	Nelabai svarbu	Visai nesvarbu
1.	Noriu, kad vaikas tobulintų save, kaip asmenybę, o taip pat būtų tvirtas (-a) ir sportiškas (-a).					
2.	Matau vaiko gabumus ir ketinu leisti siekti sportinės karjeros					
3.	Treniruotėse moko savigynos					
4.	Draugų vaikai lanko/Vaiko draugai lanko, dėl to nusprendžiau leisti ir aš					
5.	Treniruočių metu moko pagarbos bei paklusnumo					
6.	Treniruočių metu moko disciplinos, pareiškimo, drausmingumo					
7.	Norėjau, kad mano vaikas užsiimtų kuom nors naudinga					

	laisvalaikiu					
8.	Treniruočių metu ugdo punctualumą					
9.	Man patinka karte, todėl noriu, kad mano vaikas lankytu					
10.	Man patiko, kad Karate, moko ne muštis, bet apsiginti ir mąstyti, o tai tampa savotišku gyvenimo būdu					
11.	Treniruočių metu moko pasitikėjimo savimi					
12.	Karate ugdo kantrybę ir ištvermę					
13.	Treniruočių metu moko laikytis duoto žodžio, pareigos jausmo, atsakomybės už savo veiksmus					
14.	Treniruočių metu moko susikaupti					
15.	Kita...					

IV. VERTYBĖS

13. Pažymėkite tik tas vertybes, kurios Jums yra svarbios:

Eil. Nr.	Vertybės	Pasirinkimas
1.	Aktyvumas, aktyvi veikla	☐
2.	Gyvenimiška patirtis, pasiekimai gyvenime	☐
3.	Sveikata	☐
4.	Geras darbas	☐
5.	Meilė	☐
6.	Gamtos ir meno grožis	☐
7.	Gerai aprūpintas gyvenimas, kai nieko netrūksta	☐
8.	Gerai ir ištikimi draugai	☐
9.	Visuomeninis pripažinimas – draugų ir aplinkinių pagarba	☐
10.	Išsilavinimas ir pažinimas, geros studijos	☐
11.	Gyvenimas panaudojant visus savo gabumus, jėgas ir galimybes	☐
12.	Tobulėjimas fiziškai ir dvasiškai	☐
13.	Smagus, pramogų pilnas gyvenimas, kai niekuo nereikia rūpintis	☐
14.	Savarankiškumas, laisvė, kai niekas neriboja poelgių	☐
15.	Laiminga šeima	☐
16.	Kitų laimė, kai žmonės, tauta laimingi	☐
17.	Galimybė kurti	☐
18.	Pasitikėjimas savimi	☐
19.	Kita.....	☐

14. Kokios savybės Jums būdingos?

(Pažymėkite tik tuos teiginius, kurie jums tinka ir yra svarbūs)

Eil. Nr.	Savybės	Pasirinkimas
1.	Atidumas – moku tvarkyti savo daiktus ir reikalus	☐
2.	Išsiauklėjimas – esu gerų manierų, moku etiketo	☐
3.	Keliu sau aukštus reikalavimus	☐
4.	Moku juokauti ir man patinka džiaugtis gyvenimu	☐
5.	Pareigingumas – atlieku man pavestus darbus laiku	☐
6.	Nepriklausomybė – moku veikti savarankiškai	☐
7.	Sunku susitaikyti su savo ir kitų žmonių trūkumais	☐
8.	Išsilavinimas – daug žinau ir daug domiuosi naujais dalykais	☐
9.	Atsakomybė – laikausi duoto žodžio	☐
10.	Racionalumas – gebu logiškai mąstyti, priimti apgalvotus sprendimus	☐
11.	Savikontrolė – moku susitvardyti ir valdyti savo jausmus bei veiksmus	☐
12.	Drąsiai ginu savo nuomonę	☐
13.	Turiu tvirtą valią – nevengiu sunkumų, nemetu darbo, kol nebaigiu jo	☐
14.	Kantrybė	☐
15.	Gerbiu kitų skonį, pažiūras, papročius	☐
16.	Sąžiningumas	☐
17.	Darbštumas	☐
18.	Jautrumas/ rūpinimasis kitais žmonėmis	☐
19.	Kita.....	☐

V. LAISVALAIKIS**15. Kokie užsiėmimai Jums labiausiai suteikia malonumo laisvalaikiu?**

Eil. Nr.	Laisvalaikio rūšys	Vertinimas
1.	Knygų, žurnalų skaitymas	
2.	Laisvalaikis naudojant IT technologijas (kompiuterį, telefoną ir kt.)	
3.	Poilsis gamtoje	
4.	Kelionės	
5.	TV žiūrėjimas	
6.	Bendravimas su draugais, šeimos nariais	
7.	Kūryba	
8.	Laikas skirtas hobi	
9.	Sportas	
10.	Kinas, teatras	
11.	Kita.....	

16. **Kokias savo vaiko savybes ypač vertinate?** (apibraukite visus variantus, kurie jums tinka):

- sąžiningumą
  - garbingumą
  - bendradarbiavimą
  - žinias
  - atsakingumą
  - savarankiškumą
  - susikaupimą
  - ištvėrę
  - toleranciją
  - kita.....
- .....

17. **Kokias Jūsų vaiko savybes skatina karate treneris?** (apibraukite visus variantus, kurie jums tinka):

- gabumą
- stiprybę
- ištvėrę
- pagarbą
- pergalės troškimą
- draugiškumą
- komandinį darbą
- konkurenciją
- kita .....

VI. SPORTININKO MODELIS

18. **Koks turėtų būti geras sportininkas?**

- stiprus
- draugiškas
- ištvėringas
- bet kokiomis priemonėmis siekiantis pergalės
- padedantis komandos draugams
- atsakingas
- siekiantis būti geriausiu
- įrašykite savo gero sportininko apibūdinimą:

.....

.....

VII. GYVENIMO PRIORITETAI

19. **Kokie veiksniai Jūsų nuomone gyvenime yra svarbiausi?** (Pažymėkite tik tuos, kurie jums svarbiausi)

Eil. Nr.	Veiksniai	Pažymėkite čia, kas jums svarbiausia
1.	Verslas	
2.	Galimybė dirbti mėgiamą darbą	
3.	Pinigai	
4.	Meilė	
5.	Šeimyninė laimė	
6.	Gerai santykiai su bendradarbiais	
7.	Gerai santykiai su viršininku	
8.	Galimybė kurti	
9.	Galimybė nuolat mokytis ir tobulėti kaip specialistui	
10.	Galimybė vadovauti kitiems	
11.	Sveikata	
12.	Asmeniniai pasiekimai	
13.	Karjera	
14.	Konkurencija	
15.	Pripažinimas	
16.	Laisvė (nepriklausomybė)	
17.	Draugystė	
18.	Vidinė harmonija	
19.	Išmintis	
20.	Kita.....	

Prašome patikrinti, ar į visus klausimus atsakėte.

AČIŪ, už jūsų atsakymus.